

'Ons Buurkastje'

ONS BUURKASTJE

*Geeft wat je kunt en
Pakt wat je nodig hebt.*

In het kastje staan levensmiddelen en verzorgingsproducten.

Als je als goede buur iets kunt missen leg het dan in dit kastje.

(Voorzwaarde is dat de artikelen goed en ongebruikt moeten zijn.)

En als je het nodig hebt, veel je vrij om wat mee te nemen.

Zo helpen we elkaar!

Welkom!

In dit buurkastje graag alleen:
voedings- en verzorgingsproducten.

Wilt u misschien zelf ook
een buurkastje plaatsen?

Go naar: www.stichtingsgoed.nl

Alle beetjes helpen!

Hartelijke groet

Armoede en sociale uitsluiting

2023

**Armoede en
sociale uitsluiting
2023**

Verklaring van tekens

niets (blanco)	een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
0 (0,0)	het cijfer is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
*	voorlopige cijfers
**	nader voorlopige cijfers
-	(indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
2016-2017	2016 tot en met 2017
2016/2017	het gemiddelde over de jaren 2016 tot en met 2017
2016/'17	oogstjaar, boekjaar, schooljaar, enz. beginnend in 2016 en eindigend in 2017
2004/'05-2016/'17	oogstjaar enz., 2004/'05 tot en met 2016/'17

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress: Textcetera, Den Haag en CCN Redactie & Visualisatie, Den Haag
Omslagfoto: ANP / Kim van Dam

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2023.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits CBS als bron wordt vermeld.

Inhoud

Samenvatting **5**

1 Perspectieven op armoede en sociale uitsluiting 10

- 1.1 Risico op armoede als een tekort van inkomen **10**
- 1.2 Een bredere afbakening van materiële armoede **16**
- 1.3 Sociale uitsluiting: cumulatie van achterstelling in de leefsituatie **17**
- 1.4 Literatuur **18**

2 Risico op armoede bij huishoudens 20

- 2.1 Trends in risico op armoede **20**
- 2.2 Spreiding rondom de armoedegrens **25**
- 2.3 Sociaaleconomische risicogroepen **29**
- 2.4 Demografische risicogroepen **35**
- 2.5 Demografische risicogroepen: herkomst **39**
- 2.6 Armoederisico in gemeenten **46**
- 2.7 Literatuur **48**

3 Armoederisico in breed financieel perspectief 49

- 3.1 Vermogensopbouw en -buffer **49**
- 3.2 Financiële problemen en toekomstverwachting **54**
- 3.3 Wettelijke schuldsaneringen **61**
- 3.4 Literatuur **65**

4 Werkenden met risico op armoede 66

- 4.1 Trends **66**
- 4.2 Risicogroepen **69**
- 4.3 Vermogensbuffers **74**
- 4.4 Literatuur **76**

5 De sociale context van armoede 77

- 5.1 Maatschappelijke participatie en sociale contacten **77**
- 5.2 Verdachten en slachtoffers van criminaliteit **80**
- 5.3 Gezondheid, welzijn en leefstijl **88**
- 5.4 Woonsituatie **95**
- 5.5 Literatuur **98**

6 Armoede en sociale uitsluiting bij kinderen 99

- 6.1 Trends en risicogroepen **99**
- 6.2 Materiële en sociale situatie **110**
- 6.3 Gezondheid en crimineel gedrag **113**
- 6.4 Literatuur **116**

7 Risico op armoede of sociale uitsluiting in Europa 117

- 7.1 Ontwikkeling van het risico op armoede of sociale uitsluiting **117**
- 7.2 Componenten van risico op armoede of sociale uitsluiting **121**
- 7.3 Literatuur **125**

Bijlage **126**

Medewerkers **131**

Samenvatting

In *Armoede en sociale uitsluiting 2023* presenteert het CBS de nieuwste gegevens over de bevolking van Nederland die in financieel en sociaal opzicht is achtergebleven bij de rest. Door de financiële situatie ook in relatie tot sociale factoren te beschrijven, plaatst het CBS de armoedeproblematiek in een breed maatschappelijk perspectief. Om armoede af te bakenen is in deze publicatie voornamelijk gebruik gemaakt van de lage-inkomensgrens. Deze grens vertegenwoordigt door de tijd heen een vast koopkrachtniveau en wordt jaarlijks alleen aangepast voor de prijsontwikkeling. Bij een inkomen onder de lage-inkomensgrens spreekt het CBS van een huishouden met een laag inkomen of van een huishouden met risico op armoede. In 2022 lag de grens voor een alleenstaande op 1 200 euro per maand, voor een paar was dat 1 690 euro. Met twee minderjarige kinderen was de grens voor een paar 2 300 euro en voor een éénoudergezin 1 830 euro. In deze publicatie worden ook de beleidsmatige inkomensgrens en de Europese armoedegrens kort belicht. De laatste is gebruikt voor een internationale vergelijking van armoede of sociale uitsluiting.

Risico op (langdurige) armoede sterk gedaald

In 2022 moesten 335 duizend van de bijna 7,7 miljoen huishoudens rondkomen van een laag inkomen. Dat komt neer op 4,4 procent huishoudens met armoederisico. In 2021 was dat nog 6,3 procent. De sterke afname komt door de energiemaatregelen. Huishoudens met weinig inkomen kregen in 2022 naast korting op de energierekening een energietoeslag van veelal 1 300 euro. Zonder de energiemaatregelen zou het armoederisico ten opzichte van 2021 gestegen zijn, naar 7,7 procent.

Van de huishoudens met een laag inkomen moesten er 129 duizend al ten minste vier jaar achtereen van een laag inkomen rondkomen. Daarmee kwam het aandeel huishoudens met langdurig een laag inkomen uit op 1,8 procent in 2022. Dat is beduidend minder dan het aandeel van 3,0 procent in 2021. Eenoudergezinnen, alleenstaanden tot aan de AOW-leeftijd, huishoudens met een niet-Europese herkomst, bijstandsontvangers, laagopgeleiden en 55- tot 65-jarigen zijn groepen die van oudsher kampen met een relatief hoog risico op (langdurige) armoede.

Meer huishoudens rond de lage-inkomensgrens

In vergelijking met recente jaren waren er in 2022 meer huishoudens met een inkomen net onder of boven de lage-inkomensgrens. De groep huishoudens met een inkomensstekort van 5 tot 10 procent was met 45 duizend ruim 4 keer zo klein als in 2021. Tegelijkertijd groeide de groep met een tekort van maximaal 5 procent. Ook boven de lage-inkomensgrens waren er verschuivingen. Zowel de groep met inkomen tot 5 procent als de groep met inkomen 5 tot 10 procent boven de grens werd groter, beide met ongeveer 33 duizend huishoudens. Vooral

huishoudens met een uitkering kwamen door de energiemaatregelen in 2022 vaker dan voorheen net boven de lage-inkomensgrens uit.

Hoogste risico bij huishoudens met Syrische herkomst

Van de huishoudens met een hoofdkostwinner geboren in een niet-Europees land had 13,0 procent in 2022 te maken met een laag inkomen. Het aandeel met langdurig een laag inkomen bedroeg in deze groep 6,9 procent. Vluchtelingen uit Syrië die inmiddels de asielprocedure hebben doorlopen en een verblijfsvergunning hebben ontvangen, liepen met 34,1 procent het meeste risico. Het gros van deze huishoudens leeft vooral van de bijstand. Ook huishoudens met een hoofdkostwinner uit andere vluchtelingenlanden hebben een relatief groot armoederisico, evenals migrantenhuishoudens uit Marokko, Turkije, en de Nederlandse Cariben. Van de migrantenhuishoudens uit Europa springt de relatief kleine groep met een Bulgaarse herkomst er uit met een armoederisico van 15,8 procent.

Ook bij een in Nederland geboren hoofdkostwinner met één of beide ouders geboren in een niet-Europees land (de tweede generatie van niet-Europese herkomst) was het armoederisico van het huishoudens bovengemiddeld. De tweede generatie met een hoofdkostwinner van Europese herkomst had echter een relatief klein armoederisico. Bij een Nederlandse herkomst was het risico met 2,8 procent het allerlaagst.

Armoederisico gaat vaak samen met financiële problemen

Huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens rapporteren vaker financiële problemen dan huishoudens met een hoger inkomen. Ze hebben vaker betalingsachterstanden (12 tegen 2 procent in 2022) en kunnen zich bepaalde uitgaven veelal niet veroorloven. Zo gaf 12 procent aan onvoldoende geld te hebben voor om de dag een warme maaltijd met vlees, vis of kip, 54 procent had niet genoeg geld om regelmatig nieuwe kleren te kopen. Van elke 10 lage inkomens zeggen er bijna 4 (zeer) moeilijk te kunnen rondkomen. Het aandeel huishoudens met armoederisico dat zei schulden te moeten maken kwam uit op ruim 14 procent in 2022. Van de huishoudens met een hoger inkomen was dat 3 procent. Lage inkomens komen bovendien vaker in de schuldsanering terecht dan hogere inkomens.

Zowel onder als boven de lage-inkomensgrens moesten huishoudens in 2022 vaker dan in 2021 hun spaartegoeden aanspreken. Bij de lage inkomens waren er meer huishoudens met betalingsachterstanden, vooral door een toegenomen aandeel dat om financiële redenen de elektriciteits-, water- of gasrekeningen niet tijdig kon betalen. Bij zowel lage als hogere inkomens verdubbelde het aandeel met onvoldoende geld om het huis te verwarmen, naar respectievelijk 25 en 6 procent in 2022. Ook waren beide groepen somberder over hun toekomstige financiële situatie dan in 2021.

1 op de 5 risicohuishoudens heeft een vermogensbuffer

Een huishouden met een laag inkomen kan door een vermogensbuffer toch voldoende financiële middelen hebben om in de basisbehoeften te voorzien. De vermogensbuffer moet dan wel direct beschikbaar (liquide) zijn. Het aandeel huishoudens met een laag inkomen die tevens weinig liquide vermogen hebben, kwam in 2022 uit op 3,4 procent. Dat is 1,0 procentpunt minder dan het aandeel met inkomensarmoede en betekent dat 74 duizend huishoudens voldoende direct beschikbaar vermogen hadden om hun inkomenstekort te compenseren.

Lage inkomens kampen met achterstanden op het sociale vlak

Onder mensen die deel uitmaken van een huishouden met een laag inkomen ligt zowel het aandeel dat verdacht wordt van het plegen van een misdrijf als het aandeel dat slachtoffer is geworden van criminaliteit hoger dan onder mensen met een hoger inkomen. In 2021 bedroegen de cijfers respectievelijk 2,7 tegen 0,6 procent en 22,5 tegen 16,4 procent. Lage inkomens ervaren bovendien vaker sociale overlast in de buurt. Het gaat dan om overlast van rondhangende jongeren, overlast door buurtbewoners, overlast door dronken mensen op straat, drugsgebruik of drugshandel, of lastiggevallen worden op straat.

Daarnaast is er bij de lage inkomens sprake van een stapeling van gezondheidsproblemen. Mensen met een armoederisico geven aan een minder goede gezondheid en een ongezondere leefstijl te hebben: ze bewegen minder, roken meer en zijn vaker te zwaar dan personen met een hoger inkomen. Bovendien doen mensen met een laag inkomen minder mee in de samenleving: ze zijn minder vaak actief in een vereniging, doen minder vaak vrijwilligerswerk en voelen zich vaker eenzaam.

Zzp'ers het meest kwetsbaar voor armoede

Van de mensen met hoofdzakelijk inkomen uit betaald werk maakte 1,7 procent (135 duizend werkenden) in 2022 deel uit van een huishouden onder de lage-inkomensgrens. Dat is hetzelfde percentage als in 2021. Vanaf het piekjaar 2013 toen nog 3,5 procent van de werkenden een armoederisico had, daalde het percentage tot en met 2020 met gemiddeld 0,2 procentpunt per jaar. De koopkracht van werknemers steeg in 2022, die van zelfstandigen daalde. Werknemers liepen daardoor met 0,9 procent in 2022 minder risico op armoede dan een jaar eerder. Bij zelfstandigen met personeel (zmp'ers) en zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers) steeg het risico naar respectievelijk 2,9 en 5,9 procent.

Van de zmp'ers en zzp'ers met kans op armoede had een derde direct beschikbaar vermogen oftewel liquide vermogensmiddelen van ten minste 10 duizend euro. Ruim 14 procent van de zzp'ers en 12 procent van de zmp'ers kon een beroep doen op liquide middelen van 50 duizend euro of meer. Bij werknemers was dat 9 procent, en ook een liquide vermogen van minstens 10 duizend euro kwam bij hen met 22 procent minder vaak voor dan bij zelfstandigen.

Ruim 1 op de 20 kinderen woont in een risicogezin

In 2022 maakten 165 duizend minderjarige kinderen deel uit van een huishouden met een laag inkomen. Dat komt neer op 5,2 procent van alle kinderen. Vanaf 2014, dus in de jaren na de vorige economische crisis is het aandeel kinderen met risico voortdurend gedaald. Ook het percentage kinderen dat deel uitmaakt van een huishouden met al minstens vier jaar een laag inkomen vertoonde een dalende trend. Wel zette deze daling pas later in. Het langdurige armoederisico van minderjarige kinderen nam af van 3,7 procent in 2015 naar 2,2 procent in 2022.

Kinderen met een (langdurig) armoederisico zijn vaak afkomstig uit een eenoudergezin. Ook een niet-Europese herkomst komt veel voor. Bij de groep kinderen met een Syrische herkomst was het risico het grootst. Maar ook geïmmigreerde en tweede generatie kinderen uit de vluchtelingenlanden Iran, Irak, Afghanistan, Somalië en Eritrea hadden verhoogde risico's. Dat was eveneens zo bij geïmmigreerde Marokkaanse en Turkse kinderen en bij Nederlands-Marokkaanse kinderen. Meestal moeten risicogezinnen vooral van een uitkering rondkomen. Bijna een kwart van de risicogezinnen betrok het inkomen voornamelijk uit werk.

Kinderen met armoederisico wonen overwegend in een sociale huurwoning. Vaker dan in gezinnen met een hoger inkomen is er in risicogezinnen onvoldoende geld voor een jaarlijkse vakantie, spellen of speelgoed, regelmatig uitjes buiten de deur of om de verjaardag te vieren. De gezondheid van risicokinderen is daarnaast minder goed. Ook komt crimineel gedrag onder hen vaker voor dan onder kinderen uit gezinnen met een hoger inkomen.

Hoogste armoederisico in Rotterdam

In 2022 was het aandeel huishoudens met een laag inkomen het hoogst in Rotterdam (8,7 procent), gevolgd door Den Haag (8,1 procent), Heerlen (7,2 procent), Vaals (6,9 procent) en Enschede (6,8 procent). De overige gemeenten in de top tien waren: Nijmegen, Leeuwarden, Maastricht, Amsterdam en Kerkrade. In Rotterdam was de kans op langdurige armoede met een aandeel van 4,4 procent eveneens het grootst. Den Haag, Vaals, Heerlen en Enschede volgden met percentages van rond 3,5 procent. Aanvullend op het landelijke beleid treffen de meeste gemeenten specifieke maatregelen ter bestrijding van armoede in hun gemeente. Deze regelingen zijn niet in de CBS-cijfers verdisconteerd.

Binnen EU scoort Nederland gunstig in risico op armoede of sociale uitsluiting

Van de bevolking in de Europese Unie liep 17 procent in 2021 volgens de Europese armoedegrens (60 procent van het mediane gestandaardiseerde besteedbaar inkomen in een lidstaat) risico op armoede. Bijna 22 procent had te maken met kans op armoede of sociale uitsluiting. Dat betekent dat het inkomen lager is dan de Europese armoedegrens, er ernstige financiële of sociale beperkingen zijn, of de economische activiteit van de huishoudensleden die kunnen werken gering is. Nederland steekt in beide ranglijsten met respectievelijk 14 en bijna 17 procent gunstig af ten opzichte van de andere lidstaten. Voor wat betreft het armoederisico waren in tien lidstaten de percentages lager. In Tsjechië was met bijna 9 procent het armoederisico het kleinst. Bij de kans op armoede of sociale uitsluiting stond Nederland op de vijfde plek, na Tsjechië (met 11 procent opnieuw het laagste aandeel), Slovenië, Finland en Slowakije.

1 Perspectieven op armoede en sociale uitsluiting

Armoede wordt doorgaans afgebakend op basis van het inkomen. De daarbij gehanteerde inkomensgrenzen worden in dit hoofdstuk besproken. Ook is er aandacht voor een afbakening van armoede waarbij naast inkomen bezittingen en schulden van huishoudens meetellen. Armoede is meer dan alleen een tekort aan materiële welvaart. Weinig financiële middelen gaan vaak samen met ongunstige levensomstandigheden en werken sociale uitsluiting in de hand. Vanuit dit brede leefsituatieperspectief wordt de armoedeproblematiek eveneens tegen het licht gehouden.

1.1 Risico op armoede als een tekort van inkomen

Uiteenlopende definities

Er is veel discussie over de definitie van armoede. Vragen over welke leefsituatie als armoede moet worden aangemerkt en welke mensen nu daadwerkelijk arm zijn, laten zich niet eenduidig beantwoorden. De opvattingen – of ze nu afkomstig zijn van wetenschappers, maatschappelijke hulpverleners, politici, beleidsmakers of een willekeurige burger – zijn hierover verdeeld. Dat armoede in West-Europese landen, anders dan in veel ontwikkelingslanden, niet zozeer een kwestie van fysiek overleven is, maar veeleer in relatie staat tot het algemeen welvaartsniveau van de samenleving, daarover bestaat grotendeels wel overeenstemming. In Nederland is dit welvaartsniveau dusdanig dat in beginsel iedere burger een dak boven zijn hoofd heeft, geen honger hoeft te lijden, zich deugdelijk kan kleden en toegang heeft tot medische zorg. In dit opzicht bestaat er geen armoede in Nederland. Toch zijn er wel degelijk verschillen in levensstandaard: niet iedereen beschikt over toereikend inkomen om in voldoende mate in de maatschappij te kunnen participeren. De in Nederland gebruikte armoedefinities beogen alle op hun manier inhoud te geven aan een minimaal noodzakelijk geacht pakket van levensbehoeften.

De concrete, operationele invulling van het normatieve concept armoede loopt nationaal en ook internationaal uiteen. Het gaat hierbij niet alleen om verschillen ten aanzien van de hoogte van de inkomensgrens, maar ook hoe deze voor diverse huishoudentypen vastgesteld wordt en hoe deze zich van jaar tot jaar ontwikkelt, welk inkomensbegrip centraal staat en hoe de onderzoekspopulatie wordt afgebakend. Bij het samenstellen van deze publicatie zijn de in Nederland meest gebruikte criteria om inkomensarmoede af te bakenen de lage-inkomensgrens van het CBS, de beleidsmatige inkomensgrens, de Europese armoedegrens, en de budgetgrens van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Het CBS ontwikkelt sinds 2022 samen met het SCP en het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting (Nibud) een nieuwe armoedegrens, die medio 2024 in gebruik genomen wordt (CBS/SCP/

Nibud, 2023). De nieuwe grens zal vanaf dan het centrale criterium zijn in de CBS-statistieken en -publicaties over armoede.

Lage-inkomensgrens

De lage-inkomensgrens van het CBS weerspiegelt een vast koopkrachtbedrag in de tijd. Doordat de lage-inkomensgrens alleen voor de prijsontwikkeling wordt geïndexeerd, is dit criterium bij uitstek geschikt voor vergelijkingen in de tijd. Bij de start van de statistiek over (personen in) huishoudens met een laag inkomen is bij het bepalen van de hoogte van lage-inkomensgrens rekening gehouden met de hoogte van het sociaal minimum (Bos, 1996). Daarbij is de lage-inkomensgrens juist boven de bijstandsuitkering van een alleenstaande gelegd. Uitgangspunt hiervoor was het bijstandsniveau in 1979, dat toen relatief hoog was. Hiermee werd beoogd dat huishoudens die uitsluitend of vooral op bijstand of AOW (Algemene ouderdomswet) zijn aangewezen, tot de categorie met een laag inkomen gerekend worden. Vanaf verslagjaar 2021 gebeurt de inflatiecorrectie van de destijds vastgesteld lage-inkomensgrens op basis van consumentenprijsindexcijfers volgens de [nieuwe methode](#), waarin de daadwerkelijk betaalde energieprijzen zijn verdisconteerd. In 2022 bedroeg de lage-inkomensgrens voor een alleenstaande 14 450 euro per jaar. Per maand komt dit neer op 1 200 euro. Voor meerpersoonshuishoudens is de lage-inkomensgrens met behulp van een equivalentiefactor aangepast voor de omvang en samenstelling van het huishouden (zie kader). De aldus gecorrigeerde inkomens(grenzen) zijn daarmee vergelijkbaar gemaakt met de besteedbare ruimte van een alleenstaande.

De inzichten over wat precies onder armoede verstaan moet worden, lopen sterk uiteen. Daarom spreekt het CBS bij hantering van de lage-inkomensgrens niet van arme huishoudens of huishoudens die in armoede leven, maar van huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens (kortweg huishoudens met een laag inkomen) of van huishoudens met kans op armoede. De CBS-Inkomensstatistiek is de bron voor uitkomsten over lage inkomens in Nederland.

1.1.1 Hoogte van de lage-inkomensgrens en equivalentiefactor van enkele huishoudentypen

	Paar				Eenoudergezin			
	Alleenstaande	zonder kind	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	1 kind	2 kinderen	3 kinderen
	Netto maandbedrag in euro (lopende prijzen)							
Lage-inkomensgrens								
2000	770	1 060	1 290	1 450	1 590	1 030	1 160	1 360
2005	870	1 190	1 460	1 640	1 800	1 160	1 320	1 530
2010	940	1 290	1 570	1 770	1 940	1 250	1 420	1 660
2015	1 030	1 410	1 710	1 930	2 120	1 370	1 550	1 810
2020	1 100	1 550	1 870	2 110	2 310	1 460	1 680	1 910
2021	1 130	1 580	1 910	2 150	2 360	1 490	1 710	1 950
2022	1 200	1 690	2 030	2 300	2 520	1 590	1 830	2 080
Equivalentiefactor								
Tot 2018	1,00	1,37	1,67	1,88	2,06	1,33	1,51	1,76
Vanaf 2018	1,00	1,40	1,69	1,91	2,09	1,32	1,52	1,73

Onderliggend inkomensbegrip

Voor het meten van het risico op armoede vormt het besteedbaar huishoudensinkomen het uitgangspunt. Dit omvat inkomen uit arbeid, eigen onderneming en vermogen, en overdrachtsinkomen bestaande uit uitkeringen, pensioen en ontvangen partneralimentatie. Betaalde partneralimentatie en premies en belastingen op het inkomen zijn in mindering gebracht. Kinderalimentatie en ouderlijke bijdragen aan uitwonende kinderen worden niet waargenomen in de Inkomensstatistiek en kunnen daardoor niet in het inkomensbegrip worden opgenomen. De verplichte premie basiszorgverzekering die huishoudens aan de zorgverzekeraar betalen en het verplicht eigen risico zijn op het inkomen in mindering gebracht. Bij huishoudens die zorgtoeslag ontvangen, is die bij het inkomen geteld. Bij hantering van de lage-inkomensgrens wordt de huurtoeslag niet meegeteld in het inkomen. Hiermee wordt bewerkstelligd dat de besteedbare ruimte aan de onderkant van de inkomensverdeling optimaal vergelijkbaar is tussen de huishoudens en dat huishoudens die volledig afhankelijk zijn van de bijstand, ongeacht of ze nu wel of niet huurtoeslag ontvangen, per definitie tot de groep met een laag inkomen behoren.

Equivalentieschaal: standaardiseren van inkomens(grenzen)

Het maakt veel uit hoeveel mensen in een huishouden van een bepaald inkomen moeten leven. Inkomens(grenzen) van huishoudens van verschillende grootte en samenstelling worden met behulp van een equivalentiefactor vergelijkbaar gemaakt (CBS, 2004; 2020). Daaruit resulteert het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen oftewel de koopkracht van het huishouden. De equivalentiefactor geeft weer hoe groot het schaalvoordeel is bij het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Hierbij is het eenpersoonshuishouden als norm gekozen met een bijbehorende factor gelijk aan 1. Bij elke extra volwassene en bij elk extra minderjarig kind is de factor groter. Naarmate huishoudens groter zijn, verschillen de factoren onderling minder omdat het schaalvoordeel van de gemeenschappelijke huishouding ook steeds groter is. Voor een echtpaar zonder kinderen bedraagt de factor bijvoorbeeld 1,40. Een alleenstaande met een besteedbaar inkomen van 1 200 euro per maand en een echtpaar met één kind en een besteedbaar inkomen van (afgerond) 2 030 (= 1 200 × 1,69) euro per maand bevinden zich dus op een even hoog welvaartsniveau. Voor de meest voorkomende huishoudenstypen is de equivalentiefactor opgenomen in tabel 1.1.1. Vanaf verslagjaar 2018 werkt het CBS met geactualiseerde factoren op basis van het op dat moment recentste Budgetonderzoek (CBS, 2020).

Onderzoekspopulatie armoederisico

In 2022 is 95 procent van de totale bevolking van 17,6 miljoen mensen in de onderzoekspopulatie opgenomen. Buiten beschouwing bleven de mensen in instellingen, inrichtingen en tehuizen (263 duizend personen), en in studentenhuishoudens en particuliere huishoudens die niet het hele jaar door inkomen hadden (613 duizend personen). Dat gebeurt niet omdat deze groepen geen risico op armoede zouden kunnen lopen, maar omdat de besteding van hun inkomen grotendeels vastligt (de verzorgingsbijdrage van tehuusbewoners) of niet volledig wordt waargenomen (het ontbreken van gegevens over de financiële ondersteuning van ouders aan hun uitwonende

studerende kinderen). De onderzoekspopulatie bestond in 2022 daardoor uit ruim 16,7 miljoen personen die samen in bijna 7,7 miljoen huishoudens leefden.

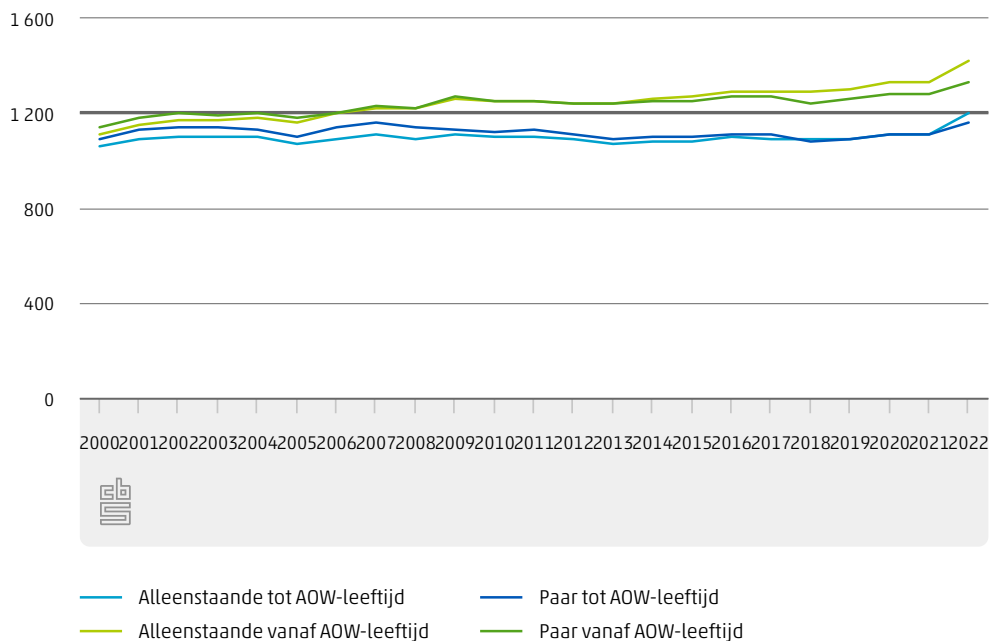
Koopkracht sommige minima boven de lage-inkomensgrens

De overheid stelt ieder jaar het minimale bedrag vast dat iemand nodig heeft om in het levensonderhoud te kunnen voorzien: het sociaal minimum. Het CBS berekent op basis daarvan de koopkracht van minima. Uitgangspunt hierbij is dat het sociaal minimum bestaat uit een bijstandsuitkering of (voor ouderen) een AOW-uitkering, aangevuld met eventuele kinderbijslag, kindgebonden budget, huurtoeslag, en zorgtoeslag. De nominale zorgpremie voor het basispakket en het verplicht eigen risico worden daarbij in mindering gebracht (zie bijlage A1). In sommige jaren zijn er incidentele koopkrachttegemoeftingen. Zo kregen bijstandsonvangers en andere huishoudens met weinig inkomen in 2022 een energietoeslag (veelal 1 300 euro, zie kader) om de sterk gestegen energierekening te kunnen betalen. In november en december 2022 ontvingen alle huishoudens in Nederland met een kleinverbruiksaansluiting bovendien 190 euro korting op de energierekening (380 euro in totaal).

Door de energiemaatregelen (zie kader) gingen de minima er in 2022 in koopkracht op vooruit (CBS, 2023a). Voor het eerst in ruim twintig jaar lag de koopkracht (exclusief huurtoeslag) van een alleenstaande bijstandsonvanger op de lage-inkomensgrens. Bij eenoudergezinnen met één of twee kinderen kwam de koopkracht boven de grens uit. Met drie kinderen was de koopkracht net iets lager. Bij alleenstaande AOW'ers en AOW-paren op het sociaal minimum ligt de koopkracht al sinds 2007 boven de grens. De koopkracht van ouderparen op het sociaal minimum lag in de periode 2000–2022 steeds het verst onder de lage-inkomensgrens, vooral met drie kinderen.

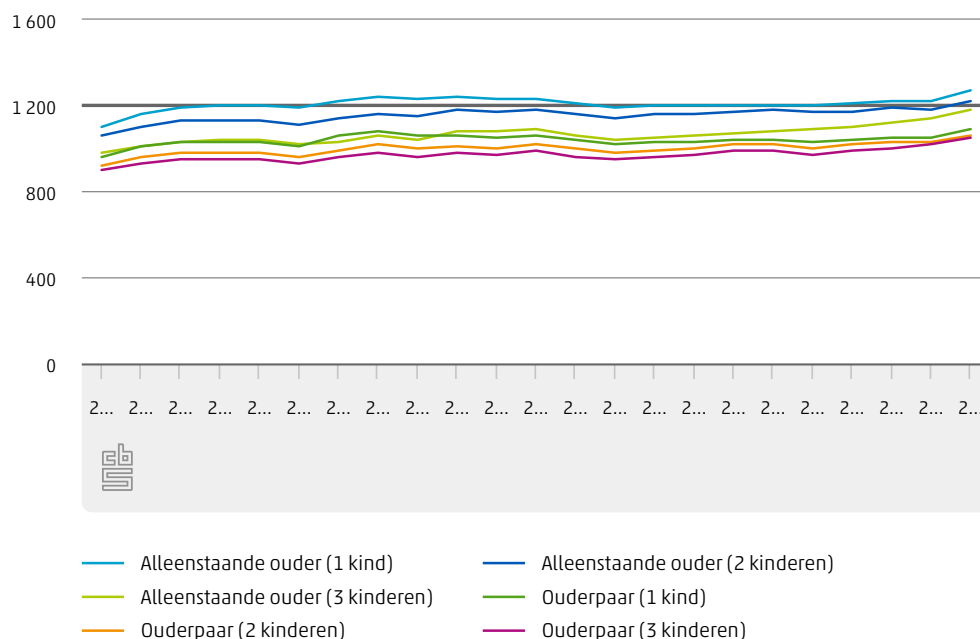
1.1.2 Koopkracht (excl. huurtoeslag) minima zonder kinderen

maandbedrag in euro (prijzen 2022)

1.1.3 Koopkracht (excl. huurtoeslag) minima met kinderen

maandbedrag in euro (prijzen 2022)

Energietoeslag

Voor de energietoeslag in 2022 kwamen huishoudens in aanmerking met een inkomen tot 120 procent van het sociaal minimum. De eenmalige toeslag werd uitgekeerd door gemeenten en bedroeg in beginsel 1 300 euro per adres. In sommige gemeenten werd de inkomensgrens nog iets hoger gelegd en/of werd maximaal 500 euro extra van de energietoeslag 2023 boven op de toeslag voor 2022 uitgekeerd.

De energietoeslag is niet rechtstreeks waargenomen op basis van brondata, maar heeft het CBS geschat. De energietoeslag is toegerekend aan alle huishoudens die daar recht op hadden. Dat kan een overschatting betekenen, omdat niet alle rechthebbenden de toeslag hebben aangevraagd. Bijstandsontvangers hoefden zelf geen aanvraag voor energietoeslag te doen, ze kregen die automatisch van hun gemeente. Per gemeente is in ieder geval rekening gehouden met de toegepaste inkomensgrens ten opzichte van het sociaal minimum, eventuele toepassing van een vermogensgrens, afwijkende toeslagbedragen en een afwijkende leeftijdsgrens.

Beleidsmatige inkomensgrens

De beleidsmatige grens is gebaseerd op het wettelijk bestaansminimum dat zoals gezegd jaarlijks in de politieke besluitvorming wordt vastgesteld. Uitgangspunt van de grens is het sociaal minimum zoals het CBS dat berekent. Anders dan bij de lage-inkomensgrens wordt om te bepalen of het inkomen van een huishouden onder of boven de beleidsmatige grens ligt, ook de huurtoeslag meegenomen. Omdat het bedrag van de huurtoeslag varieert, ook op het niveau van bijstand en AOW, wordt het besteedbaar inkomen van een huishouden daartoe afgezet tegen een normbedrag met daarbij opgeteld de eventueel ontvangen

huurtoeslag. Is het besteedbaar inkomen minder dan 101 procent van dit opgetelde bedrag, dan heeft het huishouden een risico op armoede. De grens is op 101 procent gelegd en niet op 100 procent om te voorkomen dat door afrondingen van inkomensposten huishoudens onterecht boven de 100 procent uitkomen en daarmee als 'niet-arm' worden geregistreerd. In de uitvoering van het gemeentelijk armoedebeleid wordt vaak uitgegaan van een inkomensgrens die gelijkgesteld is aan een hoger percentage (meestal 120 procent) van het sociaal minimum. Dit betekent dat bijstands- of AOW-ontvangers met relatief beperkte aanvullende inkomsten ook onder deze drempel vallen. De doelpopulatie bij de beleidsmatige grens is dezelfde als bij de lage-inkomensgrens. In de Bijlage staan nadere uitleg en enkele uitkomsten van de beleidsmatige inkomensgrens, in relatie tot de lage-inkomensgrens. Op [StatLine](#) zijn nog meer cijfers over huishoudens onder (101, 110 of 120 procent van) de beleidsmatige grens te vinden.

Aan het beleidsmatig minimum als armoedecriterium kleven twee bezwaren. In de eerste plaats verschilt de koopkracht (bepaald aan de hand van de equivalentieschaal van het CBS) tussen de verschillende groepen van sociale minima. Zo is de koopkracht van een alleenstaande met alleen AOW een stuk groter dan van een alleenstaande die uitsluitend bijstand ontvangt: in 2022 maandelijks 1 420 euro tegen 1 200 euro (zie ook figuur 1.1.2). Ook is de koopkracht van eenoudergezinnen met bijstand, kinderbijslag en kindgebonden budget groter dan die van minimagezinnen rondom paren. Daarnaast fluctueert de koopkracht bij minimagezinnen met het aantal kinderen. Hoe meer kinderen, hoe lager de koopkracht is. Eenoudergezinnen met één kind hebben de hoogste koopkracht (figuur 1.1.3).

Een tweede bezwaar is dat een verlaging (verhoging) van het sociaal minimum – en daarmee de hieraan gekoppelde armoedegrens – betekent, dat onder verder gelijkblijvende omstandigheden de gemeten armoede afneemt (toeneemt). Een verlaging of verhoging van het sociaal minimum is bovendien ingegeven door de economische situatie: dat maakt deze grens als meetinstrument minder geschikt.

Europese armoedegrens

De Europese armoedegrens is vastgesteld op 60 procent van het mediane gestandaardiseerd besteedbare huishoudensinkomen van de bevolking. Daarbij is aan ieder individu het gestandaardiseerd inkomen van het huishouden toegekend. De grens wordt elk jaar opnieuw bepaald, en volgt daarmee zowel de prijs- als welvaartsontwikkeling. De grens wordt per land vastgesteld. Dit betekent dat voor welvarende landen de armoedegrens doorgaans hoger ligt dan in landen met een geringe welstand. Maar dit betekent niet per se dat verhoudingsgewijs weinig personen kans op armoede hebben in het meer welvarende land. Deze uitkomst wordt vooral bepaald door de scheefheid van de inkomensverdeling. De Europese grens krijgt dan ook vaak de kritiek dat deze veeleer een maat van inkomensongelijkheid is dan een geschikt armoedecriterium.

Eurostat, het statistisch bureau van de EU, publiceert de uitkomsten omtrent de kans op armoede voor de Europese lidstaten (zie hoofdstuk 7). De resultaten voor Nederland zijn gebaseerd op een ander inkomensbegrip en een andere equivalentieschaal dan het CBS gebruikt. Ook laat het CBS anders dan Eurostat onder meer studenthuishoudens buiten beschouwing.

Onderscheid in duurcriteria

Weinig inkomen is voor veel huishoudens vaak een tijdelijke, incidentele kwestie. Denk bijvoorbeeld aan zelfstandigen die een op zich goed lopende onderneming hebben maar ook wel eens een slecht jaar draaien. Of aan jonge mensen bij wie de overstap van een opleiding naar een betaalde baan niet altijd rimpelloos verloopt, en die daarom tussentijds een beroep op een sociale voorziening moeten doen. Het inkomen kan dan voor een jaar laag uitvallen. Van een serieuze inkomensproblematiek is echter nauwelijks sprake als deze financiële malaise binnen afzienbare tijd voorbij is. Als de beperkte inkomsten evenwel structureel van aard zijn en dus langer aanhouden, is de problematiek ernstiger. Een belangrijke aanvulling is dan ook om naast cijfers over de kans op armoede op basis van het inkomen in één jaar, ook uitkomsten te presenteren waarbij de inkomenssituatie over opeenvolgende jaren in ogenschouw wordt genomen. Het langdurigheids criterium kan op verschillende manieren worden afgebakend. Het CBS spreekt van een langdurig laag inkomen als deze weinig rooskleurige inkomenspositie vier jaar of langer wordt ingenomen, terwijl Eurostat een periode van ten minste drie jaar achtereen als langdurig beschouwt.

1.2 Een bredere afbakening van materiële armoede

Aanvullende materiële indicatoren

De beoordeling van het armoederisico alleen op basis van de hoogte van het inkomen is een pragmatische keuze die geen volledig financieel beeld van de armoedeproblematiek geeft. De welvaartspositie van een huishouden kan ook worden afgelezen aan andere indicatoren van de materiële welvaart. Zo kan er gekeken worden naar de omvang van de bestedingen. Die geven aan in welke mate een huishouden – los van het inkomen – in zijn behoeften heeft kunnen voorzien. Verder vormt het vermogen een mogelijk aanvullende financiële bron op het inkomen. Wie meer uitgeeft dan zijn inkomen, kan daarbij zijn vermogen aanspreken. Wie niet over dergelijke buffers beschikt, bouwt betalingsachterstanden of schulden op. Tot slot vormen subjectieve indicatoren zoals de inschatting van de eigen financiële situatie en zelfgerapporteerde financiële problemen een aanvulling op inkomensarmoede.

Voor een vollediger beeld van de financiële positie van huishoudens rapporteert het CBS voor huishoudens met (langdurig) een laag inkomen daarom gewoonlijk ook de bijbehorende bestedingen, de stand van het vermogen (uitgesplitst naar bezittingen en schulden), eventuele schuldsaneringen, en de beoordeling van de eigen financiële positie. Aangezien het volgende Budgetonderzoek pas in 2026 plaatsvindt, komen bestedingen in deze editie niet aan de orde.

Een laag inkomen én weinig vermogen

Tot in de editie van Armoede & Sociale uitsluiting 2018 bleven CBS-cijfers over achterstanden in materiële welvaart beperkt tot het verband tussen het risico op inkomensarmoede en aanvullende indicatoren van materiële welvaart. Zo ook op het vlak van vermogen: bezittingen en schulden zijn niet opgenomen in of verrekend met het gehanteerde

inkomen(criterium). Dat is gedaan omdat bezittingen en schulden geen geldstromen (transacties) betreffen en daardoor buiten de reguliere definitie van inkomen vallen. In de discussie over armoedeproblematiek wordt aangevoerd dat het wel degelijk uitmaakt of een huishouden ten tijde van inkomensproblemen een beroep kan doen op vrij opneembare vermogensmiddelen of dat dit juist niet mogelijk is. Het laatste vanwege het ontbreken van vrij opneembare buffers of, nog ongunstiger, vanwege het torsen van een schuldenlast.

Vanuit de literatuur zijn er ruwweg twee hoofdmethodieken waarmee componenten van het vermogen bij het bepalen van materiële armoede betrokken kunnen worden. Het betreft de annuïteitenmethode en de instelling van een vermogensplafond (Citro & Michael, 1995). In 2019 publiceerde het CBS voor het eerst over een criterium voor armoede op basis van inkomen en vermogen (Van den Brakel en Gidding, 2019). Daarbij is uitgegaan van een vermogensplafond en werd een huishouden met risico op inkomensarmoede als niet-arm aangemerkt als het bijbehorende vrij opneembare vermogen boven een bepaalde grens ligt. Als kritisch plafond is gekozen voor de helft van de lage-inkomensgrens, wat jaarlijks ongeveer gelijk is aan het maximale vrijstellingsbedrag van eigen vermogen volgens de Bijstandswetgeving. Tot het vrij opneembaar vermogen behoren alleen de beschikbare liquide vermogensmiddelen. Deze omvatten het saldo van bezittingen en schulden exclusief de eigen woning (woningwaarde minus hypotheekschuld), het ondernemingsvermogen en het aanmerkelijk belang. Een financieel-arm huishouden is dus afgebakend als een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens en een vrij opneembaar vermogen tot maximaal de helft van deze grens. Vanaf de editie van 2019 wordt gerapporteerd over financieel arme huishoudens. Behalve de ontwikkeling in de omvang van de groep komen ook kenmerken van financieel arme huishoudens aan bod (zie paragraaf 3.1).

1.3 Sociale uitsluiting: cumulatie van achterstelling in de leefsituatie

Ongunstige leefsituatie

Naast de financiële situatie geeft ook de algehele leefsituatie uitdrukking aan het welzijn van huishoudens. Financiële beperkingen in combinatie met minder gunstige leefsituatie-omstandigheden kunnen tot armoede en sociale uitsluiting leiden. Bij sociale uitsluiting raken mensen geïsoleerd en vervreemd van de samenleving omdat ze niet of slechts in beperkte mate kunnen meedoen. Sociale uitsluiting wordt gekenmerkt door beperkte maatschappelijke participatie, financiële beperkingen, vervagend normbesef en achterstelling in toegang tot hulpverlening, zorginstanties en huisvesting (Coumans, 2012; Coumans en Schmeets, 2020). Ook ongezonde leefstijlen en een minder goede gezondheid gaan vaak samen met een achtergestelde financiële positie.

Dakloze mensen

Vanwege de aard van hun leefsituatie behoren dakloze mensen tot de meest sociaal uitgesloten groepen in de samenleving. Op 1 januari 2022 waren er in Nederland naar schatting bijna 27 duizend mensen in de leeftijd van 18 tot 65 jaar zonder vaste

verblijfplaats die slapen in de openbare ruimte of in de noodopvang, of verbleven op niet-conventionele woonplekken (bijvoorbeeld kraakpanden) of op niet-structurele basis bij vrienden, kennissen of familie (CBS, 2023b). Dit komt neer op 25 dakloze mensen op elke 10 duizend inwoners van 18 tot 65 jaar.

De groep dakloze mensen bestond voor 81 procent uit mannen en 38 procent stond ingeschreven in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag of Utrecht. Ruim 4 op de 10 dakloze mensen waren in het buitenland geboren, en ruim 2 op de 10 waren in Nederland geboren met ouder(s) geboren in het buitenland. Een relatief groot deel van de dakloze mensen, zo'n 6 op de 10, was tussen de 27 en 50 jaar. Het aandeel jongvolwassenen (18 tot 27 jaar) onder de dakloze mensen was bijna 2 op 10.

Armoede in breed leefsituatieperspectief

Insteek van het CBS is de armoedeproblematiek ook vanuit het brede perspectief van (achterstelling in) de leefsituatie te beschrijven. Daarmee wordt zichtbaar gemaakt in hoeverre hardnekkige financiële problemen samengaan met sociale uitsluiting en gezondheidsbeperkingen en bij wie er in welke mate sprake is van stapeling van de problematiek. De beschrijving hiervan is gebonden aan de beschikbare gegevensbronnen binnen het CBS, deels registers en deels steekproeven, en er zijn beperkingen in de meting van leefsituatieaspecten en de onderlinge relateerbaarheid. Gegevens van sociale uitsluiting zijn beschikbaar op het vlak van maatschappelijke participatie, materiële condities, woonomgeving en -kwaliteit, en dader- en slachtofferschap van misdrijven. Op het vlak van gezondheid en leefstijlen is er onder meer informatie beschikbaar over gezondheidsstatus, beperkingen, roken, drinken en overgewicht. Voor de beschrijving van armoede in het brede leefsituatieperspectief worden in deze publicatie de genoemde kenmerken in verband gebracht met het (langdurige) armoederisico volgens de lage-inkomensgrens van het CBS.

1.4 Literatuur

Bos, W. (1996). Lage inkomens 1990-1993. In: Sociaal-economische maandstatistiek, jg. 13, nr. 3, p. 16-18. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Brakel, M. van den en K. Gidding (2019). [Hoe is de financiële welvaart verdeeld?](#) Statistische Trends.

CBS (2004). Equivalentiefactoren 1995-2000. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2020). Wat is mijn koopkracht? [Wat is mijn koopkracht?](#) (cbs.nl)

CBS (2023a). [Energietoeslag dempt koopkrachtverlies in 2022](#). CBS-nieuwsbericht, 14 september.

CBS (2023b). [26,6 duizend dakloze mensen begin 2022](#) (cbs.nl). CBS-nieuwsbericht, 27 september.

CBS, Nibud en SCP (2023). [Op weg naar een nieuwe armoedegrens](#). Tussenrapport van het gezamenlijke project 'Uniformering armoedeafbakening'. Den Haag/Utrecht: Centraal Bureau voor de Statistiek, Nibud & Sociaal en Cultureel Planbureau.

Citro, C.F. & R.T. Michael (red.) (1995). *Measuring poverty: a new approach*. Washington, DC: National Academy Press.

Coumans, A. M. (2012). [Sociale uitsluiting, beschrijvende analyses](#). CBS-paper, 21 december 2012.

Coumans, A.M. en Schmeets, H. (2020). [Sociale uitsluiting in Nederland: wie staat aan de kant?](#) Statistische Trends.

2 Risico op armoede bij huishoudens

Dit hoofdstuk laat zien hoe het aandeel huishoudens met (langdurig) een inkomen onder de lage-inkomensgrens zich in de periode 1977–2022 heeft ontwikkeld.

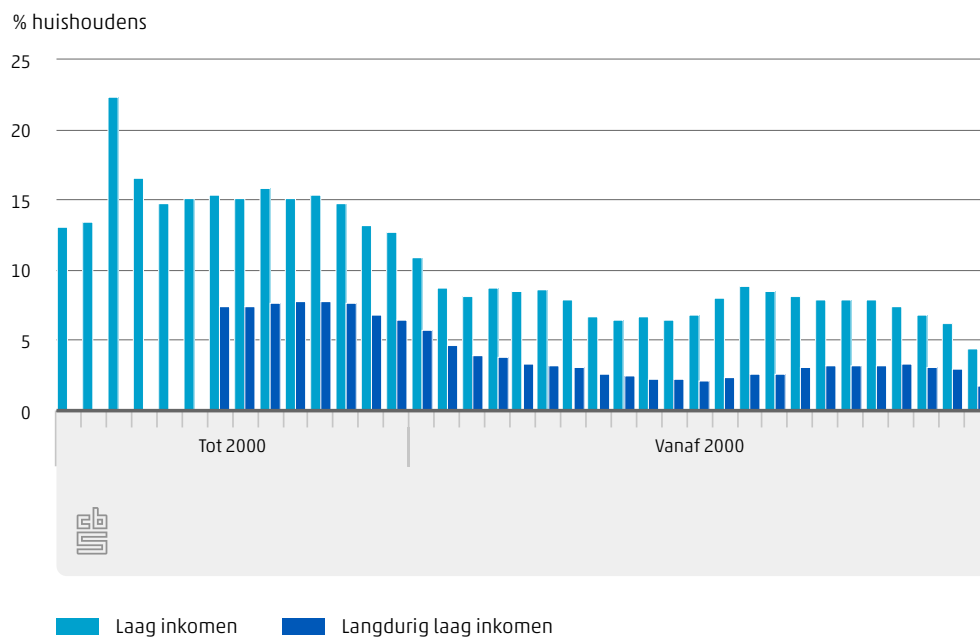
Bevolkingsgroepen worden niet in gelijke mate getroffen door armoede: welke sociaaleconomische en demografische groepen lopen het meest risico op armoede en wat zijn de recente ontwikkelingen daarin? En hoe hoog zijn de armoederisico's in de Nederlandse gemeenten?

2.1 Trends in risico op armoede

Armoederisico sterk gedaald in 2022

In 2022 hadden volgens de nieuwe voorlopige inkomensgegevens (zie kader) 335 duizend van de bijna 7,7 miljoen huishoudens een inkomen onder de lage-inkomensgrens, wat overeen komt met een aandeel van 4,4 procent. Dat is beduidend minder dan in 2021 toen nog 6,3 procent van de huishoudens van een laag inkomen moest rondkomen. De sterke afname komt door de energiemaatregelen. Zo kregen bijstandsontvangers en andere huishoudens met weinig inkomen in 2022 naast korting op de energierekening een energietoeslag van veelal 1 300 euro (zie hoofdstuk 1). Daardoor steeg de koopkracht aan de onderkant van de inkomensladder (zie [StatLine](#)) en kwamen er minder huishoudens onder de lage-inkomensgrens terecht. Zonder de energiemaatregelen zou het armoederisico ten opzichte van 2021 gestegen zijn, naar 7,7 procent.

2.1.1 Risico op (langdurige) armoede¹⁾

¹⁾ Breuk in 2000 en in 2011 (zie UL/CBS, 2021).

De afname van het armoederisico uitte zich ook in een daling van het aandeel huishoudens dat in 2022 al ten minste vier jaar op rij een laag inkomen had. Bedroeg dat aandeel in 2021 nog 3,0 procent, in 2022 was afgenomen naar 1,8 procent. Dat was, net als bij het armoederisico, de verhoudingsgewijs grootste afname in jaren. Van de 335 duizend huishoudens met een laag inkomen in 2022, moesten er 129 duizend al ten minste vier jaar achtereen van een laag inkomen rondkomen.

2.1.2 Huishoudens met een (langdurig) laag inkomen

	Totaal laag inkomen		Langdurig laag inkomen	
	x 1 000	%	x 1 000	%
2011	7 009	482	144	2,2
2012	7 066	562	161	2,4
2013	7 112	630	180	2,7
2014	7 128	608	185	2,7
2015	7 172	590	209	3,1
2016	7 240	572	221	3,2
2017	7 324	581	224	3,3
2018	7 393	581	230	3,3
2019	7 465	556	235	3,4
2020	7 539	509	221	3,1
2021	7 597	478	214	3,0
2022*	7 669	335	129	1,8

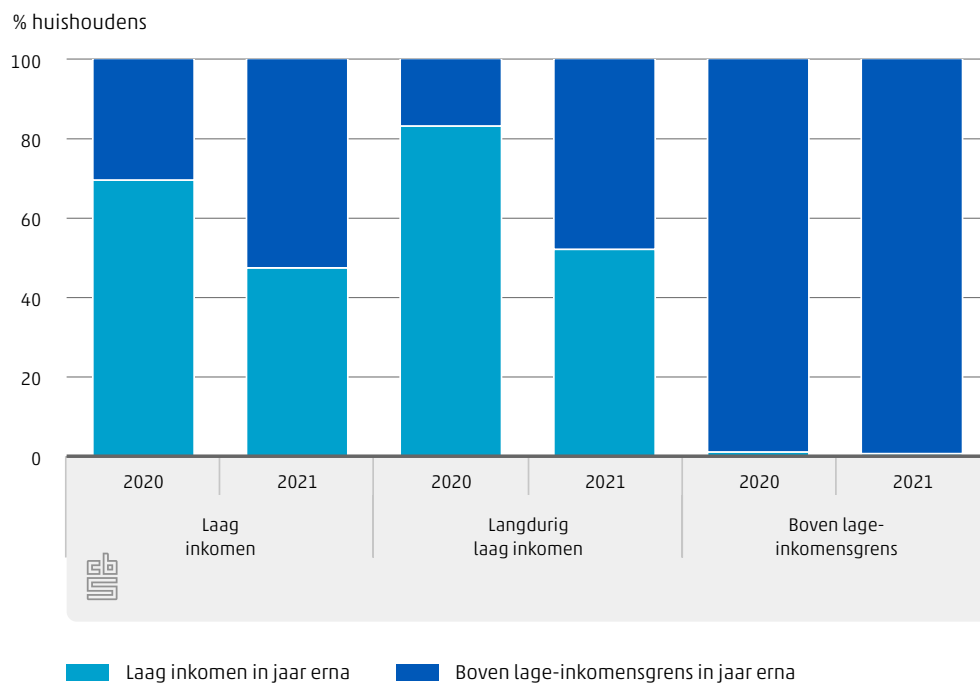
Voorlopige en definitieve cijfers

In de cyclus van de Inkomensstatistiek komen in jaar t de voorlopige inkomensgegevens over $t-1$ en de definitieve inkomensgegevens over $t-2$ beschikbaar. Dit betekent dat het CBS in het verslagjaar steeds de voorlopige armoedecijfers over $t-1$ en de definitieve armoedecijfers over $t-2$ publiceert. De meetfout van de voorlopige cijfers is groter dan die van de definitieve cijfers. Zo rapporteerde het CBS in 2022 op basis van de toen beschikbare, voorlopige inkomensgegevens 2021 een armoedepercentage van 6,8 procent. Volgens de in 2023 beschikbaar gekomen definitieve inkomensgegevens 2021 bedroeg het aandeel huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens evenwel 6,3 procent, dus 0,5 procentpunt minder. Ook in de voorafgaande verslagjaren bleek het latere definitieve cijfer veelal iets lager uit te komen dan het eerder, gepubliceerde voorlopige cijfer. Aanbevolen wordt de voorlopige cijfers van het armoederisico steeds in de context van de trendmatige ontwikkeling te bezien. Bij afwijkingen van de algemene trend past terughoudendheid in de conclusies vanwege het verhoogde aandeel meetfouten in de voorlopige cijfers. Bij het risico op langdurige armoede is er doorgaans geen of nauwelijks sprake van verschil. Zo was het voorlopige percentage huishoudens met een langdurig laag inkomen 0,1 procentpunt hoger dan het definitieve in 2021.

Ruim helft lage inkomens uit inkomensarmoede

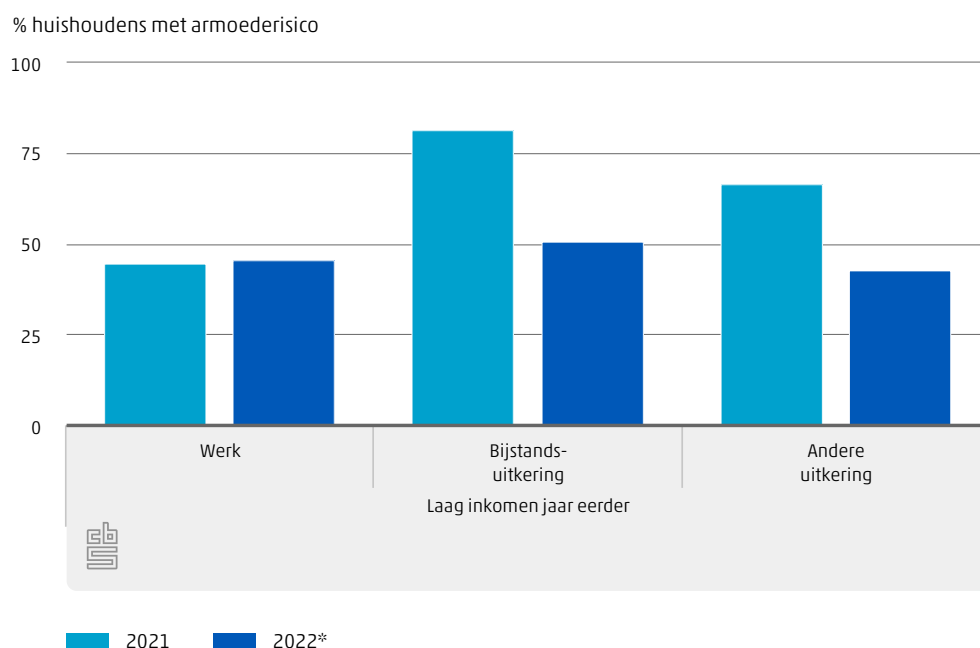
Van de huishoudens met een laag inkomen in 2021 kwam 52 procent in 2022 boven de lage-inkomensgrens uit. Dat was beduidend meer dan het aandeel lage inkomens van 2020 dat in 2021 uit de inkomensarmoede geraakte: 30 procent. Ook kwamen meer huishoudens uit een langdurig penibele inkomenssituatie. Van de huishoudens die in 2021 al minstens vier jaar een laag inkomen hadden, had 48 procent in 2022 een inkomen boven de lage-inkomensgrens. Daarmee raakten 3 keer zo veel huishoudens uit de langdurige inkomensarmoede als een jaar eerder.

2.1.3 Dynamiek armoederisico

Vooraf huishoudens met een uitkering raakten in 2022 vaker dan in 2021 uit inkomensarmoede. Van de risicohuishoudens met vooral inkomen uit een bijstandsuitkering in 2020, liep ruim 80 procent in 2021 opnieuw risico op armoede. Van 2021 op 2022 behield ruim 50 procent van de bijstandsonvangers met een laag inkomen hun armoederisico. Ook huishoudens met voornamelijk inkomen uit een werkloosheids-, arbeidsongeschiktheids- of pensioenuitkering die in 2021 armoederisico liepen, hadden een jaar later beduidend minder vaak risico dan de uitkeringsontvangers met armoederisico in 2020: 43 tegen 66 procent.

2.1.4 Dynamiek armoederisico naar voornaamste inkomensbron

Verhoogde armoederisico's in crises

De ontwikkeling van het percentage huishoudens met een armoederisico (zie figuur 2.1.1) volgt in grote lijnen de conjunctuur: in tijden van economische neergang stijgt het percentage met een inkomen onder de lage-inkomensgrens, in tijden van economische voorspoed daalt dit percentage. In 1985 piekte het armoederisico naar het historisch hoge niveau van 22,4 procent. Dat was pal na de economische crisis in het begin van de jaren tachtig. Met de eind jaren tachtig ingezette verbetering van de economie begon ook het armoederisico weer te dalen om in de jaren negentig van de vorige eeuw op gemiddeld bijna 15 procent uit te komen. Tussen 2000 en 2009 is het armoederisico sterk afgenomen. Onder invloed van een zwakke conjunctuur nam het aandeel met een laag inkomen tussen 2002 en 2005 wel licht toe, maar in 2006 en 2007 bloeide de economie weer op, daalde de werkloosheid en ging de koopkracht omhoog.

De economische crisis vanaf eind 2008 heeft de positieve ontwikkeling teniet gedaan en in vier jaar tijd nam het aandeel huishoudens met een laag inkomen sterk toe. In 2014 herstelde de economie, de werkloosheid begon te dalen en de koopkracht steeg voor het eerst weer. Deze positieve ontwikkelingen hebben zich in de hierop volgende jaren voortgezet en het aandeel huishoudens met een laag inkomen daalde tot 7,9 procent in 2016. In de twee jaren daarna bleef het aandeel op dit niveau steken. Dat kwam mede door de eerdere, massale toestroom van vluchtelingen. Zij zijn gaandeweg als statushouder deel uit gaan maken van de Nederlandse bevolking, maar bleven merendeels afhankelijk van een bijstandsuitkering (zie verder paragraaf 2.5). Ondanks de coronacrisis en de economische terugval zette de in 2019 begonnen daling van het armoederisico in 2020 en 2021 door. Dat kwam vooral door cao-afspraken over loonstijgingen en door overheidsbeleid, zoals fiscale maatregelen en het grootschalige pakket aan tijdelijke coronasteunmaatregelen (zie CBS, 2021).

637 duizend mensen met risico op armoede in 2022

Het aantal huishoudensleden dat in 2022 deel uitmaakte van de 335 duizend huishoudens met een laag inkomen bedroeg ruim 637 duizend. Dat komt overeen met 3,8 procent van de bevolking. Daarmee kwam het armoederisico onder de bevolking in 2022 een stuk lager uit dan in 2021. Het percentage met een langdurig laag inkomen was in 2022 met 1,5 procent eveneens veel lager dan in de voorgaande jaren.

2.1.5 Personen met een (langdurig) laag inkomen

	Totaal Laag inkomen		Langdurig laag inkomen		
	x 1 000		%	x 1 000	%
2011	15 877	929	5,8	286	1,9
2012	15 936	1 075	6,7	316	2,1
2013	15 971	1 187	7,4	349	2,3
2014	15 977	1 143	7,2	355	2,3
2015	16 014	1 103	6,9	391	2,5
2016	16 101	1 041	6,5	399	2,6
2017	16 227	1 029	6,3	391	2,5
2018	16 333	1 029	6,3	391	2,5
2019	16 441	972	5,9	392	2,5
2020	16 558	896	5,4	375	2,4
2021	16 634	825	5,0	356	2,3
2022*	16 715	637	3,8	241	1,5

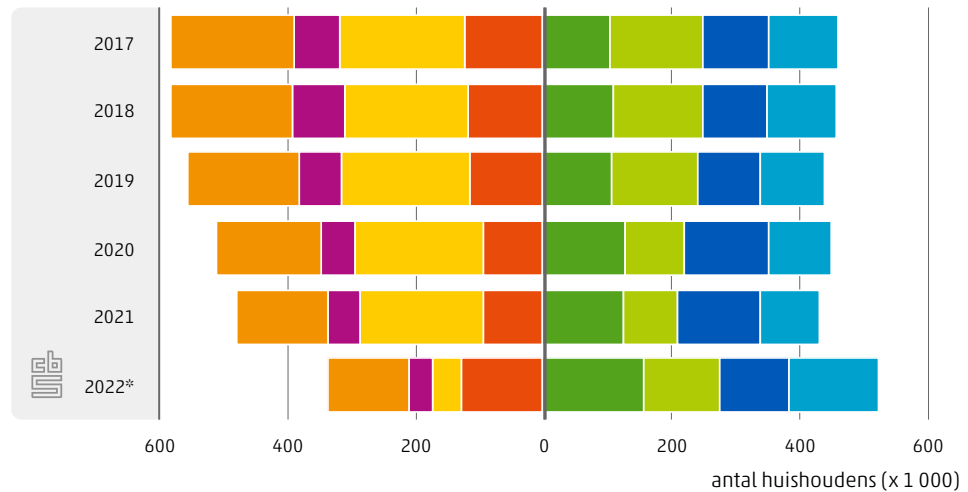
2.2 Spreiding rondom de armoedegrens

Naast het aantal huishoudens met risico op armoede is het van belang inzicht te hebben in de spreiding van de inkomens rondom de lage-inkomensgrens en van de intensiteit van het armoederisico. Bij de spreiding is (de ontwikkeling van) de verdeling van inkomens binnen de range van 20 procent boven en onder de lage-inkomensgrens in het vizier genomen. Bij de intensiteit van het armoederisico is gekeken naar het procentuele, mediane tekort van de inkomens ten opzichte van de lage-inkomensgrens. Hoe groter dit tekort, hoe hoger de intensiteit van het armoederisico.

Meer huishoudens met een inkomen rond de lage-inkomensgrens in 2022

In vergelijking met recente jaren waren er in 2022 meer huishoudens met een inkomen net onder of net boven de lage-inkomensgrens (maximaal 5 procent eronder of erboven). Een verschil van maximaal 5 procent met de grens gold voor 283 duizend huishoudens in 2022, 65 duizend meer dan in 2021. Vooral de groep huishoudens met een inkomenstekort tussen 5 en 10 procent van de lage-inkomensgrens nam aanzienlijk af in 2022. Dat komt doordat huishoudens met weinig inkomen in 2022 een energietoeslag ontvingen om de sterk gestegen energierekening te kunnen betalen. Hierdoor waren er in 2022 voor het eerst meer huishoudens met een inkomen dat maximaal 20 procent boven de lage-inkomensgrens lag dan huishoudens met een inkomen onder de grens.

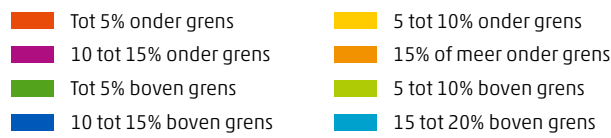
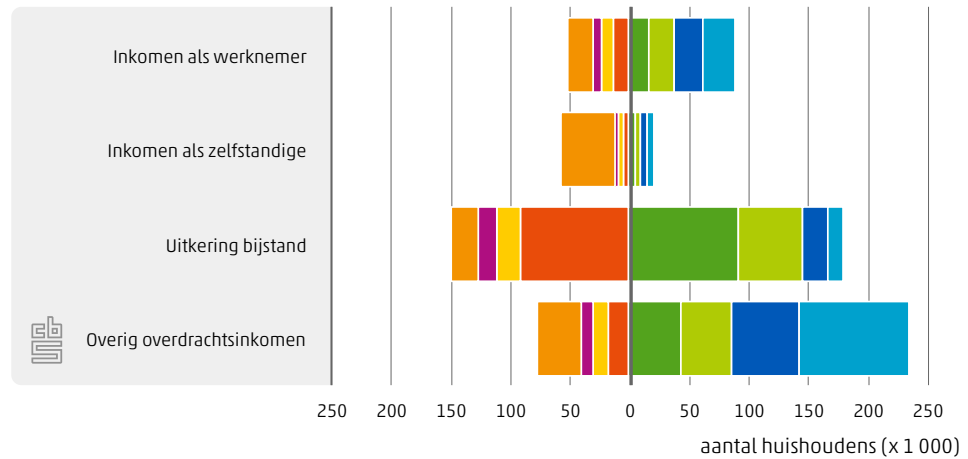
2.2.1 Huishoudens tot 120% van de lage-inkomensgrens

Grote inkomstenkortten vooral onder zelfstandigen

Hoewel het aantal huishoudens met voornamelijk inkomen als zelfstandige en risico op armoede relatief klein is (iets meer dan 51 duizend in 2022), komen grotere inkomstenkortten van minimaal 15 procent het vaakst bij hen voor. Dit is een gebruikelijk beeld. De kans op eenmalige grote inkomstenkortten is het grootst onder zelfstandigen, zeker wanneer zij het jaar met een nettoverlies afsluiten.

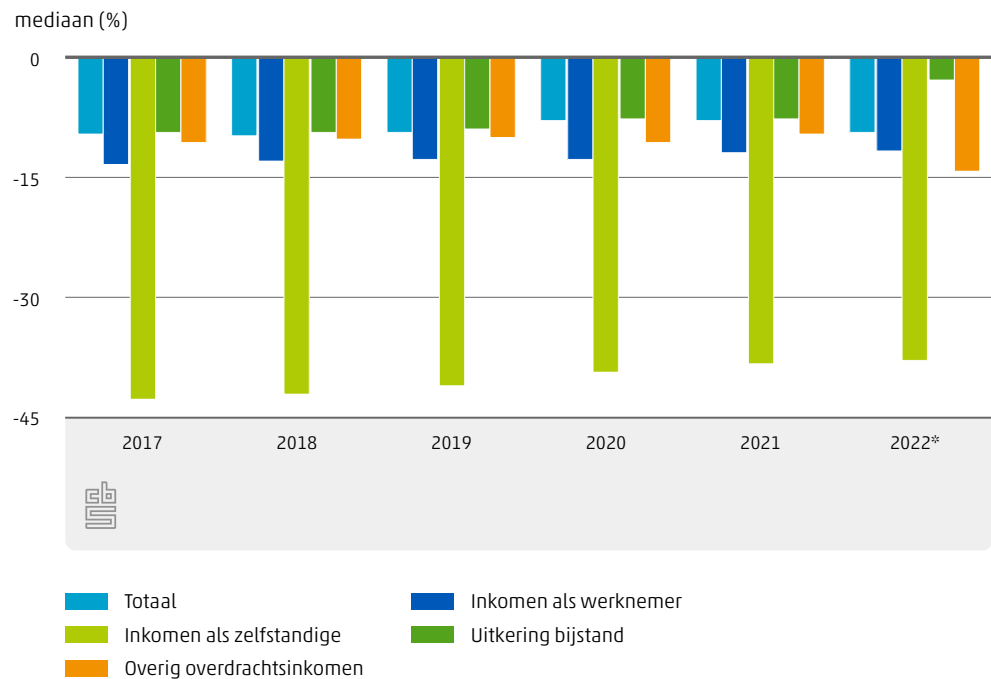
2.2.2 Voornaamste inkomensbron huishoudens tot 120% van de lage-inkomensgrens, 2022*

Meer tekort in 2022

Het mediane procentuele tekort van risicohuishoudens ten opzichte van de lage-inkomensgrens kwam uit op 9,4 procent in 2022. De mediaan is het middelste tekort, nadat ze alle van laag naar hoog gerangschikt zijn. Het tekort is groter dan in de twee voorgaande jaren, toen het 7,9 procent bedroeg. Dat komt doordat er in 2022 verhoudingsgewijs meer zelfstandigen en minder bijstandsontvangers in de groep huishoudens met armoederisico waren, zie [StatLine](#). Het mediane tekort van zelfstandigen is groot: jaarlijks ligt het rond 40 procent.

2.2.3 Inkomenstekort t.o.v. lage-inkomensgrens

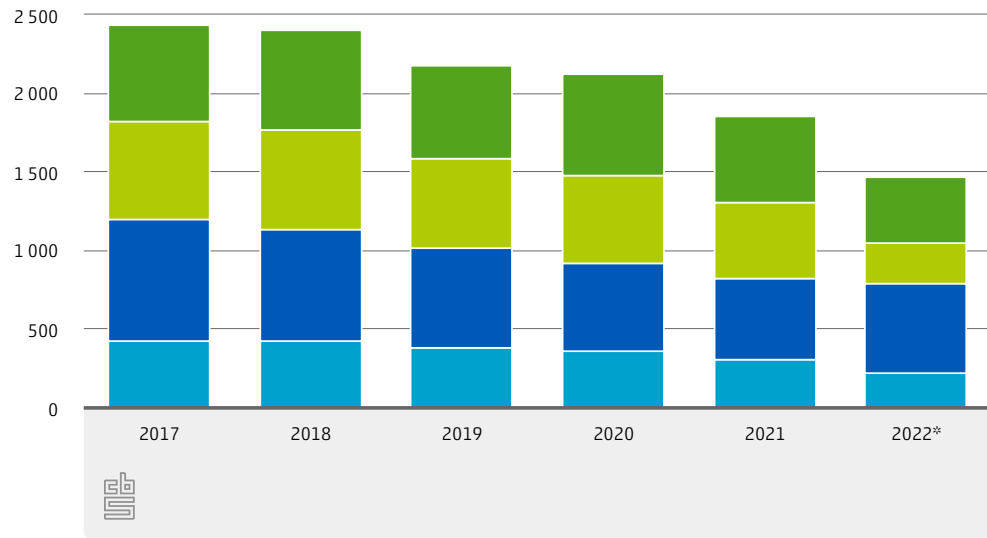

Totale inkomenstekort daalt naar 1,5 miljard euro in 2022

In 2022 kwamen huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens in totaal 1,5 miljard euro aan besteedbaar inkomen tekort om buiten de risicozone van armoede te blijven. In 2021 was dit nog 1,9 miljard euro. Het totale inkomenstekort van bijstandsontvangers werd bijna gehalveerd en nam met ruim 200 miljoen euro af door de ontvangen energietoeslag.

2.2.4 Totaal inkomensstekort

miljoen euro (in prijzen van 2022)

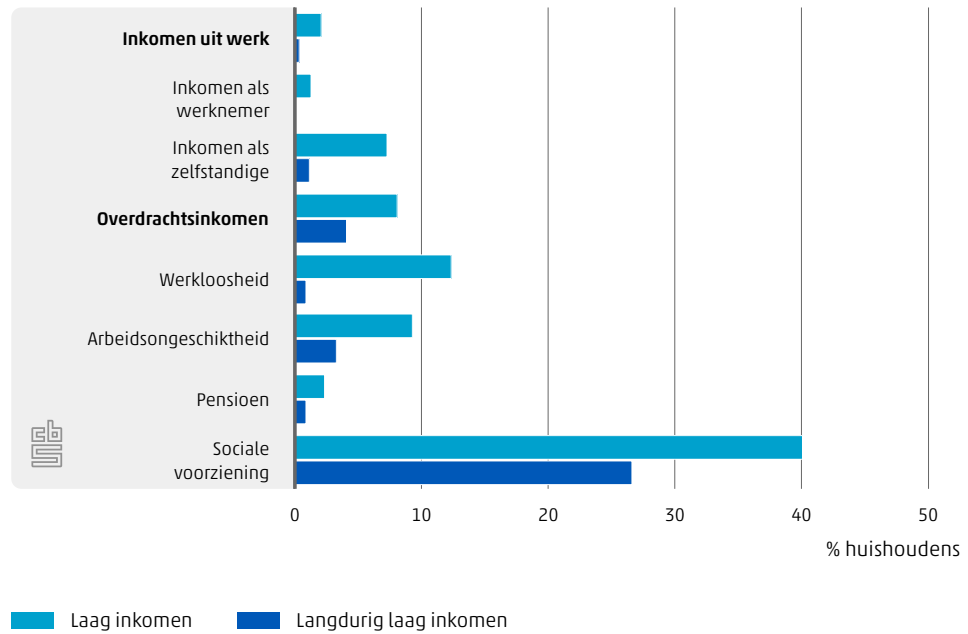
Inkomen als werknemer Inkomen als zelfstandige
Uitkering bijstand Overig overdrachtsinkomen

2.3 Sociaaleconomische risicogroepen

Bijstandsontvangers lopen het meeste risico op armoede

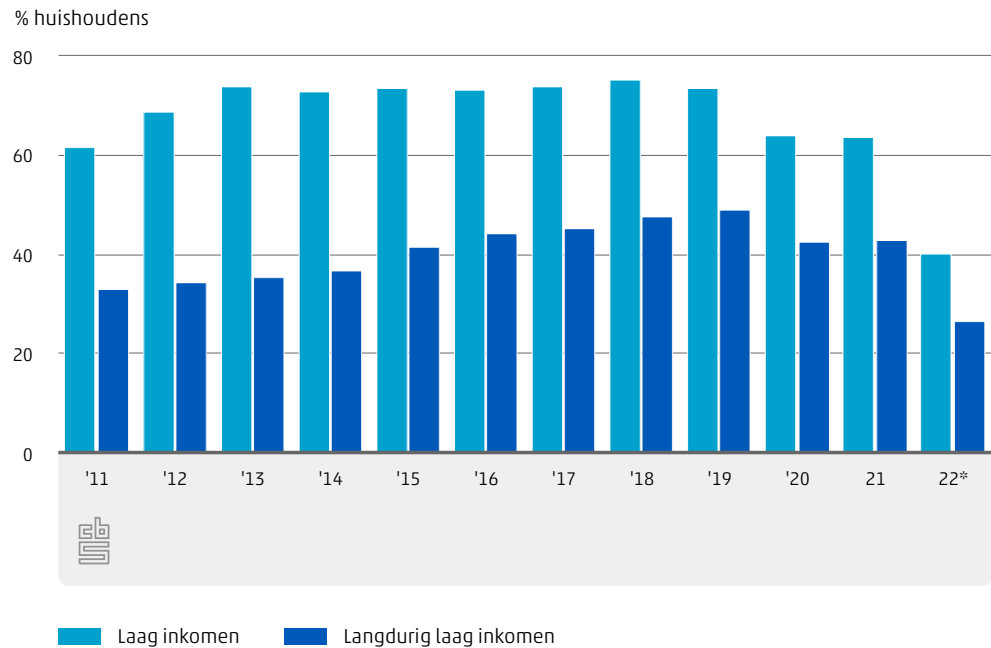
Van elke 100 huishoudens die voornamelijk van een bijstandsuitkering of een verwante sociale voorziening (bijvoorbeeld een Wajong-uitkering) moesten rondkomen, hadden er 40 een laag inkomen in 2022. Het merendeel hiervan (27 procent van alle bijstandsontvangers) had bovendien al minstens vier jaar een laag inkomen. Ook onder ontvangers van een werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering lag het aandeel huishoudens met een laag inkomen ruim boven het landelijk gemiddelde van 4,4 procent. Van alle huishoudens met een overdrachtsinkomen als belangrijkste inkomensbron, hebben de pensioenontvangers de meest gunstige positie. Van hen had 2,4 procent in 2022 een inkomen onder de lage-inkomensgrens; 1 op de 100 pensioenhuishoudens had een langdurig laag inkomen. Het betreft dan merendeels huishoudens met een onvolledige AOW-opbouw en geen of weinig aanvullend pensioen.

2.3.1 Risicohuishoudens naar voornaamste inkomensbron, 2022*

Voor mensen die vooral een sociale voorziening ontvangen, verbeterde de koopkracht niet in de eerste jaren van het economisch herstel dat vanaf 2014 intrad. Het aandeel met een laag inkomen was in de periode 2014–2019 dan ook vrijwel even hoog als in 2013. Dat had tot gevolg dat ook het aandeel bijstandshuishoudens met een langdurig laag inkomen in die jaren sterk toenam, en wel van 37 procent in 2014 naar 49 procent in 2019. In 2020 deed zich een sterke daling voor van het (langdurig) armoederisico onder ontvangers van een sociale voorziening. Dat had te maken met de relatief grote koopkrachtvooruitgang van bijstandsontvangers in 2020. Daardoor kwam, vergeleken met eerdere jaren, een deel van hen boven de lage-inkomensgrens terecht, zoals bijvoorbeeld eenoudergezinnen met alleen bijstand, kinderbijslag en kindgebonden budget. De grote daling van het armoederisico bij bijstandsontvangers in 2022 kwam door de energiemaatregelen (zie hoofdstuk 1).

2.3.2 (Langdurig) armoederisico ontvangers sociale voorziening

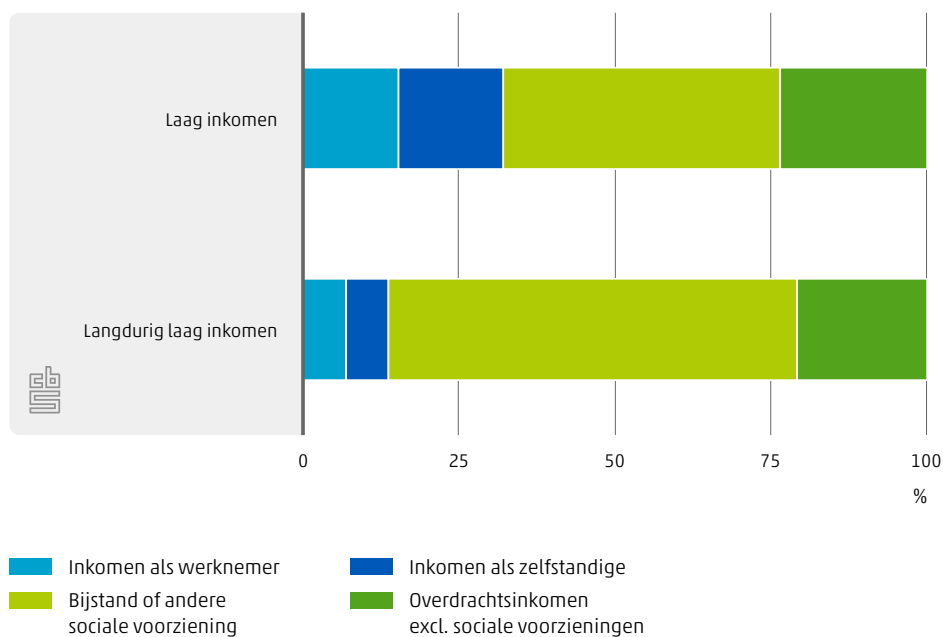
Ook bij de andere groepen uitkeringsontvangers nam het armoederisico van 2021 op 2022 af (zie [StatLine](#)). Bij huishoudens met voornamelijk een arbeidsongeschiktheidsuitkering ging het om een halvering.

Bijstandsonvangers grootste groep onder de (langdurig) lage inkomens

Niet alleen is het risico op (langdurige) armoede het grootst onder ontvangers van voornamelijk bijstand of een andere sociale voorziening. Ook vormen bijstandsonvangers de meerderheid van zowel de huishoudens met een laag inkomen als de huishoudens met een langdurig laag inkomen. Bijstandsonvangers (inclusief de verwante sociale voorzieningen) waren in 2022 goed voor bijna 45 procent van de huishoudens met een laag inkomen en bijna 66 procent van de huishoudens met een langdurig laag inkomen.

In de zeven jaar ervoor maakten bijstandsonvangers steeds ruim de helft van de lage inkomens uit. In de periode 2011–2014 tijdens de economische crisis, was het aandeel met ruim 40 procent kleiner. In die crisisjaren besloeg juist de groep huishoudens met vooral inkomen uit werk een groter deel van de lage inkomens dan na de crisis (zie [StatLine](#)).

2.3.3 Voornaamste inkomensbron van risicohuishoudens, 2022*

Ook huishoudens met vooral inkomen uit werk lopen risico

Van de huishoudens met vooral inkomen als werknemer had 1,3 procent in 2022 een laag inkomen. Dat is een stuk minder dan het landelijk gemiddelde van 4,4 procent. Een langdurig laag inkomen kwam met 0,2 procent onder de werknemershuishoudens nauwelijks voor. Van de zelfstandigenhuishoudens moest 7,3 procent rondkomen van een laag inkomen. Het gaat dan om zelfstandigen die slechts een geringe winst boekten of met een verlies te kampen hadden. Een lage winst bij ondernemers (of een laag loon bij werknemers) is niet altijd de enige oorzaak van een laag inkomen. Negatieve inkomsten uit vermogen, zoals betaalde hypotheekrente, kunnen ook een rol spelen. Over het algemeen heeft een laag inkomen bij zelfstandigen geen langdurig karakter. Ruim 1 procent had in 2022 vier jaar of langer een laag inkomen.

Het armoederisico van huishoudens met voornamelijk inkomen uit werk veranderde niet van 2021 op 2022. In deze groep hadden vooral zelfstandigen te maken met koopkrachtverlies (zie CBS, 2023). Zij zagen als enige sociaaleconomische groep hun armoederisico stijgen ten opzichte van 2021. Na de crisis van beginjaren '10 was er in beide groepen vrijwel ieder jaar een daling, die dus alleen bij werknemers doorzette in 2022 (zie [StatLine](#)).

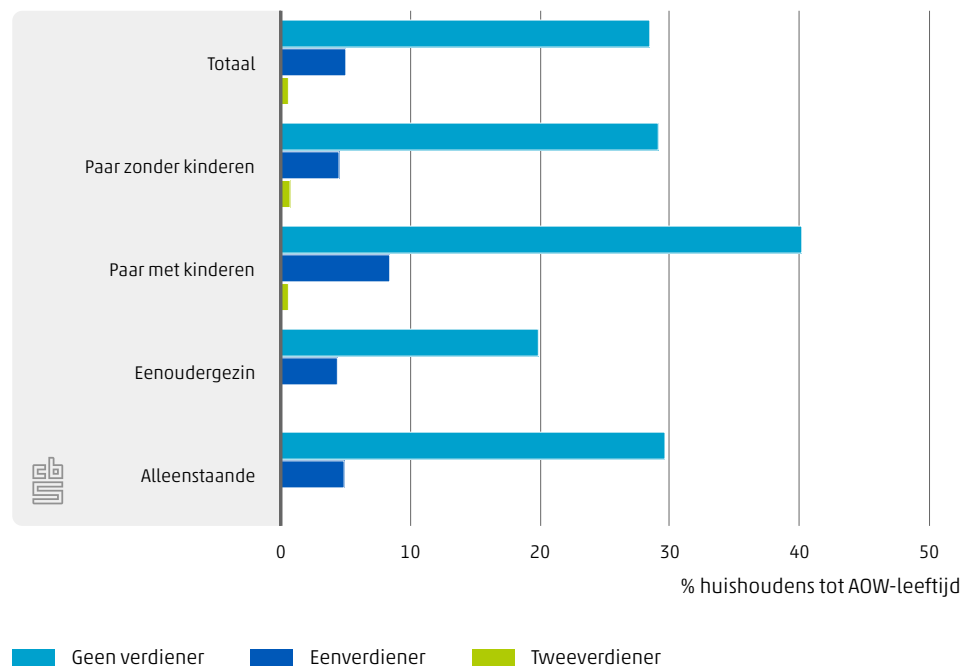
Bij deze uitkomsten moet worden aangetekend dat de voorlopige inkomensgegevens (zie paragraaf 2.1) voorzien in daadwerkelijke waarnemingen bij ruim een derde deel van de zelfstandigen. Bij bijna twee derde van de zelfstandigen zijn de inkomensgegevens geschat, met een minder zuivere vaststelling van het armoederisicopercentage als gevolg.

Armoederisico tweeverdieners minimum

Hoe meer verdieners er zijn in een huishouden, hoe kleiner het armoederisico is. Zo liep nog geen 1 op de 100 tweeverdieners (zie kader) in 2022 risico op armoede, bij de eenverdieners waren dat er 5 van de 100 en bij de nulverdieners (de huishoudens die in hoofdzaak afhankelijk zijn van een uitkering) 28 van de 100. Bij de eenverdieners springen paren met kinderen waarin een ouder werkt en de ander niet er uit. Zij hebben bijna 2 keer zoveel armoederisico als gemiddeld. Ook bij huishoudens zonder verdienster valt het hoge risico van ouderparen op: 40 procent. Dat is 2 keer zo hoog als het armoederisico van een alleenstaande ouder die niet werkt. Hier speelt mee dat van de minima met kinderen eenoudergezinnen wel en ouderparen niet boven de lage-inkomensgrens uit komen (hoofdstuk 1). Overigens zijn de meeste paren tweeverdiener, en werkt de meerderheid van de alleenstaanden (al dan niet met kinderen).

Een langdurig laag inkomen komt bij tweeverdieners zo goed als niet voor (0,1 procent in 2022). Het aandeel was 1,2 procent bij eenverdieners en 17,2 procent bij huishoudens zonder verdienster.

2.3.4 Armoederisico naar aantal verdieners, 2022*

Een- en tweeverdieners

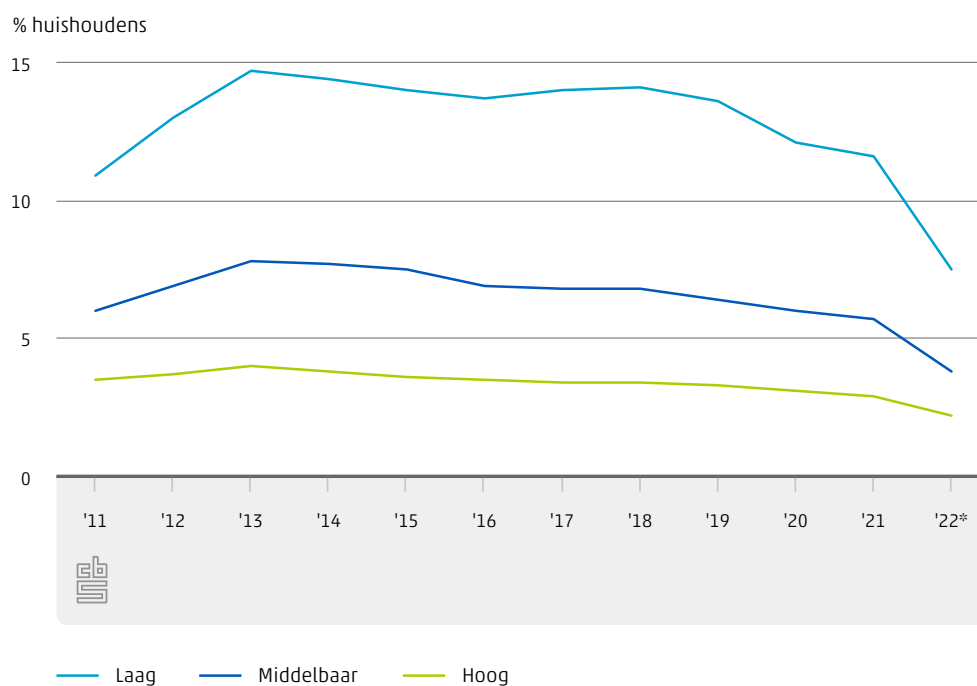
Tweeverdieners zijn afgebakend als de groep particuliere huishoudens bestaande uit (echt)paren – met of zonder kinderen – van wie beide partners in ieder geval inkomen uit werk hebben (met eventueel andere inkomsten). Alleen paren van wie beide partners op 1 januari van het verslagjaar niet de AOW-leeftijd hebben en deze ook niet zullen bereiken in de loop van het jaar, behoren tot de groep tweeverdieners. Heeft maar één partner of geen van beide inkomen uit werk, dan behoort het paar tot respectievelijk eenverdieners en nulverdieners. Alleenstaande ouders en alleenstaanden (tot AOW-leeftijd) kunnen logischerwijs alleen tot een van deze beide groepen behoren. Volwassen

kinderen tellen niet mee in het aantal verdieners, bij ouderparen en eenoudergezinnen gaat het alleen om eventuele verdieninkomsten van de ouder(s).

Minder risico bij hoger onderwijsniveau

Van de huishoudens met een hoogopgeleide hoofdkostwinner had 2,2 procent in 2022 een laag inkomen. Dit is minder dan bij middelbaar (3,8 procent) en vooral laagopgeleiden (7,5 procent). De armoederisico's bij de drie opleidingsgroepen waren het grootst op het hoogtepunt van de economische crisis beginjaren '10, in 2013. Daarna daalde onder middelbaar en hoogopgeleiden het armoederisico vrijwel voortdurend. Bij laagopgeleiden nam het risico tussen 2016 en 2018 nog toe, om vervolgens te dalen. De daling was vooral sterk in 2020 en 2022. Dat komt doordat zich onder laagopgeleiden relatief veel bijstandsontvangers bevinden, een groep waarvan het armoederisico in die jaren relatief sterk daalde.

2.3.5 Armoederisico naar onderwijsniveau hoofdkostwinner

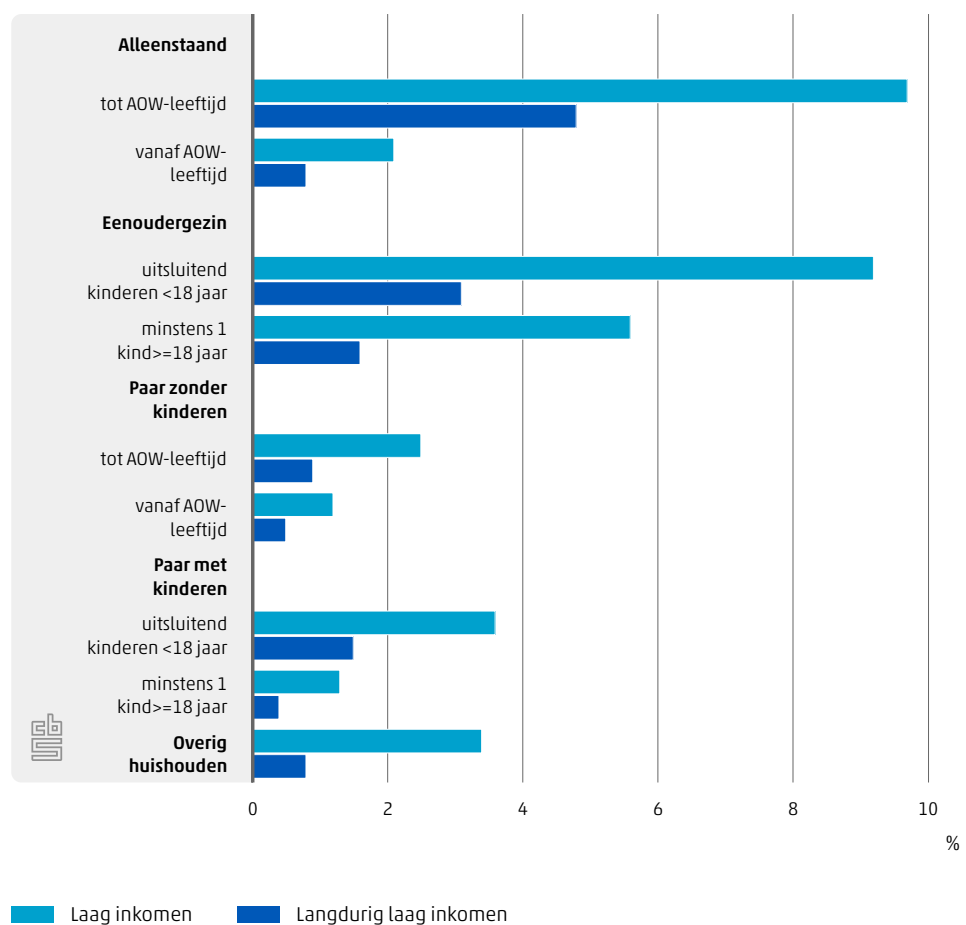
Ook een langdurig laag inkomen komt het meest voor onder laagopgeleiden. In 2022 had 3,9 procent er mee te maken, tegen 1,4 procent van de middelbaar opgeleiden en 0,7 procent van de hoogopgeleiden.

2.4 Demografische risicogroepen

Alleenstaanden tot AOW-leeftijd lopen grootste armoederisico

Van alle huishoudenstypen is het armoederisico onder alleenstaanden tot de AOW-gerechtigde leeftijd met bijna 10 procent het grootst. Daarna volgen de eenoudergezinnen met uitsluitend minderjarige kinderen: iets meer dan 9 procent van hen liep in 2022 risico op armoede. De laagste risico's zijn voorbehouden aan paren vanaf AOW-leeftijd zonder kinderen (1,2 procent) en aan paren onder de AOW-leeftijd met ten minste één meerderjarig kind (1,3 procent in 2022).

2.4.1 Armoederisico per huishoudenstype, 2022*

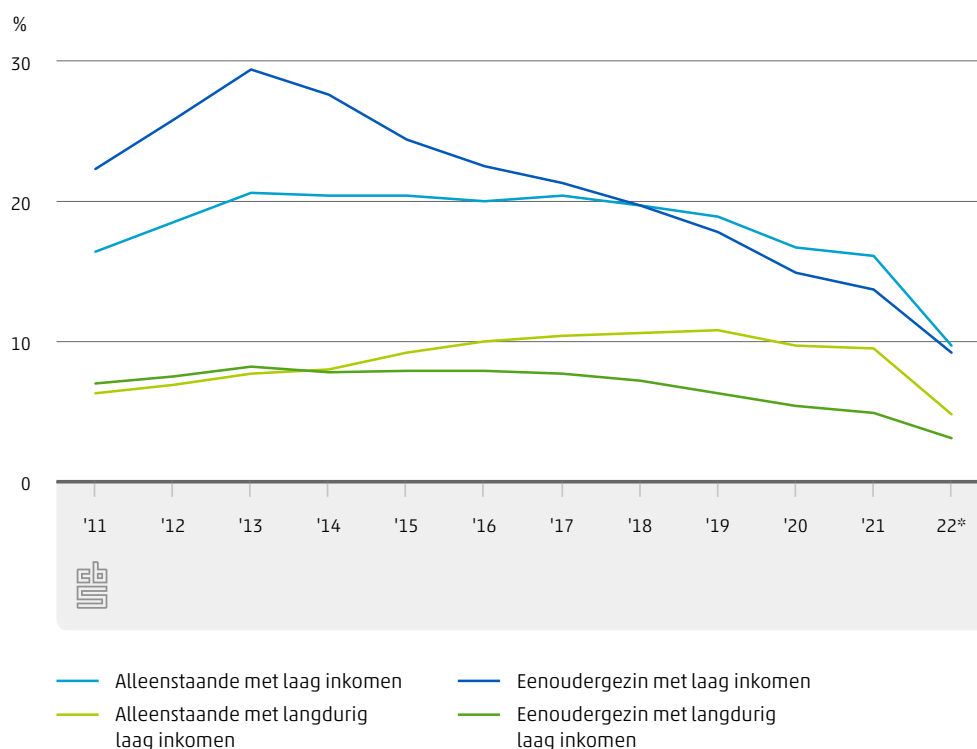

Armoederisico onder eenoudergezinnen en alleenstaanden daalt

Lange tijd bezetten eenoudergezinnen de eerste plek in de rangorde van huishoudens met een hoog armoederisico, gevolgd door alleenstaanden tot de AOW-leeftijd (zie ook UL/CBS, 2021). Na 2013, toen het aandeel met een laag inkomen bij eenoudergezinnen als gevolg van de toenmalige economische crisis een hoogtepunt had bereikt (bijna 30 procent), daalde

het voortdurend. De daling houdt mede verband met een belangrijke verandering in de kindregelingen: vanaf 2015 krijgen alleenstaande ouders een extra hoog kindgebonden budget waardoor met name werkende alleenstaande ouders vaker dan voorheen boven de kritische grens uitkomen. Door het sterk gedaalde armoederisico bij eenoudergezinnen is sinds 2019 het armoederisico onder alleenstaanden tot AOW-leeftijd het grootst. In 2022 waren de risico's van beide groepen vrijwel even groot. Het risico van alleenstaanden was toen sterker gedaald ten opzichte van 2021, mede doordat alleenstaande minima door de voor hen meest gunstig uitpakkende energietoeslag in 2022 anders dan voorheen niet onder de lage-inkomensgrens vielen (zie hoofdstuk 1).

2.4.2 Armoederisico onder alleenstaanden¹⁾ en eenoudergezinnen²⁾

¹⁾ Tot AOW-leeftijd.

²⁾ Met alleen minderjarige kinderen.

Langdurig armoederisico onder alleenstaanden grootst

Bijna 1 op de 20 alleenstaanden onder de AOW-leeftijd ging in 2022 langdurig gebukt onder een laag inkomen. Daarmee staat deze groep eveneens aan kop als het gaat om langdurige armoedeproblematiek. Het aandeel met een langdurig laag inkomen was aanvankelijk nog vrijwel gelijk aan dat onder eenoudergezinnen, maar steeg tussen 2014 en 2019. In 2020 daalde het aandeel, in 2021 bleef het gelijk om vervolgens in 2022 opnieuw te dalen. Het merendeel van de alleenstaanden met een langdurig armoederisico moet voornamelijk van een bijstandsuitkering rondkomen. Bij alleenstaanden onder de AOW-leeftijd en bijstandsontvangers (zie figuur 2.3.2) lopen de ontwikkelingen van het langdurige armoederisico dan ook relatief synchroon.

Ook bij eenoudergezinnen is het risico op langdurige armoede gedaald, al zette die daling mede door de aangepaste kindregelingen al vanaf 2017 in. Het aandeel dat al minstens vier jaar achtereen van een laag inkomen moet rondkomen blijft met 3,1 procent in 2022 relatief groot.

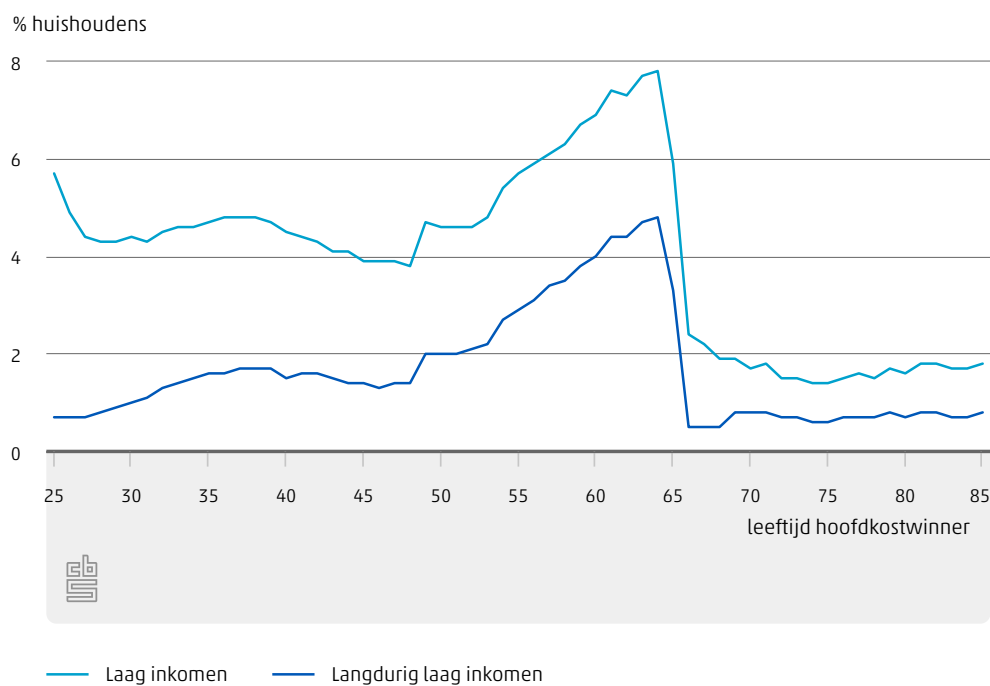
Alleenstaanden bepalend voor omvang armoedeproblematiek

Van alle huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens in 2022 kwam 51 procent voor rekening van alleenstaanden onder de AOW-leeftijd, van de huishoudens met een langdurig laag inkomen was dat 56 procent. Eenoudergezinnen met alleen minderjarige kinderen maken met respectievelijk 7 en 6 procent een veel kleiner deel uit van de risicohuishoudens (zie [StatLine](#)). Dat komt doordat het aantal eenoudergezinnen met minderjarige kinderen in Nederland met nog geen 300 duizend in 2022 verhoudingsgewijs klein is. Het aantal alleenstaanden onder de AOW-leeftijd is met ruim 2 miljoen aanzienlijk groter, zodat het relatief hoge aandeel van deze groep met een armoederisico doorslaggevend is in het totale aantal huishoudens met armoedeproblematiek.

Betrekkelijk veel lage inkomens onder 55- tot 65-jarigen

De hoogte van het huishoudensinkomen en daarmee het risico op armoede varieert per levensfase. Zo stijgt het arbeidsinkomen aanvankelijk op grond van werk, werkervaring en het aanvaarden van beter betaalde functies. Op latere leeftijd, tussen 55 en 65 jaar, raken echter steeds meer mensen door arbeidsongeschiktheid en werkloosheid afhankelijk van een uitkering. In deze leeftijdsgroep is het aandeel met een armoederisico dan ook hoger. Met de pensionering verbetert de inkomenssituatie voor velen doordat het (volledige) AOW-pensioen boven de lage-inkomensgrens uitkomt. Bovendien hebben de meeste ouderen naast de AOW nog aanvullend pensioen en inkomsten uit vermogen. De 65-plussers lopen van alle leeftijdsgroepen dan ook het minst risico op (langdurige) armoede.

2.4.3 (Langdurig) armoederisico, 2022*

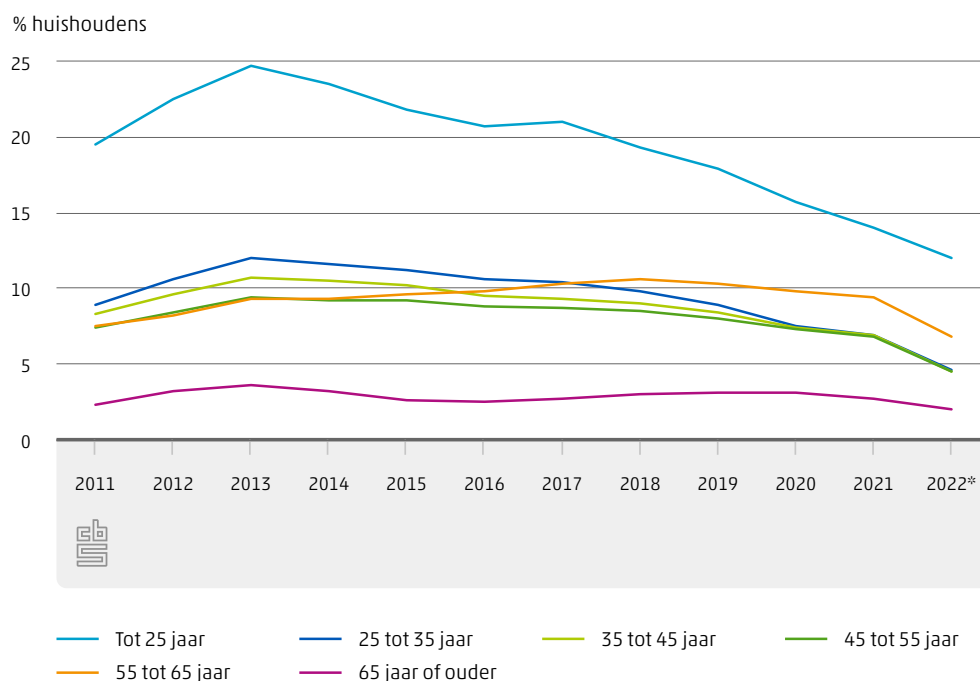

Armoederisico 55- tot 65-jarigen minst gedaald na vorige crisis

Na de vorige economische crisis bleef tot 2019 in de leeftijdsgroep van 55 tot 65 jaar en in de groep van 65 jaar of ouder het armoederisico stijgen. De andere leeftijdsgroepen hadden profijt van het economisch herstel en zagen hun risico dalen. Een deel van de 55- tot 65-jarigen werd door de toenmalige crisis langdurig afhankelijk van een uitkering, waarmee er veelal sprake was van een armoederisico. Daarnaast speelde de geleidelijke verhoging van de AOW-leeftijd een rol in het oplopende armoederisico van 55- tot 65-jarigen (zie CBS, 2019). Pas vanaf 2019 is onder hen een daling in het armoederisico te zien, mede doordat de koopkracht van de meeste uitkeringsontvangers toen verbeterde of relatief weinig verslechterde (zie [StatLine](#)).

In de groep 65-plussers daalde na de vorige crisis aanvankelijk het armoederisico. De stijging van het armoederisico in 2017 en 2018 had te maken met een vergeleken met andere bevolkingsgroepen ongunstige koopkrachtontwikkeling, ook als gevolg van het beperkt of niet indexeren van pensioenuitkeringen. In 2019 en 2020 trok de koopkracht van pensioenontvangers aan, met een stabilisatie van het armoederisico als gevolg. In 2021 en vooral in 2022 nam het armoederisico – net als in de hele bevolking (zie paragraaf 2.1) – in elke leeftijdsgroep af.

2.4.4 Armoederisico per leeftijdsgroep hoofdkostwinner

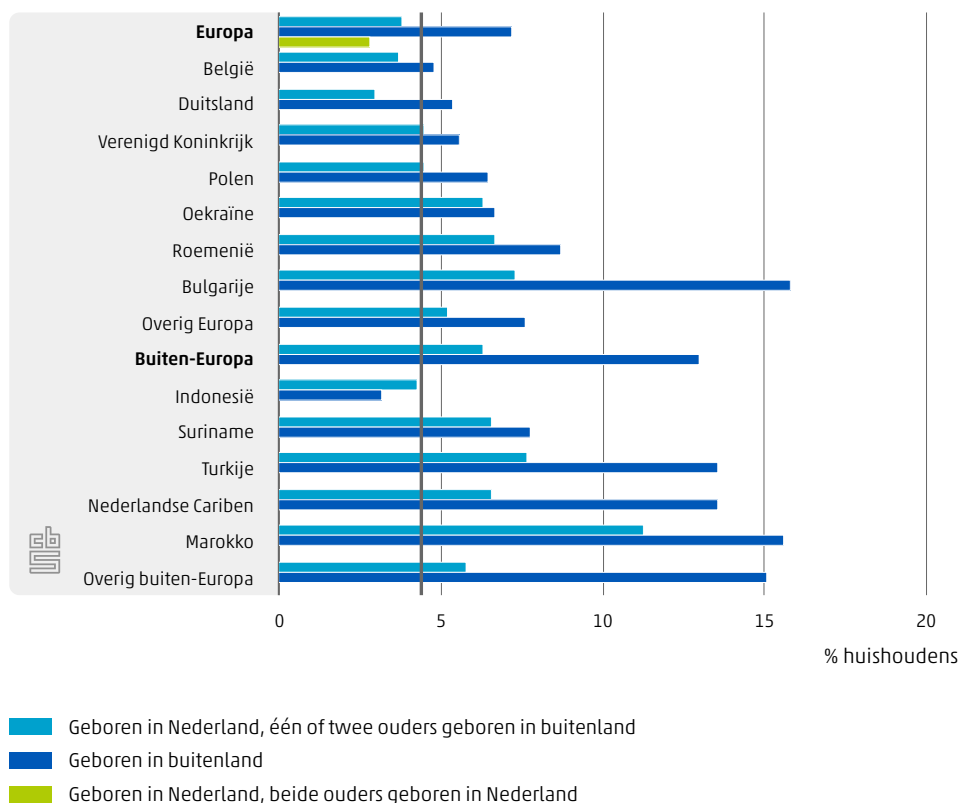
In de meeste leeftijdsgroepen bleef na de vorige economische crisis het risico op langdurige armoede enige jaren stabiel, zie [StatLine](#). Bij 55- tot 65-jarigen nam het langdurig risico echter toe tot 2020. Daarna liep het terug, wat kwam door de daling van het jaarlijkse armoederisico. Bij 65-plussers daalde het langdurig armoederisico om die reden pas in 2022. Toen steeg door de energiemaatregelen de koopkracht van 65-plussers met weinig inkomen (CBS, 2023), waardoor het armoederisico in deze leeftijdsgroep afnam.

2.5 Demografische risicogroepen: herkomst

Grootste armoederisico bij niet-Europese migranten

Huishoudens met een hoofdkostwinner geboren in het buitenland (kortweg migranten, zie kader) lopen meer risico op armoede dan wanneer de hoofdkostwinner (en beide ouders) in Nederland geboren is. Met een hoofdkostwinner geboren in een land buiten Europa liepen huishoudens met 13,0 procent in 2022 bijna 3 keer zo vaak een armoederisico als gemiddeld (4,4 procent). Is de hoofdkostwinner in Europa geboren, dan was het ruim 1,5 keer zo vaak. Ook bij in Nederland geboren hoofdkostwinners met één of beide ouders geboren in een niet-Europees land (de tweede generatie met een niet-Europese herkomst) was het armoederisico bovengemiddeld. De tweede generatie met een Europese herkomst heeft echter een relatief klein armoederisico, net als de huishoudens met een hoofdkostwinner van Nederlandse herkomst.

2.5.1 Armoederisico naar herkomst hoofdkostwinner, 2022*

Bovengemiddeld armoederisico bij Oost-Europese herkomst

Van de tweede generatie huishoudens met een Europese herkomst waren alleen de armoederisico's van de Nederlands-Belgische en Nederlands-Duitse huishoudens minder dan gemiddeld. De tweede generaties uit andere Europese landen kwamen op of boven het gemiddelde uit. Van migrantenhuishoudens uit elk onderscheiden Europees land was het armoederisico hoger dan gemiddeld. Vooral huishoudens van migranten uit Bulgarije en Roemenië liepen risico op armoede, gevolgd door migrantenhuishoudens uit Oekraïne en Polen. Arbeidsmigranten met een Oost-Europese herkomst doen meestal laaggeschoold werk, terwijl migranten met een West-Europese herkomst vaak (hoogopgeleide) kenniswerkers zijn. Bulgaarse migrantenhuishoudens liepen met 15,8 procent het meeste risico op armoede. Wel ging het, net als bij Roemeense migranten, om een relatief kleine groep van ongeveer 20 duizend huishoudens. De groep Oekraïense migrantenhuishoudens is nog kleiner (circa 7 duizend): de immigratie als gevolg van de oorlog in dit land speelde nog niet begin 2022.

Kleinste armoederisico bij Indonesische herkomst

Van de vijf grootste groepen huishoudens met een niet-Europese herkomst (Turkije, Marokko, Suriname, Nederlandse Cariben en Indonesië) liepen vooral Turkse en Marokkaanse migrantenhuishoudens risico op armoede: meer dan 15 procent in 2022. Ook de Marokkaanse tweede generatie had met ruim 11 procent een relatief groot risico. Het armoederisico van huishoudens met een Indonesische herkomst was verhoudingsgewijs

klein. Bovendien liep bij hen de tweede generatie meer risico dan de groep immigranten van het eerste uur. De immigratie uit Indonesië is voornamelijk na de dekolonisatie (na de Tweede Wereldoorlog) op gang gekomen. Het aandeel pensioenontvangers onder huishoudens met een Indonesische herkomst is daarom substantieel hoger dan in andere herkomstgroepen (CBS, 2022). Pensioenontvangers lopen weinig risico doordat de AOW-uitkering boven de lage-inkomensgrens ligt (zie hoofdstuk 1).

Nieuwe herkomstindeling

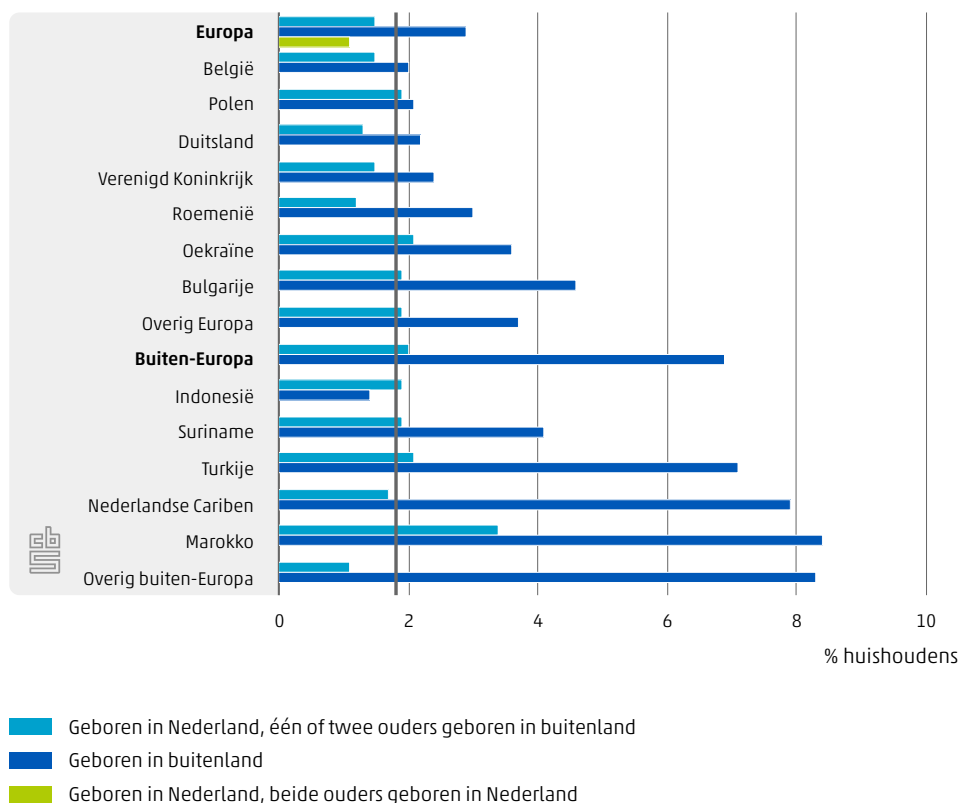
Het CBS hanteert sinds begin 2022 een nieuwe herkomstindeling. De nieuwe herkomstindeling bestaat uit twee onderdelen: wel of niet geboren in Nederland, en herkomstland. De indeling kijkt eerst of een inwoner zelf in Nederland of het buitenland geboren is, en vervolgens waar de ouders geboren zijn. In het buitenland geboren inwoners duidt het CBS ook met migranten aan. In Nederland geboren inwoners met een of twee in het buitenland geboren ouders behoren tot de zogenoemde tweede generatie. Is iemand zelf en zijn ook beide ouders geboren in Nederland, dan heeft diegene een Nederlandse herkomst. Voor herkomstland is een nieuwe hoofdindeling gemaakt op basis van werelddelen en veelvoorkomende immigratielanden.

Bij een migrant is het herkomstland het geboorteland. Het herkomstland van iemand die tot de tweede generatie behoort is het geboorteland van de moeder, tenzij dat ook Nederland is of onbekend. In dat geval is het herkomstland het geboorteland van de vader.

Zelfde risicogroepen bij langdurige armoede

Herkomstgroepen die relatief veel of juist weinig armoederisico lopen, vallen ook op in het risico op langdurige armoede. Huishoudens van Marokkaanse, Nederlands-Caribische en Turkse migranten hadden in 2022 ongeveer 4 keer zo vaak te maken met een langdurig laag inkomen als gemiddeld. Ook huishoudens van Bulgaarse migranten sprongen er uit met een groot langdurig armoederisico, terwijl dat van Indonesische migrantenhuishoudens in verhouding klein was. Van de onderscheiden herkomstlanden verschilde het risico op langdurige armoede van de tweede generatie weinig met het gemiddelde, behalve voor Nederlands-Marokkaanse huishoudens die bijna twee keer zo hoog uitkwamen.

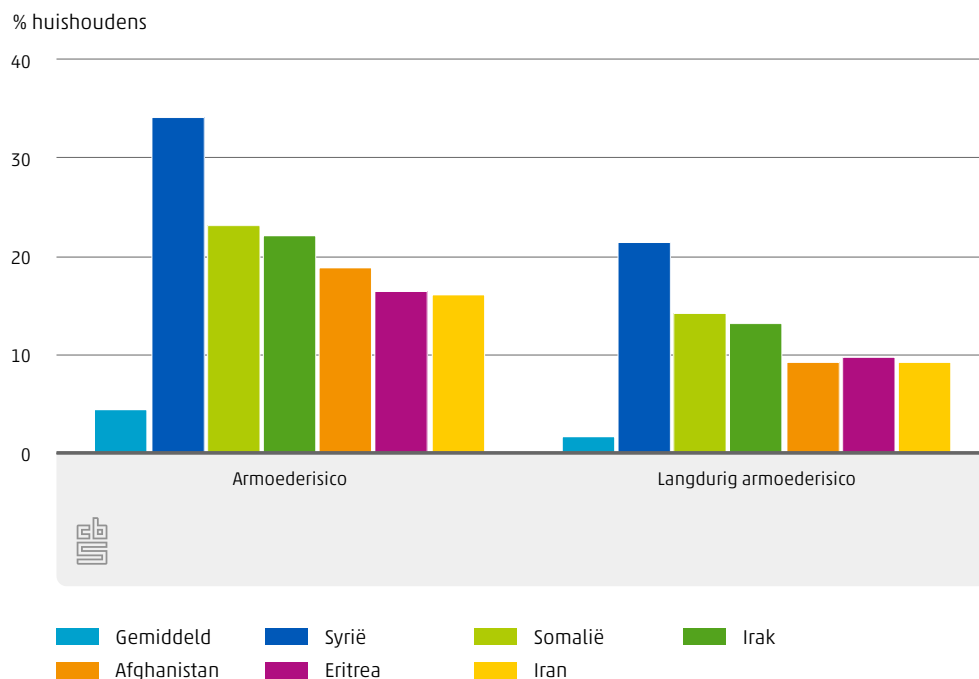
2.5.2 Langdurig armoederisico naar herkomst hoofdkostwinner, 2022*

(Langdurig) armoederisico vluchtelingenhuishoudens groot

Tot de vluchtelingengroepen rekt het CBS personen met een Afghaanse, Irakese, Iraanse en Somalische herkomst. Met de vluchtelingencrisis zijn daar Syrië en Eritrea bijgekomen. Vluchtelingen zijn vrijwel altijd migranten, de tweede generatie maakt nog geen 3 procent uit van alle vluchtelingenhuishoudens. Daarom blijft het onderscheid tussen armoederisico's van huishoudens van migranten en van de tweede generatie hier achterwege. De meeste vluchtelingen doen zodra ze een verblijfsvergunning krijgen een beroep op de bijstand en vluchtelinghuishoudens hebben daardoor vaak een laag inkomen. Zo liep ruim 34 procent van de huishoudens met een hoofdkostwinner van Syrische herkomst risico op armoede in 2022. Dat was bijna 8 keer zo vaak als gemiddeld in Nederland. Een langdurige armoederisico kwam bij een Syrische herkomst 12 keer zo vaak voor als gemiddeld. Ook bij huishoudens met een hoofdkostwinner uit een van de andere vluchtelingenlanden was het (langdurig) armoederisico relatief groot.

2.5.3 (Langdurig) armoederisico vluchtelingenlanden, 2022*

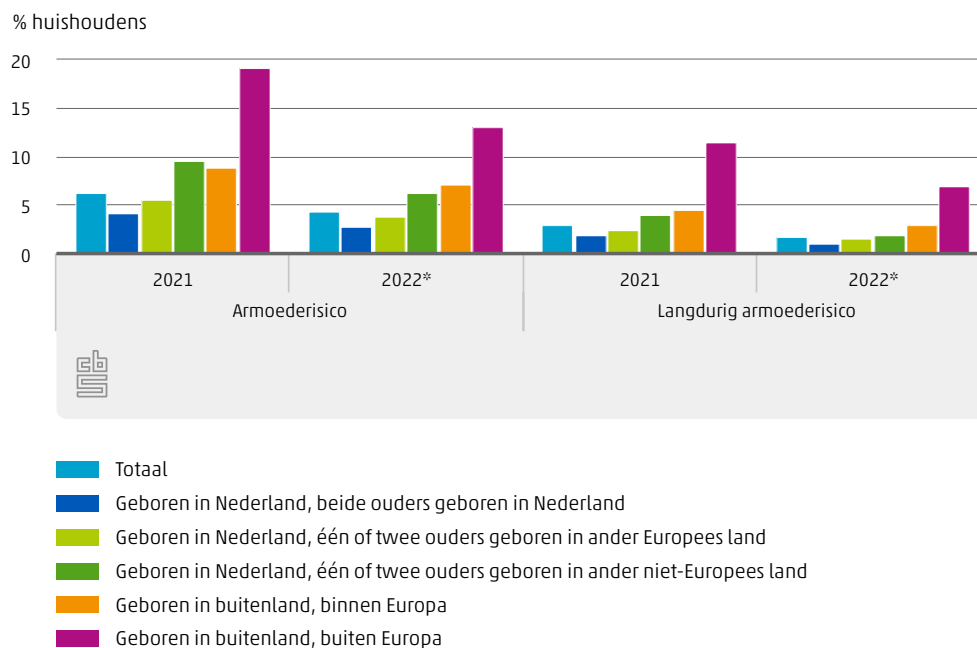
Onderwijsniveau speelt beperkte rol in verhoogd armoederisico migranten

De Nederlandse samenleving kent steeds meer diversiteit in cultuur, religie en leefgewoonten. Deze verschillen spelen een rol in de hoogte van het armoederisico. Daarnaast houdt het armoederisico veelal ook verband met het onderwijsniveau en leeftijd (zie paragraaf 2.4). Aanvullend is daarom onderzocht of en in hoeverre verschillen in onderwijsniveau en in leeftijd van de hoofdkostwinner een rol spelen in de hoogte van het armoederisico van huishoudens. De uitkomsten laten zien dat wanneer rekening wordt gehouden met deze verschillen de armoederisico's, ook de langdurige, iets kleiner worden. Ondanks dat blijft er sprake van bovenmatige risico's van migranten en de tweede generatie in de onderscheiden herkomstgroepen, volgens een vrijwel vergelijkbaar patroon als in de gepresenteerde figuren.

Armoederisico Europese migranten minst gedaald in 2022

Niet in elke herkomstgroep was de afname van het (langdurig) armoederisico van 2021 op 2022 even sterk. Zo was de afname van het armoederisico bij Europese migrantenhuishoudens minder uitgesproken dan in de andere groepen. In de huishoudens van de niet-Europese tweede generatie nam het (langdurig) armoederisico in 2022 relatief het meest af. In de andere herkomstgroepen daalde het (langdurig) armoederisico in verhouding vrijwel even hard als gemiddeld.

2.5.4 (Langdurig) armoederisico naar herkomst hoofdkostwinner

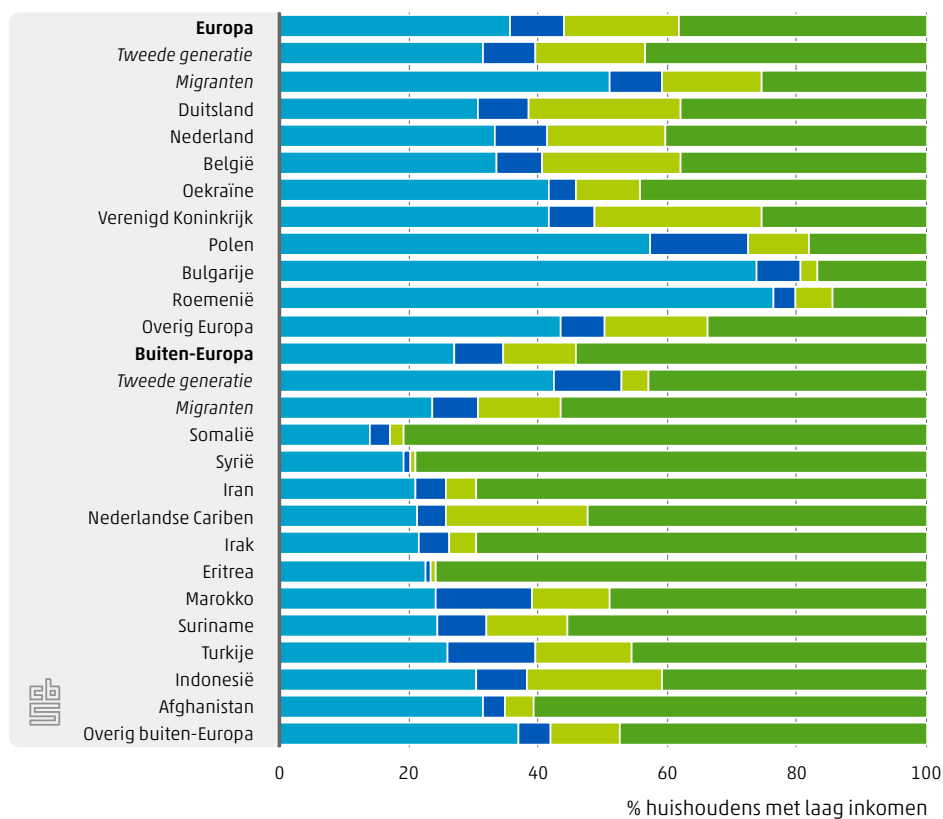

Helft risicohuishoudens van Europese migranten heeft inkomen uit werk

Dat het armoederisico bij huishoudens van Europese migranten in 2022 het minst sterk daalde, heeft deels te maken met het relatief grote aandeel huishoudens dat vooral inkomen uit werk heeft en het relatief kleine aandeel met vooral inkomen uit bijstand of een andere sociale voorziening. Ruim de helft van de Europese migrantenhuishoudens met een laag inkomen betrok het inkomen voornamelijk uit loon of winst in 2022. Bij Bulgaarse en Roemeense migranten was dat met drie kwart nog meer. Werknemers en zelfstandigen hadden in 2022 te maken met koopkrachtverlies, terwijl de koopkracht van bijstandsontvangers steeg (CBS, 2023). Dit vertaalt zich in een minder sterk afgenomen armoederisico bij Europese migranten.

Het merendeel van de risicohuishoudens met als herkomst een vluchtelingenland haalt hun inkomen voornamelijk uit een bijstandsuitkering. Bij huishoudens van Somalische, Eritrese of Syrische herkomst varieerde het aandeel met vooral bijstand van 75 tot 80 procent in 2022. Onder huishoudens met een hoofdkostwinner van Turkse of Marokkaanse herkomst ging het hebben van een laag inkomen minder vaak samen met bijstand ontvangen. Daarentegen kwam een werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkering bij deze groepen relatief vaak voor.

2.5.5 Voornaamste inkomensbron risicohuishoudens, 2022*

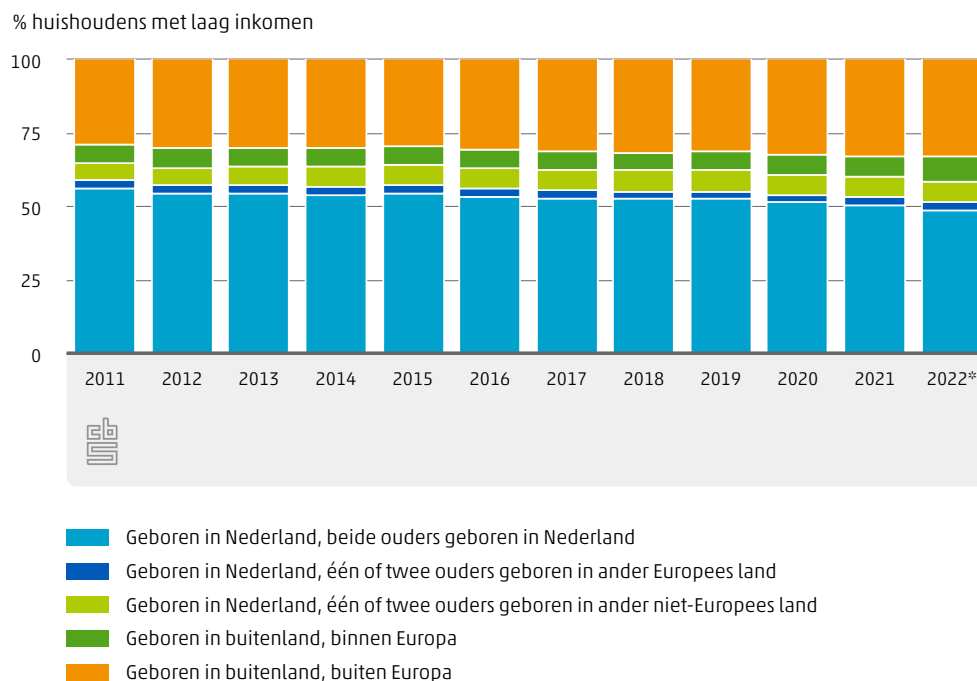
■ Werk
 ■ Werkloos of arbeidsongeschikt
 ■ Pensioen
 ■ Bijstand

Steeds meer migrantenhuishoudens met armoederisico

De toestroom van vluchtelingen uit met name Syrië in 2015 ging gepaard met een toename van het aantal bijstandsontvangers. Daarmee steeg ook het aandeel niet-Europese migranten onder de huishoudens met een laag inkomen. De toename speelde tussen 2015 en 2018, waarna het aandeel stabiliseerde tot 2020. Daarna was opnieuw sprake van groei. Ook het aandeel Europese migranten onder de risicohuishoudens steeg vanaf 2020, nadat het enige jaren vrijwel niet veranderd was. De groei van het aandeel migranten was het sterkst in 2022, na het opheffen van de reisbeperkingen die tijdens de coronapandemie waren ingesteld. De groei van de groep migranten onder de huishoudens met een laag inkomen speelde ook al voor 2011. Zo verdubbelde tussen 1995 en 2010 het aandeel huishoudens van migranten met een niet-westerse achtergrond (UL/CBS, 2021).

Niet-Europese migranten maakten in 2022 een derde uit van alle huishoudens met een laag inkomen. Ruim 4 op de 10 niet-Europese migrantenhuishoudens met een laag inkomen waren afkomstig uit Turkije, Marokko, Suriname of de Nederlandse Cariben. Bijna 3 op de 10 hadden als herkomst een vluchtelingenland. Van de Europese migrantenhuishoudens met een laag inkomen was 36 procent afkomstig uit Polen, Bulgarije of Roemenië.

2.5.6 Risicohuishoudens naar herkomst

2.6 Armoederisico in gemeenten

Grootste armoederisico in Rotterdam

Per gemeente liep het aandeel huishoudens met een laag inkomen in 2022 uiteen van 1,3 tot 8,7 procent, tegen 4,4 procent gemiddeld voor heel Nederland. De top tien van gemeenten met het hoogste aandeel huishoudens met een laag inkomen werd aangevoerd door Rotterdam (8,7 procent), gevolgd door Den Haag (8,1 procent), Heerlen (7,2 procent), Vaals (6,9 procent) en Enschede (6,8 procent). De overige gemeenten in de top tien waren: Nijmegen, Leeuwarden, Maastricht, Amsterdam en Kerkrade.

De laagste percentages huishoudens met risico op armoede zijn vooral te vinden in kleinere gemeenten. In 2022 stond Rozendaal (1,3 procent) onderaan op de ranglijst, gevolgd door Woudenberg (1,8 procent), en Renswoude, Zoeterwoude en Boekel met elk 1,9 procent.

In Rotterdam was ook het risico op langdurige armoede het grootst, met 4,4 procent lag het ver boven het landelijk gemiddelde van 1,8 procent. Den Haag, Vaals, Heerlen en Enschede volgden met percentages rond 3,5 procent. De gemeente Ameland had in 2022 het kleinste aandeel huishoudens met een langdurig laag inkomen (0,3 procent).

Gemeentelijke maatregelen

Aanvullend op het landelijke beleid treffen gemeenten specifieke maatregelen ter bestrijding van armoede in hun gemeente. Het betreft een brede waaier aan sociale voorzieningen in natura buiten de bijzondere bijstand en de langdurigheidstoeslag om. De regelingen zijn nogal divers, veelal incidenteel en soms (beperkt) structureel. Het CBS heeft geen zicht hierop. Eventuele inkomensproffijten als gevolg van deze aanvullende regelingen zijn niet in het inkomen en dus ook niet in de regionale specificaties van het (langdurig) armoederisico verdisconteerd.

2.6.1 Tien gemeenten¹⁾ met het hoogste en laagste aandeel huishoudens met een (langdurig) laag inkomen, 2022*

Laag inkomen		Langdurig laag inkomen	
Hoogste aandeel	%	Hoogste aandeel	%
1 Rotterdam	8,7	1 Rotterdam	4,4
2 's-Gravenhage	8,1	2 's-Gravenhage	3,6
3 Heerlen	7,2	3 Vaals	3,6
4 Vaals	6,9	4 Heerlen	3,5
5 Enschede	6,8	5 Enschede	3,4
6 Nijmegen	6,8	6 Nijmegen	3,3
7 Leeuwarden	6,5	7 Leeuwarden	3,1
8 Maastricht	6,3	8 Maastricht	2,9
9 Amsterdam	6,1	9 Delft	2,9
10 Kerkrade	6,1	10 Vlissingen	2,9

Laagste aandeel		Laagste aandeel	
1 Rozendaal	1,3	1 Ameland	0,3
2 Woudenberg	1,8	2 Terschelling	0,4
3 Renswoude	1,9	3 Stein	0,4
4 Zoeterwoude	1,9	4 Boekel	0,4
5 Boekel	1,9	5 Drimmelen	0,5
6 Hellendoorn	2,0	6 Urk	0,6
7 Hattem	2,0	7 Opmeer	0,6
8 Hilvarenbeek	2,0	8 Bunschoten	0,6
9 Son en Breugel	2,0	9 Oirschot	0,6
10 Veldhoven	2,0	10 Bergeijk	0,6

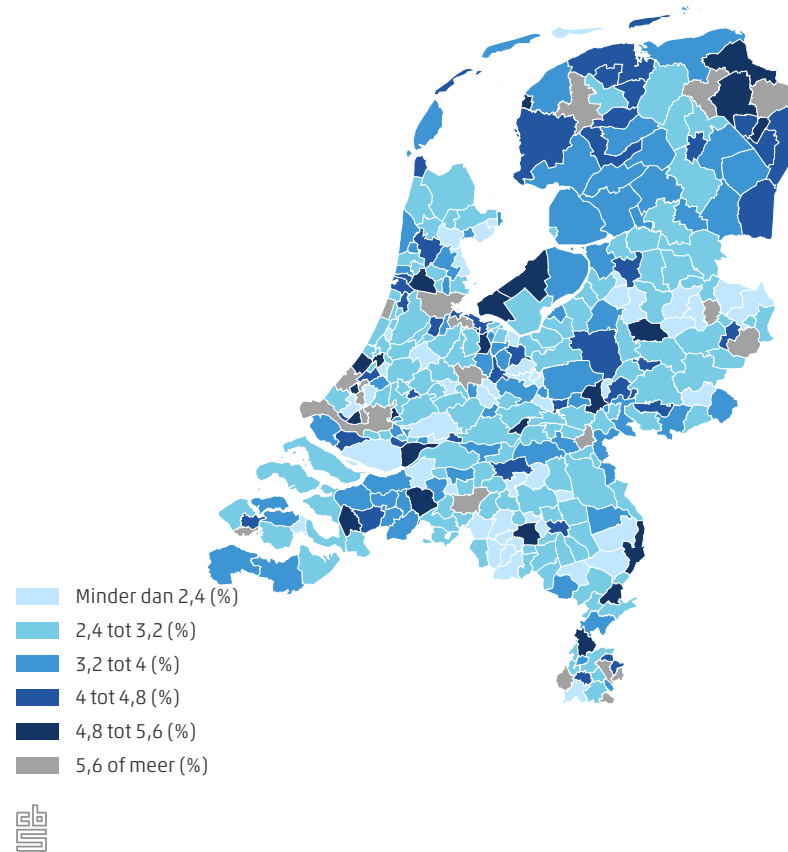
¹⁾ Gemeentelijke indeling van 1-1-2023.

Vooraf in noordoosten van Nederland risicogemeenten

Een hoog percentage huishoudens met een laag inkomen komt niet alleen voor in Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en andere grote gemeenten, maar ook in kleinere gemeenten in met name het noordoosten van het land. Ook in Limburg is in enkele gemeenten sprake van een relatief groot armoederisico. Behalve de al genoemde top-tiengemeenten Heerlen, Vaals, Maastricht en Kerkrade zijn dat Venlo, Roermond en Sittard-

Geleen. In het midden van het land hebben Arnhem, Lelystad en Deventer een armoederisico dat ruim boven het landelijk gemiddelde ligt. In het westen van het land zijn er, buiten de grote steden, relatief weinig gemeenten met een bovengemiddeld aandeel huishoudens met een laag inkomen.

2.6.2 Huishoudens met een laag inkomen, 2022*

2.7 Literatuur

CBS (2019). [Armoede en sociale uitsluiting 2019](#).

CBS (2021). [Armoede en sociale uitsluiting 2021](#).

CBS (2022). [Integratie en Samenleven 2022](#).

CBS (2023). [Energietoeslag dempt koopkrachtverlies in 2022](#). CBS-nieuwsbericht, 14 september.

UL/CBS (2021). [Inkomen verdeeld, trends 1977-2021](#). UnivLeiden/CBS.

3 Armoederisico in breed financieel perspectief

In dit hoofdstuk komt een breed scala van de financiële positie van huishoudens aan de orde. Gekeken wordt naar andere welvaartsindicatoren, zoals bezittingen en schulden, en de beoordeling van de eigen financiële positie. Hoeveel huishoudens met een laag inkomen kunnen terugvallen op vermogensbuffer? Hoe vaak hebben risicohuishoudens betalingsachterstanden? Vinden ze dat ze kunnen rondkomen? Hoe zien zij hun financiële toekomst? Hoeveel mensen zitten in de schuldhulpverlening?

3.1 Vermogensopbouw en -buffer

Vermogen belangrijke aanvullende indicator

Het vermogen is een aanvullende indicator bij het meten van de kans op armoede. Een laag inkomen is voor huishoudens die kunnen terugvallen op een vermogensbuffer immers minder problematisch, zolang het inkomen niet jarenlang laag blijft en het vermogen op korte termijn in beschikbaar geld kan worden omgezet. Daarentegen verkeren huishoudens die naast een laag inkomen een schuld hebben, in een benarde financiële positie.

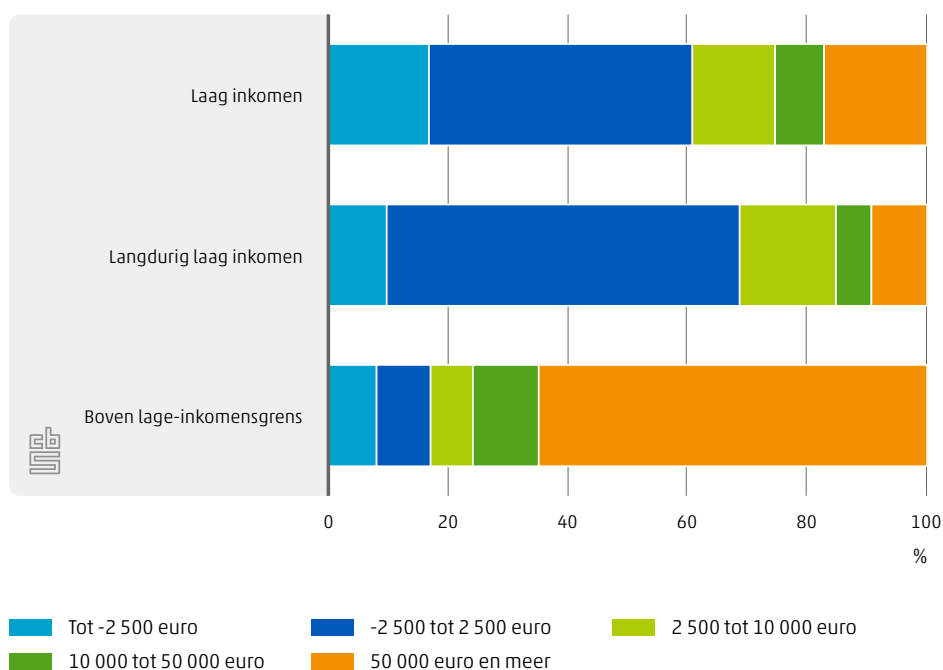
6 op de 10 lage inkomens hebben geen of nauwelijks vermogen

Begin 2022 kwam het doorsnee vermogen van huishoudens met een laag inkomen uit op 1,2 duizend euro. Dat is fors minder dan het doorsnee vermogen van 164 duizend euro bij de hogere inkomens. Er zijn grote verschillen in de vermogensverdeling van huishoudens. Ruim 60 procent van de huishoudens met een laag inkomen hadden geen of maar een kleine vermogensbuffer: 17 procent had een schuld van meer dan 2,5 duizend euro en bij 44 procent schommelde het vermogen tussen de min 2,5 duizend en plus 2,5 duizend euro. Onder de huishoudens die langdurig van een laag inkomen moesten rondkomen, kwam een schuld van meer dan 2,5 duizend euro bij 10 procent voor, terwijl 59 procent een vermogen tussen de min 2,5 duizend en plus 2,5 duizend euro had.

1 op de 6 lage inkomens beschikt over minstens 50 duizend euro vermogen

Tegenover de huishoudens met een laag inkomen en een schuld of een beperkt vermogen stond een relatief grote groep huishoudens die wel beschikte over vermogen. Bij 22 procent van de huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens lag het vermogen tussen de 2,5 duizend en 50 duizend euro. En 17 procent had een vermogen van 50 duizend euro of meer. Onder de huishoudens met een hoger inkomen is die groep bijna 4 keer zo groot (64 procent).

3.1.1 Huishoudens naar vermogensklasse, 1 januari 2022*

Vermogen: bezittingen minus schulden

Het vermogen is opgebouwd uit het saldo van bezittingen en schulden. De bezittingen omvatten bank- en spaartegoeden, effecten, eigen woning en ander onroerend goed, ondernemingsvermogen, aanmerkelijk belang en overige bezittingen. De schulden betreffen de hypotheekschuld eigen woning, studieschulden en overige schulden. De hypotheekschuld is de stand van de schuld waarover rente is verschuldigd. Opgebouwde tegoeden voor de aflossing van de hypotheek via spaar- en beleggingshypotheek zijn hierop grotendeels in mindering gebracht. Pensioenaanspraken worden niet tot het vermogen gerekend. Voor meer uitleg, zie [Herziening van de Vermogensstatistiek 2006 \(cbs.nl\)](#).

Het doorsnee (mediane) vermogen is gelijk aan het middelste vermogen wanneer de vermogens van alle huishoudens van laag naar hoog worden gerangschikt. Dat wil zeggen dat de helft van de huishoudens meer en de andere helft minder vermogen bezit.

1 op de 9 lage inkomens bezit eigen woning

Van de huishoudens met een laag inkomen had 11 procent begin 2022 een eigen woning. Onder huishoudens met een hoger inkomen was het eigenwoningbezit met 61 procent aanzienlijk groter. Niet verwonderlijk dat de hogere inkomens ook vaker een hypotheekschuld hadden: 51 procent tegen 8 procent bij de lage inkomens. Onder zowel huishoudens met een laag als huishoudens met een hoger inkomen had ruim de helft nog andere schulden, zoals studieschulden en/of schulden voor consumptieve doeleinden en roodstaan.

Bij zowel de huishoudens met als huishoudens zonder armoederisico beschikte vrijwel iedereen over bank- en spaartegoeden. De hiermee gemoeide doorsnee bedragen waren groter voor huishoudens met een hoger inkomen: bijna 23 duizend euro tegen 1,9 duizend euro bij de lage inkomens.

3.1.2 Vermogensbestanddelen huishoudens, 1 januari 2022*

	Laag inkomen		Boven lage-inkomensgrens	
	mediane bedrag	aandeel huishoudens met vermogensbestanddeel	mediane bedrag	aandeel huishoudens met vermogensbestanddeel
	1 000 euro	%	1 000 euro	%
Vermogen	1,2	100	163,9	100
bezittingen	2,0	100	328,8	100
bank- en spaartegoeden	1,9	95	22,8	99
effecten	30,8	8	15,3	20
eigen woning	414,2	11	402,1	61
overig onroerend goed	164,0	3	153,0	7
ondernemingsvermogen	3,5	14	18,2	13
aanmerkelijk belang	37,9	3	160,2	6
overige bezittingen	140,0	4	36,0	6
schulden	4,0	52	121,5	73
hypotheekschuld eigen woning	166,2	8	165,8	51
studieschuld	9,3	15	10,6	16
schulden, overig	1,1	42	1,0	41

Huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens zijn weliswaar 'inkomensarm', maar een deel van hen heeft een vermogensbuffer achter de hand om hun inkomstekort te compenseren. De vermogensbuffer zou dan wel direct beschikbaar moeten zijn. Vermogen in de vorm van een eigen huis (minus de hypotheekschuld), aanmerkelijk belang en ondernemingsvermogen zijn dat in principe niet. Zonder deze componenten blijven alleen de bezittingen en schulden over die in box 3 van het belastingstelsel vallen. Het saldo van box 3 sparen en beleggen en de box 3 schulden is het direct opneembare oftewel liquide vermogen. Er zijn diverse manieren om de omvang van armoede aan te scherpen door rekening te houden met de liquide vermogensbuffer. Van den Brakel en Gidding (2019) definiëren een huishouden als 'financieel arm' wanneer het een laag inkomen heeft en het liquide vermogen kleiner is dan de helft van de lage-inkomensgrens (zie kader).

Financiële armoede: een laag inkomen en weinig vermogen

Vanuit de literatuur zijn er ruwweg twee hoofdmethodieken waarmee componenten van het vermogen bij het bepalen van materiële armoede betrokken kunnen worden.

Het betreft de annuïteitenmethode en de instelling van een vermogensplafond (Citro & Michael, 1995). Voor de toepassing van een criterium van financiële armoede heeft het CBS gekozen voor instelling van een vermogensplafond. Als kritisch plafond is uitgegaan van de helft van de lage-inkomensgrens (zie Van den Brakel en Gidding, 2019), wat jaarlijks ongeveer gelijk is aan het maximale vrijstellingsbedrag van eigen vermogen volgens de Bijstandswetgeving. Het vermogensplafond staat daarmee net als de lage-inkomensgrens los van de wetgeving en wordt alleen gecorrigeerd voor inflatie en niet voor welvaartontwikkeling. De liquide vermogensmiddelen (saldo box 3 sparen en beleggen en box 3 schulden) worden net als het inkomen gestandaardiseerd met de CBS-equivalentiefactoren (zie hoofdstuk 1) om ook voor het vermogenscriterium optimale

vergelijkbaarheid tussen de verschillende huishoudenstypen te garanderen. Een financieel-arm huishouden is dus afgebakend als een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens en een vrij opneembaar vermogen tot maximaal de helft van deze grens. Dan wordt gesproken van een huishouden met een laag inkomen en weinig vermogen, of van een huishouden met armoederisico en een liquide vermogen tot het vermogensplafond.

Financiële armoede daalt vanaf 2018

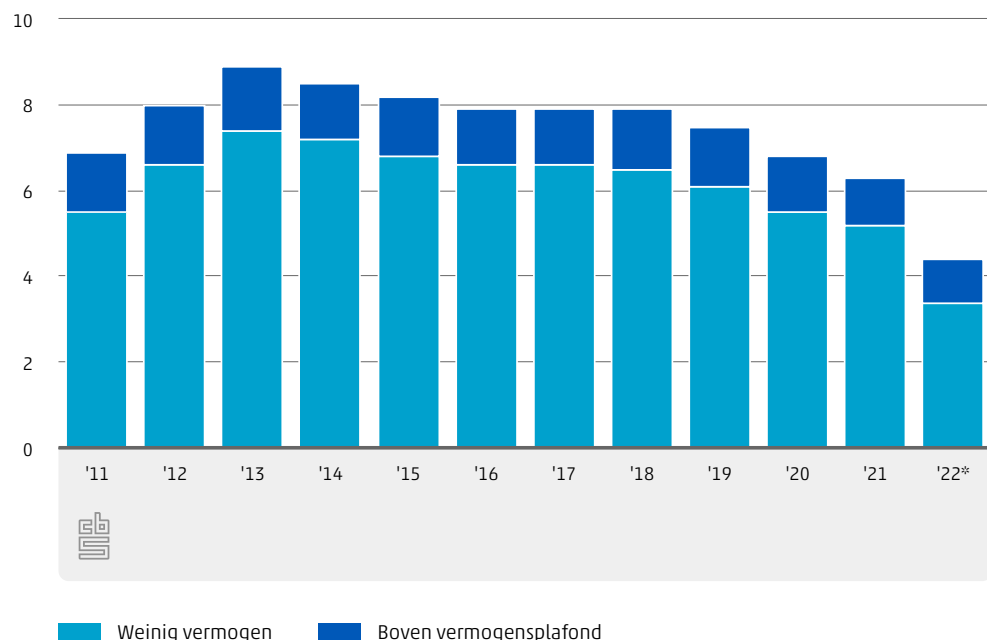
In 2022 hadden 261 duizend huishoudens een laag inkomen en een liquide vermogen dat minder dan de helft van de lage-inkomensgrens bedroeg. Dit komt neer op 3,4 procent van alle huishoudens. Dat is 1,0 procentpunt minder dan inkomensarmoede en betekent dat 74 duizend huishoudens voldoende liquide middelen hadden om hun inkomensstekort te compenseren.

De financiële armoede ontwikkelde zich vrijwel hetzelfde als de inkomensarmoede: een stijging gedurende de crisisjaren 2011–2013, daarna tot 2016 een daling, gevolgd door drie jaar stabiliteit en een daling vanaf 2019. In 2022 was er een sterke afname.

De ontwikkelingen in financiële armoede zijn toe te schrijven aan de ontwikkeling van het aandeel lage inkomens sinds 2011 en komen niet voor rekening van schommelingen in het liquide vermogen. Weliswaar kromp het vermogen van huishoudens tot 2014 en groeide het daarna sterk, maar dit kwam voornamelijk door ontwikkelingen in de huizenprijzen en dat komt niet tot uitdrukking in dalingen of stijgingen van financiële armoede.

3.1.3 Risico op armoede

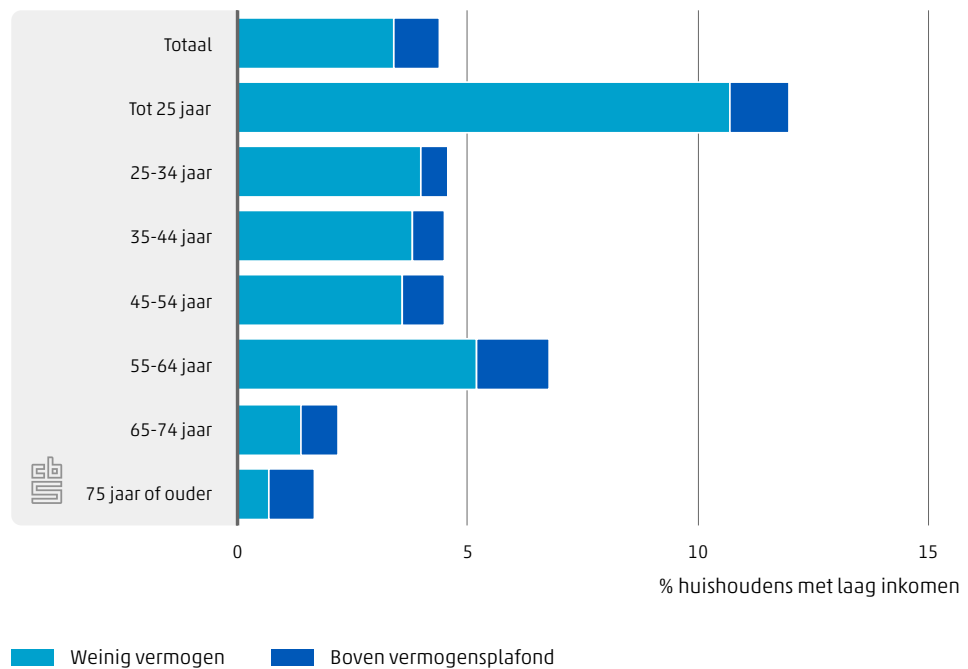
% huishoudens met laag inkomen

Vooral bij 65-plussers compenseert liquide vermogen een inkomenstekort

Gemiddeld heeft ruim een vijfde (22 procent) van de lage inkomens voldoende liquide vermogen om hun inkomenstekort te compenseren. Van de huishoudens met een hoofdkostwinner van 65 tot 75 jaar is dat 39 procent. Is de hoofdkostwinner 75 jaar of ouder, dan gaat het om ruim de helft (57 procent). Dit komt doordat ouderen gedurende hun leven hebben kunnen sparen: hun liquide vermogen is relatief hoog (zie [StatLine](#)). Wel is onder 65-plussers het aandeel met financiële armoede klein vergeleken met de jongere leeftijdsgroepen.

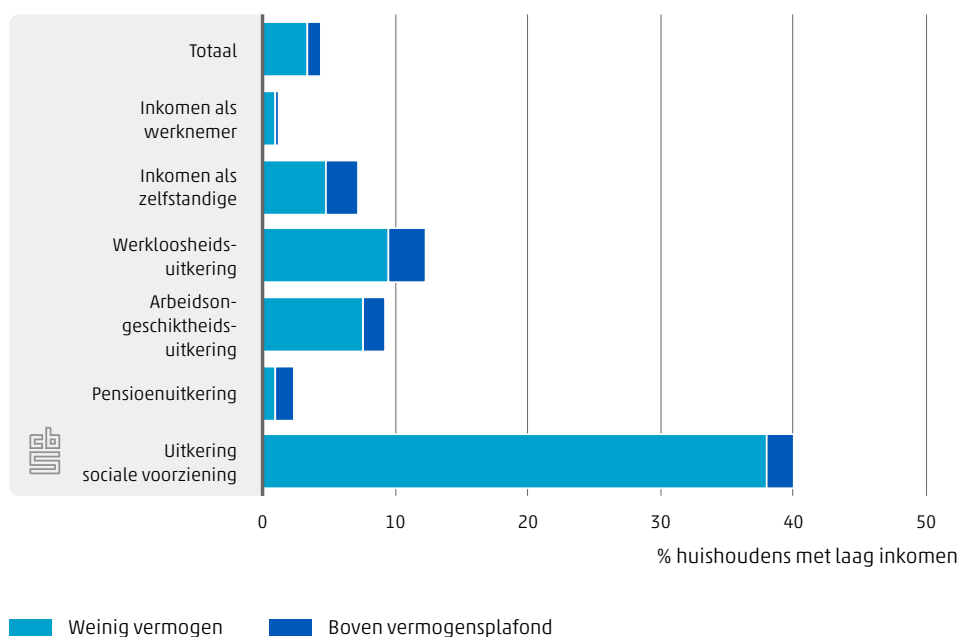
3.1.4 Armoederisico naar leeftijd hoofdkostwinner, 2022*

Een derde van risicozelfstandigen heeft profijt van liquide vermogen

In lijn met de 65-plushuishoudens heeft meer dan de helft van de inkomensarme huishoudens met voornamelijk een pensioenuitkering een liquide vermogen boven het vermogensplafond. Ook bij zelfstandigen speelt het liquide vermogen een belangrijke rol: hun armoederisico bedraagt 7,3 procent, de financiële armoede is 4,8 procent. Ruim een derde van de zelfstandigen met een laag inkomen heeft dus voldoende liquide vermogen. Betrekkelijk weinig bijstandsontvangers beschikken over genoeg liquide vermogen om hun inkomenstekort ten opzichte van de lage-inkomensgrens te compenseren.

3.1.5 Armoederisico naar voornaamste inkomensbron, 2022*

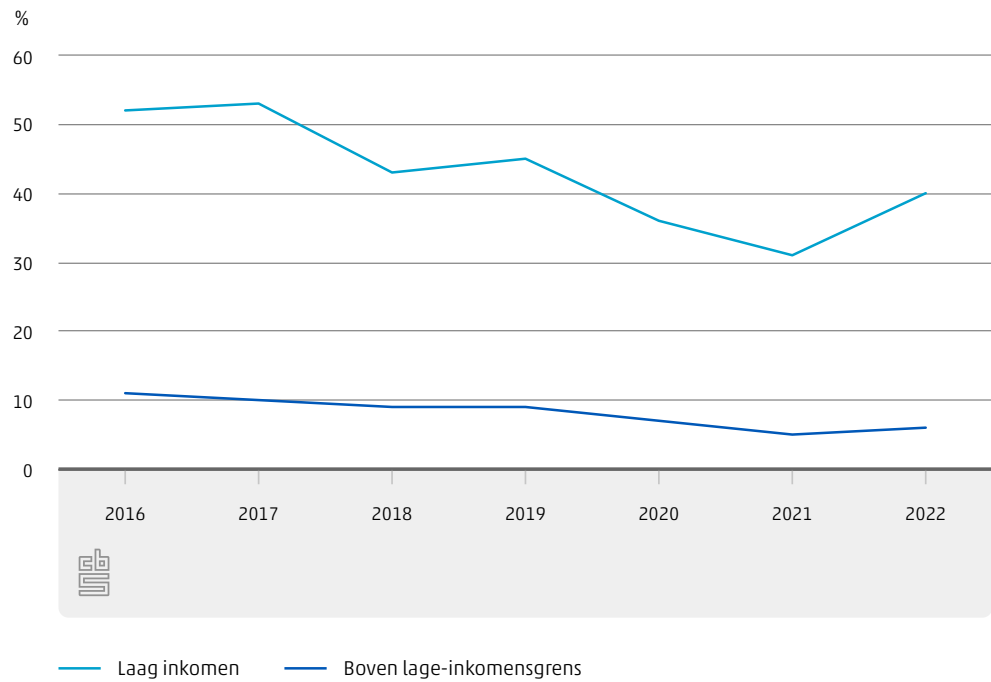

3.2 Financiële problemen en toekomstverwachting

4 op de 10 risicohuishoudens komen moeilijk rond

In 2022 kwam 40 procent van de huishoudens met een laag inkomen naar eigen zeggen moeilijk rond van het inkomen, een sterke stijging ten opzichte van een jaar eerder. Toen gaf 31 procent van de huishoudens met een risico op armoede aan moeite te hebben met het betalen van de gebruikelijke, noodzakelijke uitgaven. De woonkosten en met name de energielasten vormden voor steeds meer huishoudens een zware last. Een kwart van de huishoudens met een risico op armoede gaf in 2022 aan onvoldoende geld te hebben om het huis te verwarmen, een verdubbeling ten opzichte van een jaar eerder. In de jaren 2020 en 2021 toen COVID-19 Nederland in zijn greep had, daalde bij zowel huishoudens met een laag inkomen als huishoudens met een hoger inkomen het percentage dat moeilijk kan rondkomen. Door de lock-downs veranderde het bestedingspatroon van huishoudens. Bestedingen aan bijvoorbeeld vakanties en uitgaven in de horeca daalden fors. Hierdoor hielden huishoudens meer geld over om de gebruikelijke noodzakelijke uitgaven te kunnen betalen.

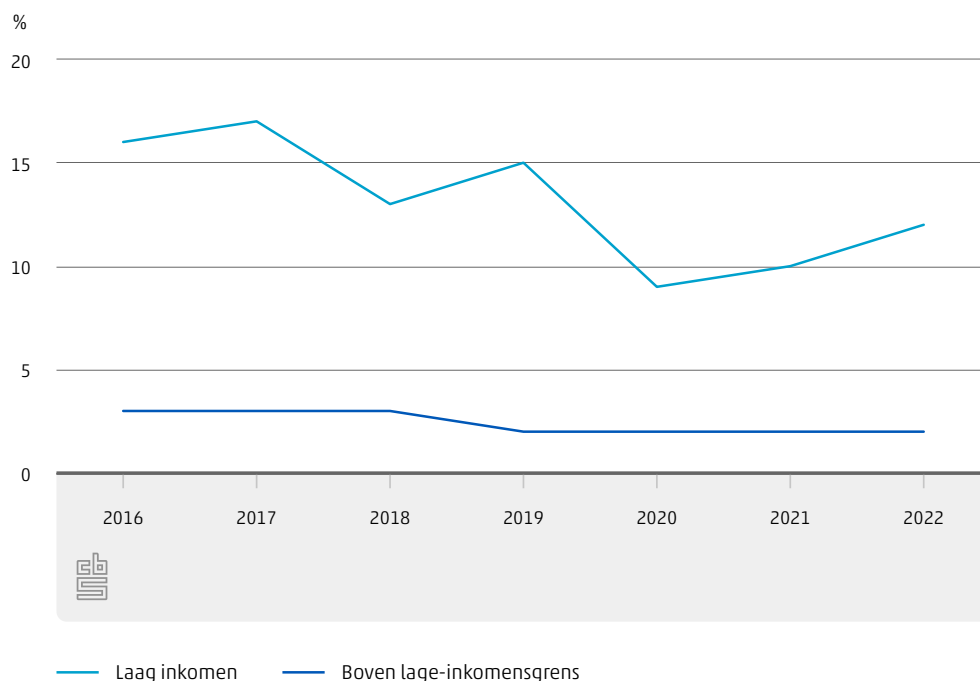
3.2.1 Huishoudens die aangeven (zeer) moeilijk rond te komen

Minder betalingsachterstanden bij hoger inkomen

In 2022 gaf 12 procent van de huishoudens met een laag inkomen aan achterstanden te hebben gehad bij de betaling van de maandelijkse huur- of hypotheeklasten, de elektriciteits-, water- of gasrekeningen of bij het afbetalen van een lening of andere kredieten. Hoewel het percentage met 3 procentpunt steeg ten opzichte van 2020, is het aandeel huishoudens dat te maken had met betalingsachterstanden nog relatief laag. In de periode 2012–2019 schommelde dit percentage rond de 15 procent. Net als bij rondkomen, lag in de coronajaren 2020 en 2021 het percentage een stuk lager. Huishoudens met een inkomen boven de lage-inkomensgrens hadden met 2 procent beperkt te maken met betalingsachterstanden in 2022. Dit percentage is sinds 2019 stabiel.

3.2.2 Huishoudens met betalingsachterstanden

3 op de 10 huishoudens met armoederisico ervaren woonlasten als zwaar

Voor bijna 30 procent van de huishoudens met een laag inkomen vormden de maandelijkse woonlasten naar eigen zeggen een zware financiële last. Dat is bijna 6 keer zo vaak als bij huishoudens met een hoger inkomen. Het aandeel lage inkomens met betalingsachterstanden steeg van 10 procent in 2021 naar 12 procent in 2022, vooral door een toenemend aandeel huishoudens dat om financiële redenen de elektriciteits-, water- of gasrekeningen niet tijdig kon betalen. Onder de huishoudens met een laag inkomen gaf 7 procent aan hierbij achterstanden te hebben gehad. Huishoudens met een hoger inkomen rapporteerden duidelijk minder vaak zulke betalingsachterstanden.

3.2.3 Woonlasten en betalingsachterstanden, 2022

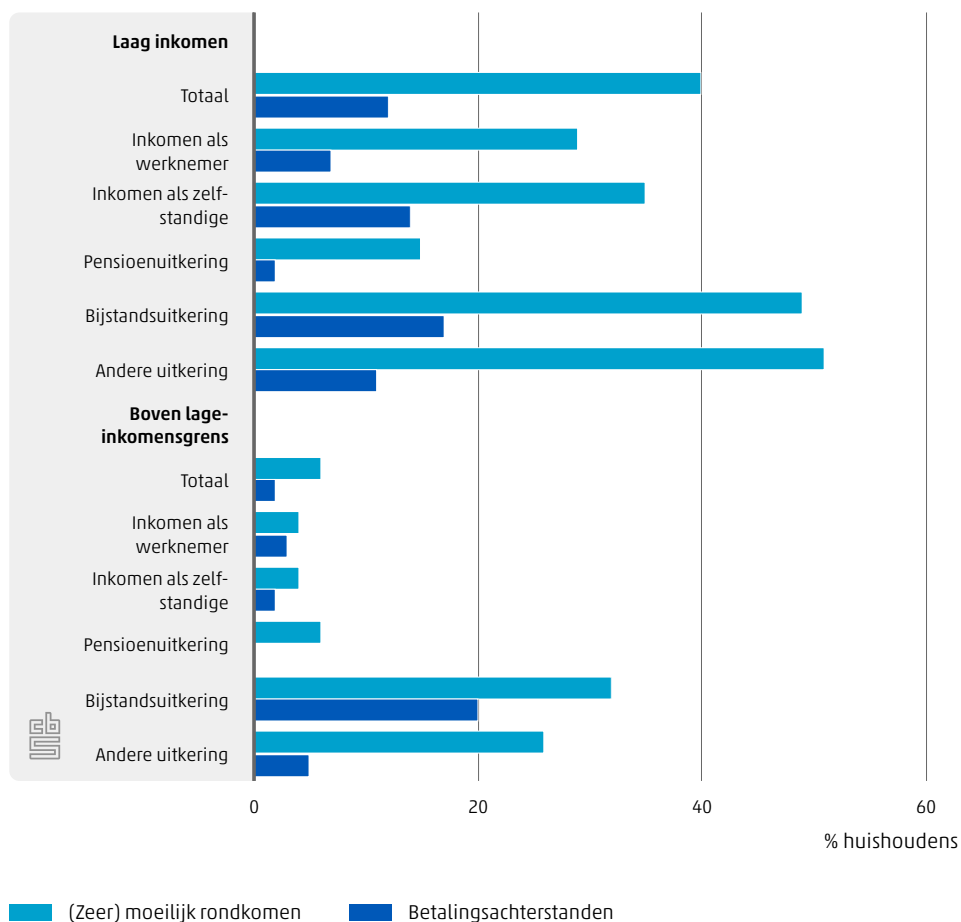
	Laag inkomen	Boven lage-inkomensgrens
% van huishoudens		
Ervaart maandelijkse woonlasten als zware last	29	5
Een of meer betalingsachterstanden waarvan	12	2
huur of hypotheek	7	1
gas, water of elektriciteit	7	1
op afbetaling gekochte artikelen	5	1

Vooral huishoudens met een uitkering hebben moeite met rondkomen

Van de huishoudens met een laag inkomen gaven die met vooral inkomen uit pensioen het minst vaak aan dat ze moeite hadden met rondkomen in 2022: 15 procent zei moeite hiermee te hebben. Onder huishoudens met een laag inkomen en loon als voornaamste inkomensbron was dat 29 procent, en onder huishoudens met in hoofdzaak zelfstandigeninkomen 35 procent. Vooral uitkeringsontvangers met een laag inkomen hadden het in 2022 financieel zwaar. De helft van hen had moeite met het betalen van de gebruikelijke, noodzakelijke uitgaven. Dat gold voor zowel bijstandsontvangers als voor huishoudens met vooral een uitkering wegens ziekte, arbeidsongeschiktheid of werkloosheid.

Huishoudens met een inkomen boven de lage-inkomensgrens hadden in 6 op de 100 gevallen moeite met rondkomen. Hiermee kwam een einde aan de daling die vanaf 2013 was ingezet (figuur 3.2.1). Van de huishoudens met vooral een bijstandsuitkering, maar met een jaarinkomen net boven de lage-inkomensgrens zei 1 op 3 (zeer) moeilijk rond te kunnen komen. Het gaat hier echter om een relatief klein aantal huishoudens omdat de meeste huishoudens met een bijstandsuitkering als voornaamste inkomensbron een laag inkomen hebben. Onder huishoudens boven de lage-inkomensgrens met vooral een uitkering wegens ziekte, arbeidsongeschiktheid of werkloosheid zei ruim een kwart moeilijk rond te komen. Van de pensioenontvangers boven de lage-inkomensgrens gaf 6 procent dat aan, onder zelfstandigen en werknemers was dat met 4 procent iets minder.

3.2.4 Financiële problemen huishoudens, 2022

Onder de pensioenontvangers met een laag inkomen was nauwelijks sprake van betalingsachterstanden, 2 procent maakte gewag hiervan. Van de werknemers met een laag inkomen had 7 procent met betalingsachterstanden te maken. Onder bijstandsonvangers met een laag inkomen was deze problematiek met 17 procent het grootst. De kleine groep huishoudens met een inkomen boven de lage-inkomensgrens en vooral inkomen uit een bijstandsuitkering had het vaakst achterstanden (20 procent). Onder pensioenontvangers en werkenden met een inkomen boven de lage-inkomensgrens was nauwelijks sprake van betalingsachterstanden.

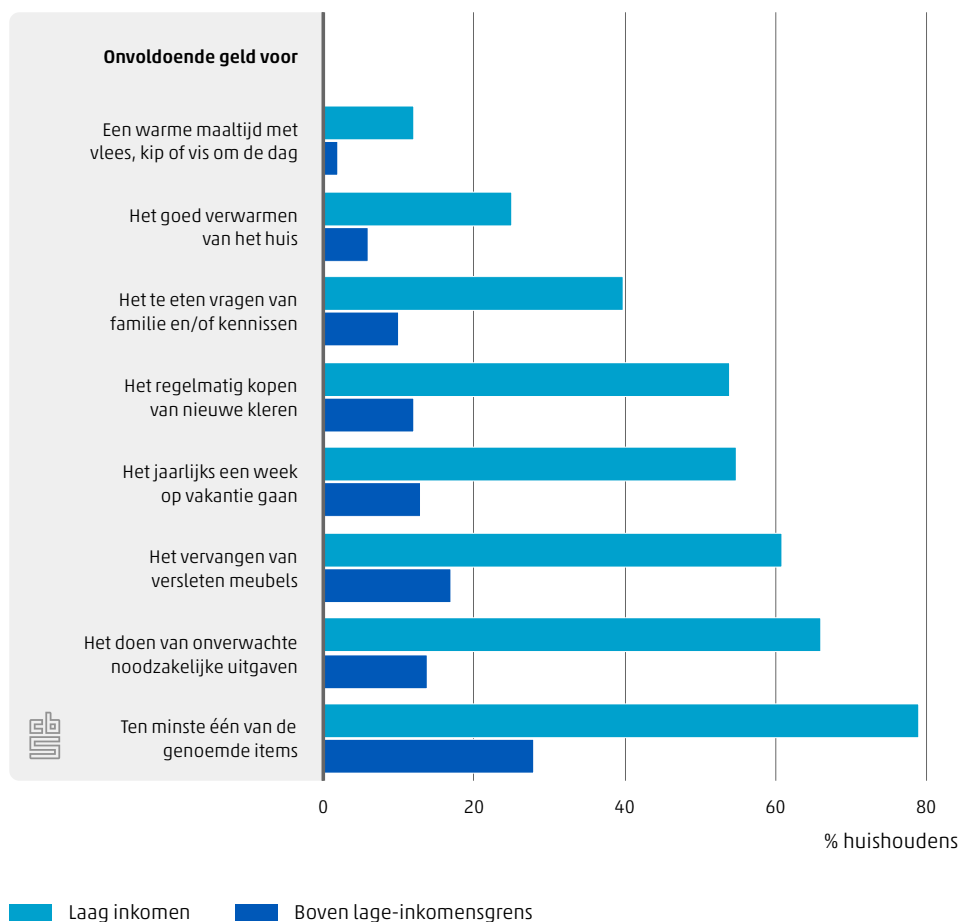
Financiële beperkingen zijn eerder regel dan uitzondering bij armoederisico

Huishoudens met een laag inkomen hebben regelmatig te maken met financiële beperkingen. In 2022 gaf 79 procent van hen aan onvoldoende geld te hebben voor één of meer specifieke uitgaven, uiteenlopend van het om de dag nuttigen van een warme maaltijd met vlees, kip of vis (12 procent) tot het vervangen van versleten meubels (61 procent). Van de huishoudens met een laag inkomen had 54 procent onvoldoende geld om regelmatig nieuwe kleding te kopen en 55 procent om jaarlijks een week op vakantie te gaan. Bijna 2 op de 3 huishoudens met een laag inkomen gaven aan onvoldoende geld te hebben om onverwachte, noodzakelijke uitgaven ter waarde van 1 300 euro te kunnen bekostigen uit

eigen financiële middelen. Het aandeel huishoudens met armoederisico dat onvoldoende geld had om het huis goed te verwarmen verdubbelde ten opzichte van 2021 naar een kwart.

Bijna 30 procent van de huishoudens met een inkomen boven de lage-inkomensgrens had te stellen met minimaal één van de genoemde financiële beperkingen. Ook onder deze hogere inkomens verdubbelde het aandeel huishoudens dat aangaf onvoldoende geld te hebben voor het goed verwarmen van hun woning, tot 6 procent.

3.2.5 Huishoudens met financiële beperkingen, 2022

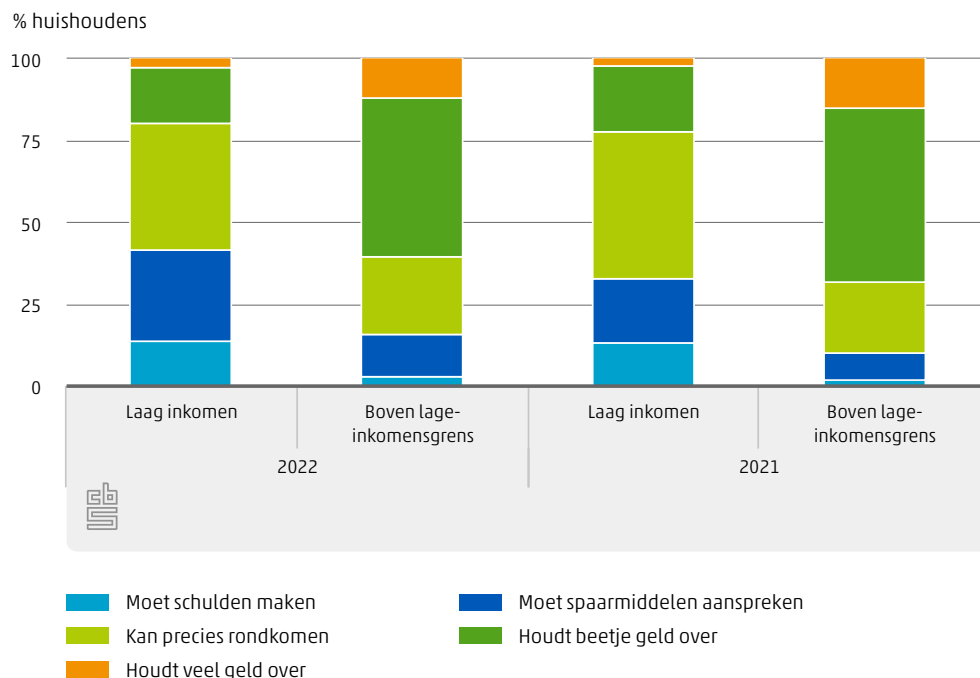
Lage inkomens moeten vaker schulden maken dan hogere

Een laag inkomen betekent niet automatisch dat de financiële situatie van een huishouden problematisch is. Een huishouden met weinig inkomen kan aan het eind van de maand toch geld overhouden, terwijl een meer welvend huishouden moet interen op de reserves (zie paragraaf 3.2) of schulden moet maken. Toch is er wel een verband tussen het inkomen van huishoudens en de ernst van de financiële situatie. Het aandeel huishoudens¹⁾ dat aangeeft schulden te moeten maken, is aanzienlijk groter onder de lage inkomens. In 2022 speelde de schuldenproblematiek bij 13,9 procent van de huishoudens onder de lage-inkomensgrens. Bij de huishoudens met inkomen boven deze grens was dit 2,9 procent. Huishoudens met een

1) De cijfers zijn afkomstig uit het [Consumentenconjunctuuronderzoek](#). De vragen zijn voorgelegd aan mensen van 15 jaar of ouder die behoren tot de huishoudens kern.

laag inkomen zeiden bovendien ruim 2 keer zo vaak als huishoudens met een hoger inkomen spaarmiddelen te moeten aanspreken. Van de lage inkomens gaf 38,8 procent aan precies rond te komen, tegenover 23,6 procent van de hogere inkomens. Daarentegen zei 19,4 procent van de lagere inkomens geld over te houden. Bij de hogere inkomens was dat percentage 3 keer zo groot.

3.2.6 Zelfgerapporteerde financiële situatie

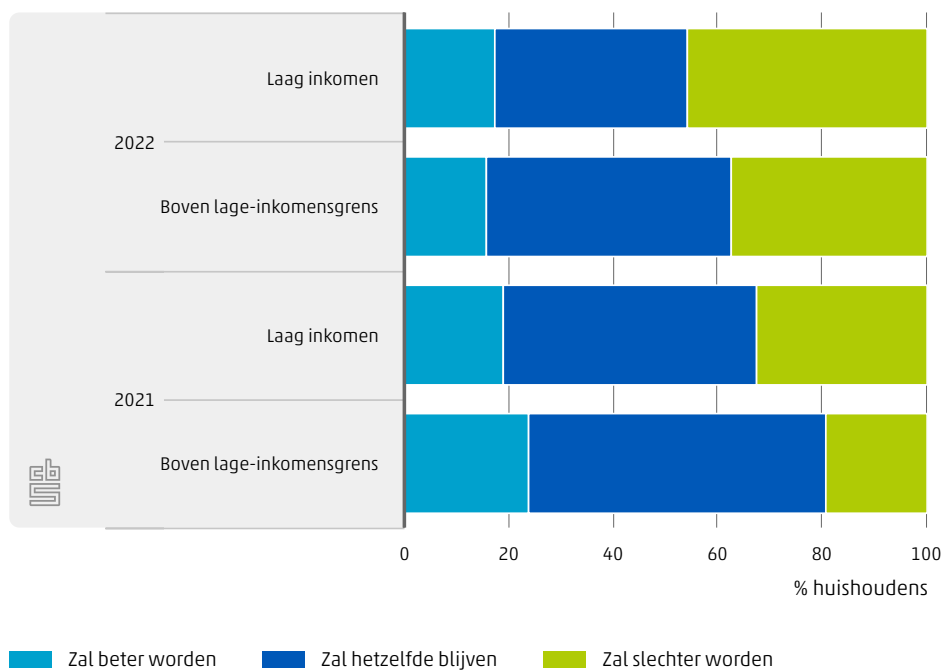

Vergeleken met 2021 moesten zowel huishoudens met een laag als huishoudens met een hoger inkomen in 2022 vaker hun spaartegoeden aanspreken. Ook hielden minder huishoudens geld over. Vooral bij de hogere inkomens daalde het aandeel dat geld overhoudt van 2021 op 2022.

Lage inkomens somberder over toekomstige financiële situatie dan hogere

Ruim 45 procent van de huishoudens met een laag inkomen ging in 2022 uit van een verslechtering van hun financiële situatie de komende twaalf maanden, tegenover 37 procent van de huishoudens met een hoger inkomen. In 2021 waren deze percentages lager (respectievelijk 32 en 19 procent). Tegelijkertijd verwachtte 37 procent van de huishoudens met een laag inkomen geen verandering in de eigen financiële situatie, tegenover 47 procent van de huishoudens met een hoger inkomen. Het aandeel dat uitgaat van een verbetering, verschilde nauwelijks tussen de lage en hogere inkomens. Wel was het aandeel vooral bij de hogere inkomens in 2021 groter.

3.2.7 Eigen financiële situatie komende 12 maanden

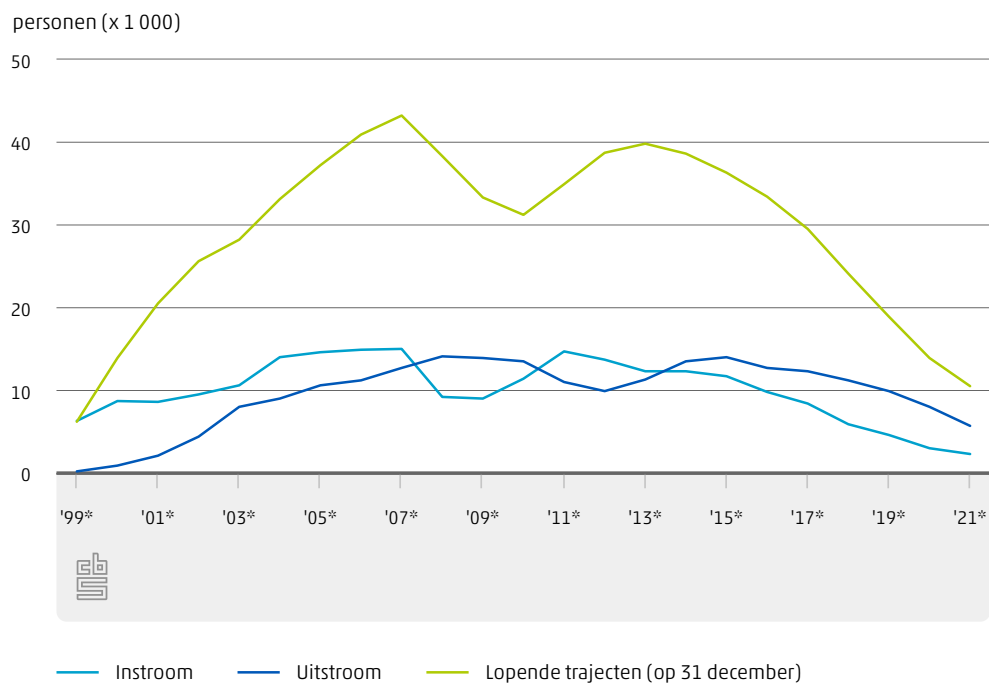
3.3 Wettelijke schuldsaneringen

Instroom in wettelijke schuldsanering verder gedaald

Soms lukt het niet meer om zelf uit de schulden te komen. De schulden zijn te hoog en het is niet mogelijk met schuldeisers een haalbare regeling te treffen. Via de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) kan dan door volwassenen van 18 jaar of ouder een wettelijke schuldsanering worden aangevraagd (zie kader).

In 2021 werden 2,3 duizend mensen toegelaten tot de Wsnp. Sinds 2012 daalt de instroom en is het aantal mensen dat aan het einde van het jaar in het Wsnp-traject zit meer dan gehalveerd tot 10,5 duizend in 2021. De daling houdt vooral verband met de inwerkingtreding van de Wet gemeentelijke schuldhelpverlening (Wgs) in 2012. Deze wet verplicht mensen eerst een gemeentelijk schuldhelpverleningstraject te volgen, voordat ze in aanmerking komen voor de Wsnp. De gemeente is daarbij verplicht hulp te bieden.

3.3.1 Wettelijke schuldsanering

Wet schuldsanering natuurlijke personen

Een wettelijke schuldsanering wordt door de rechter uitgesproken als er geen andere mogelijkheden meer zijn om problematische schulden op te lossen. Met de in december 1998 opgestarte wettelijke schuldsaneringsregeling wordt voorkomen dat mensen jarenlang achtervolgd worden door hun schuldenlast. Onder toezicht van een bewindvoerder betaalt de schuldenaar volgens een strikt regime naar capaciteit zo veel mogelijk van de schulden aan de schuldeisers terug. Schuldeisers zijn verplicht hieraan mee te werken. Als de schuldenaar zich aan de voorwaarden van de sanering houdt, scheldt de rechter na ongeveer drie jaar een eventuele restschuld kwijt zodat de schuldenaar met een schone lei het leven kan voortzetten.

Cijfers kunnen afwijken ten opzichte van Armoede & sociale uitsluiting 2021 (CBS, 2021), doordat de Raad voor de rechtspraak (dataleverancier) jaarlijks met terugwerkende kracht aanpassingen doorvoert.

Ook steeds minder mensen met een laag inkomen in Wsnp

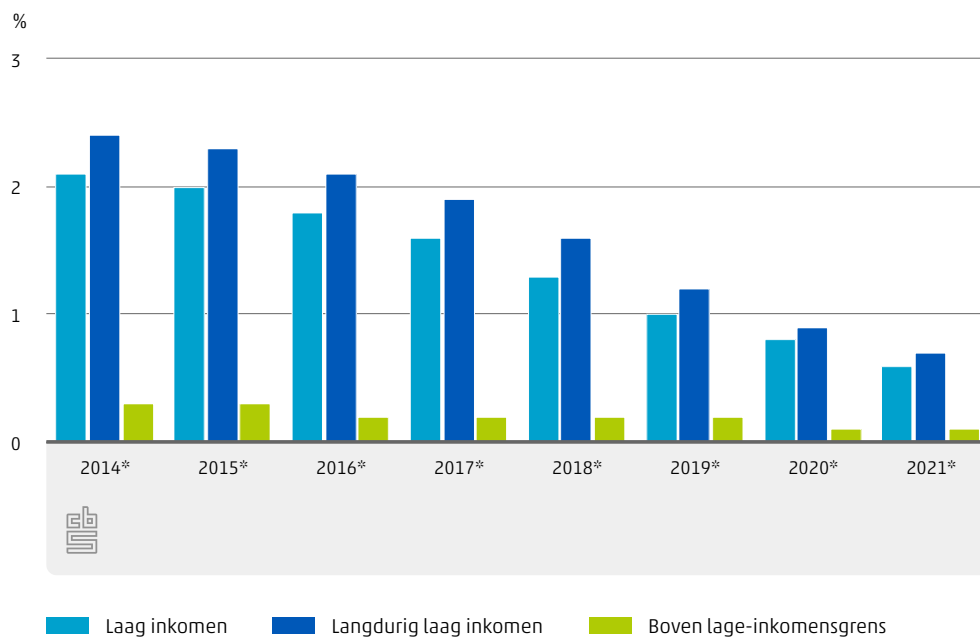
Mensen die deel uitmaken van een huishouden met een (langdurig) laag inkomen maken relatief vaak gebruik van de wettelijke schuldhelpverlening. In 2021²⁾ maakte 0,6 procent van de mensen in een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens gebruik van de regeling, tegenover 0,1 procent van de mensen in een huishouden met een inkomen

2) De meest recente inkomensgegevens die beschikbaar waren op het moment van samenstelling van deze bijdrage over Wsnp betroffen 2021.

boven de lage-inkomensgrens. Dat is een factor 6 verschil. Bij mensen die langdurig van een laag inkomen moesten rondkomen, was het percentage 0,7 procent.

Het gebruik van de Wsnp daalt al jaren in alle drie inkomensgroepen. Bij personen met een laag inkomen daalde het gebruik van 2,1 procent in 2014 naar 0,6 procent in 2021. Bij personen met een langdurig laag inkomen bedroeg de daling in deze periode 1,7 procentpunt en bij personen met een hoger inkomen daalde het gebruik van de Wsnp van 0,3 naar 0,1 procent.

3.3.2 Gebruik van Wsnp¹⁾

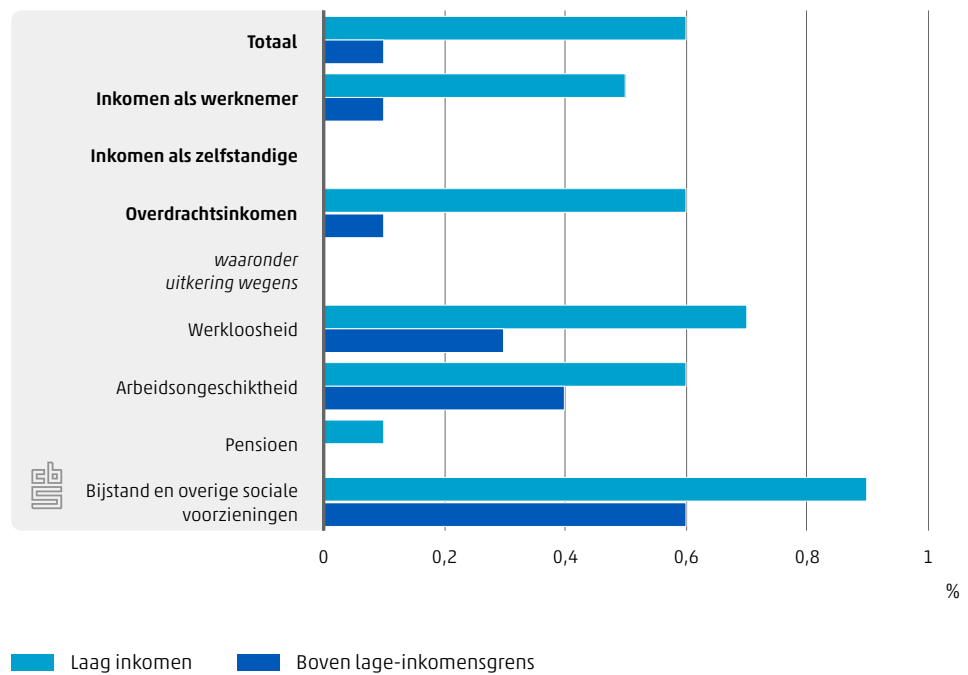

¹⁾ Het gaat om personen die het gehele jaar of een deel ervan in de Wsnp zitten.

Mensen met uitkering relatief vaak in Wsnp

Mensen uit huishoudens met vooral een bijstandsuitkering of een uitkering door werkloosheid of arbeidsongeschiktheid doorliepen in 2021 vaker een Wsnp-traject dan mensen uit huishoudens met in hoofdzaak inkomen uit werk. Het gebruik van de Wsnp was het grootst bij personen uit huishoudens met een armoederisico en vooral inkomen uit een bijstandsuitkering of overige sociale voorziening (0,9 procent). Daarna volgden personen met een armoederisico en vooral inkomen uit een werkloosheidsuitkering (0,7 procent) of een arbeidsongeschiktheidsuitkering (0,6 procent). Van de personen met een armoederisico en in hoofdzaak inkomen als werknemer doorliep 0,5 procent een Wsnp-traject. Bij de lage inkomens met vooral inkomen als zelfstandige was er nauwelijks sprake van schuldsanering. Personen in huishoudens met armoederisico en pensioen als voornaamste inkomstenbron maakten eveneens nauwelijks gebruik van de Wsnp. Dat geldt ook voor gepensioneerden zonder armoederisico.

3.3.3 Wsnp¹⁾ naar voornaamste inkomensbron huishouden, 2021*

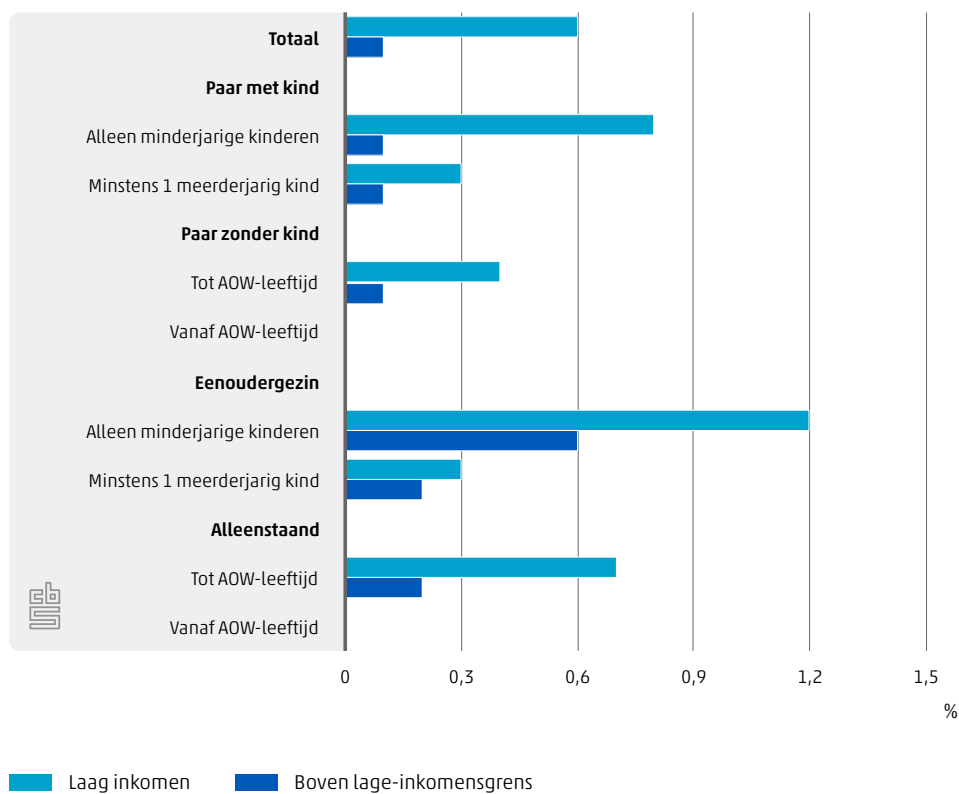

¹⁾ Het gaat om personen die het gehele jaar of een deel ervan in de Wsnp zitten.

Eenoudergezinnen met kinderen tot 18 jaar relatief vaak in Wsnp

Ouders in eenoudergezinnen met alleen minderjarige kinderen maakten in 2021 verhoudingsgewijs het vaakst gebruik van de Wsnp. Van degenen met een armoederisico doorliep 1,2 procent een schuldsaneringstraject. Maar onder alleenstaande ouders met een hoger inkomen was het gebruik van de Wsnp met 0,6 procent in verhouding ook groot. Ook andere personen met een armoederisico maakten vergelijkbaar vaak gebruik van de Wsnp: 0,8 procent bij paren met alleen minderjarige kinderen, en 0,7 procent bij alleenstaanden tot de AOW-leeftijd. Personen vanaf de AOW-leeftijd – of ze nu deel uitmaken van een paar of alleenstaand zijn – maakten nauwelijks gebruik van de Wsnp, ook niet als ze een armoederisico liepen.

3.3.4 Wsnp¹⁾ naar huishoudenstype, 2021*

¹⁾ Het gaat om personen die het gehele jaar of een deel ervan in de Wsnp zitten.

3.4 Literatuur

Brakel, M. van den en K. Gidding (2019). [Hoe is de financiële welvaart verdeeld?](#) Statistische Trends.

CBS (2021). Armoede en sociale uitsluiting 2021. [Armoede en sociale uitsluiting 2021 \(cbs.nl\)](#).

Citro, C.F. & R.T. Michael (red.) (1995). *Measuring poverty: a new approach*. Washington, DC: National Academy Press.

4 Werkenden met risico op armoede

Dit hoofdstuk bespreekt personen die hun inkomen vooral uit betaald werk betrekken en tegelijkertijd (langdurig) deel uitmaken van een huishouden met een laag inkomen. Er wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen werknemers en zelfstandigen met en zonder personeel. Om hoeveel werkenden gaat het, hoe was de ontwikkeling van het armoederisico? In hoeverre speelt de wekelijkse arbeidsduur een rol? Verschillen de armoederisico's naar onderwijsniveau, herkomst of huishoudensamenstelling? In welke mate beschikken werkenden met armoederisico over vermogensbuffers?

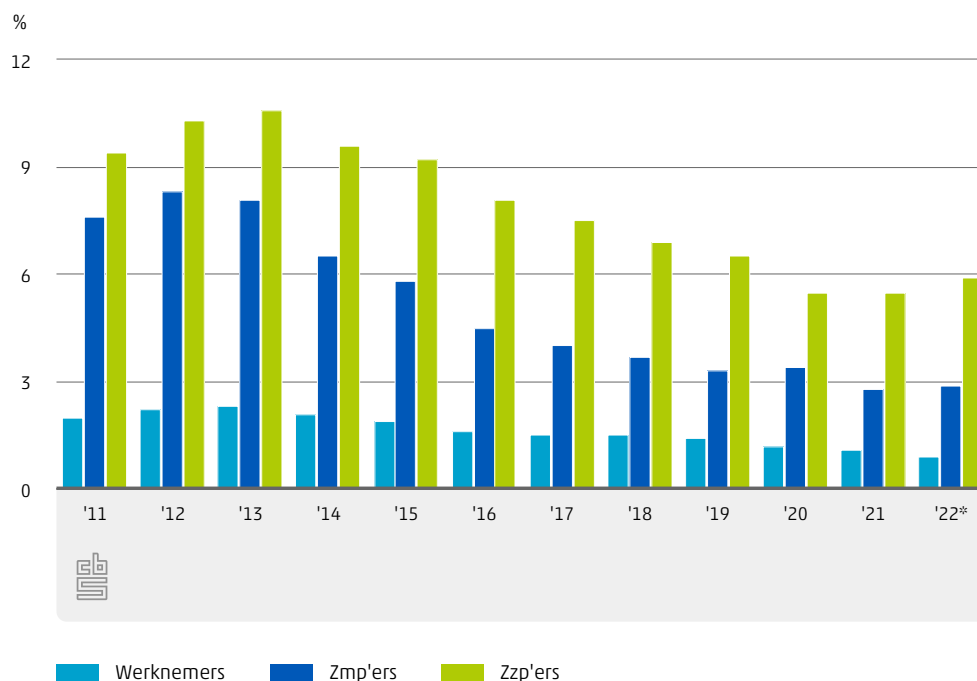
4.1 Trends

Alleen bij werknemers verdere daling van het armoederisico

Van de werkende bevolking maakte in 2022 1,7 procent (135 duizend personen) deel uit van een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Dat is hetzelfde als in 2021 en minder dan in 2020 (1,9 procent). Vanaf het piekjaar 2013 toen nog 3,5 procent van de werkenden een armoederisico had, daalde tot en met 2021 het percentage gemiddeld met 0,2 procentpunt per jaar. De daling in de coronajaren 2020 en 2021 houdt verband met de relatief sterke koopkrachtverbetering als gevolg van reeds gemaakte cao-afspraken over loonstijgingen toentertijd en met het grootschalige pakket aan tijdelijke coronasteunmaatregelen (zie CBS, 2021). In 2022 bleef het armoederisico van werkenden stabiel ondanks de algehele koopkrachtdaling als gevolg van de hoge inflatie. De doorsnee koopkrachtdaling was bij werknemers wel aanzienlijk kleiner dan bij zelfstandigen (CBS, 2023). Bij werknemers zette de daling van het armoederisico ook verder door en wel van 1,1 procent in 2021 naar 0,9 procent in 2022. Bij zelfstandigen daarentegen steeg het armoederisico, bij zmp'ers van 2,8 procent in 2021 naar 2,9 procent in 2022 en bij zzp'ers van 5,5 naar 5,9 procent.

Ook het percentage werkenden met ten minste vier jaar een inkomen onder de lage-inkomensgrens lag bij werknemers in 2022 met 0,2 procent iets lager dan de 0,3 procent in 2021 en 2020. Het langdurige armoederisico bij zmp'ers en zzp'ers bleef in de drie jaren nagenoeg onveranderd, bij zmp'ers kwam het uit op 0,3 procent en bij zzp'ers op 1,0 procent.

4.1.1 Werkenden in huishoudens met een laag inkomen

Werkenden

Afbakening en ontwikkeling

Werkenden zijn afgebakend als personen in de leeftijd van 15 tot 75 jaar met hoofdzakelijk inkomen uit betaald werk. Volgens deze afbakening kwam het aantal werkenden in 2022 in de doelpopulatie voor het meten van armoede (zie hoofdstuk 1) uit op ruim 8,1 miljoen. Het merendeel –bijna 6,8 miljoen– had voornamelijk inkomen uit loondienst. Bijna 1,4 miljoen werkenden betrokken hun inkomen vooral uit eigen onderneming, waarvan bijna 280 duizend als zelfstandige met personeel (zmp'er) en 1,1 miljoen als zelfstandige zonder personeel (zpz'er). De verhoudingsgewijs kleine groep meewerkende gezinsleden van zelfstandigen (ruim 22 duizend personen) is buiten beschouwing gelaten. Als uitvloeisel van de vorige economische crisis kromp in de jaren 2011–2013 het aantal werknemers en in mindere mate ook het aantal zmp'ers. Vanaf 2014 begon het aantal werknemers weer op te lopen. Bij zmp'ers zette de groei een jaar later in maar hun aantal begon vanaf 2018, afgezien van een eenmalige stijging in 2021, weer te dalen. Het aantal zpz'ers steeg tot en met 2022 vrijwel voortdurend, gerekend vanaf 2011 kwamen er 307 duizend zpz'ers bij. Alleen in het coronajaar 2020 viel er eenmalig een lichte teruggang in het aantal zpz'er te noteren.

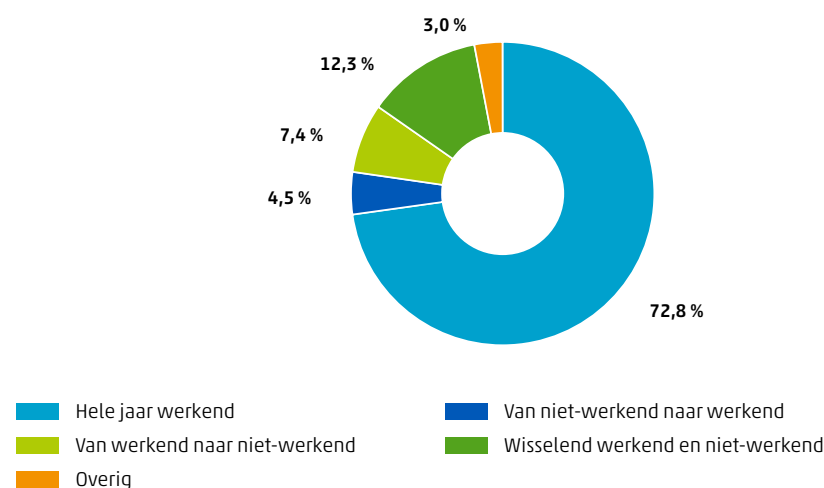
Beperkingen in de meting

De voorlopige inkomensgegevens over 2022 van zelfstandigen zijn voor ruim een derde deel gebaseerd op waarnemingen en voor krap twee derde deel op bijinschattingen. Daardoor zijn de nieuwste, voorlopige cijfers van zelfstandigen van een mindere meetkwaliteit dan de definitieve cijfers voor 2021. De meest recente gegevens over de werkduur van werknemers (volgens de deeltijdfactor) en de bedrijfsklassen van werkenden hebben betrekking op voorlopige inkomensgegevens 2021.

Met armoederisico meer dynamiek in werkstatus binnen het jaar

Het gehanteerde criterium 'voornamelijk inkomen uit betaald werk' om werkenden te kunnen afbakenen (zie kader) heeft betrekking op het jaarlijkse totaal van de uit werk verworven inkomsten van personen. Het CBS beschikt op persoonsniveau echter ook over maandgegevens van de voornaamste inkomensbron. Hiermee kunnen veranderingen binnen het jaar van betaald werkend naar niet-werkend of omgekeerd zichtbaar worden gemaakt. Uit de beschikbare voorlopige inkomensgegevens van 2021 komt naar voren dat van de werkenden (volgens de voornaamste inkomensbron van de persoon op jaarbasis) die deel uitmaken van een huishouden met een laag inkomen gedurende het jaar 72,8 procent elke maand vooral inkomen uit werk had (volgens de maandgegevens van de persoon over voornaamste inkomensbron). Kortom, ruim 7 op de 10 werkenden met armoederisico werkte gedurende het gehele jaar. Met 12,3 procent volgden op de tweede plek de werkenden met een laag inkomen die gedurende 2021 meermaals van werkend naar niet-werkend (en omgekeerd) wisselden. De op twee na grootste groep bij de werkenden met een laag inkomen wordt gevormd door personen die gedurende 2021 de overstap hebben gemaakt van werkend naar niet-werkend (7,4 procent) en de kleinste groep betreft degenen die in 2021 veranderden van niet-werkend naar werkend (4,5 procent).

4.1.2 Werkenden¹⁾ met laag inkomen: verandering in werkstatus 2021*

¹⁾ Alleen werkenden van 18 tot 75 jaar.

Van de werkenden die deel uitmaken van een huishouden met een inkomen boven de lage-inkomensgrens had met 91 procent in 2021 een aanmerkelijk groter deel elke maand vooral inkomen uit betaald werk. Het aandeel met meerdere wisselingen tussen werkend en niet-werkend was in deze groep hogere inkomens een stuk kleiner (4,2 procent). Ook de overstap van zowel niet-werkend naar werkend als werkend naar niet-werkend kwam naar verhouding minder vaak voor (in beide gevallen bij 2,3 procent).

4.2 Risicogroepen

Weinig verschil in armoederisico tussen werkende mannen en vrouwen

Onder werkende mannen kwam het aandeel dat deel uitmaakt van een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens in 2022 uit op 1,7 procent, bij werkende vrouwen was dat 1,6 procent. Ook binnen de groepen werknemers en zelfstandigen is er weinig verschil. Bij de mannelijke werknemers bedroeg het armoederisico 0,8 procent, bij de vrouwelijke werknemers was dat 1,1 procent. Bij de mannelijke zmp'ers had 2,9 procent een laag inkomen, bij vrouwelijke zmp'ers was dat 3,1 procent. Bij de zzp'ers had 5,9 procent van de mannen een laag inkomen tegen 6,1 procent van de vrouwen.

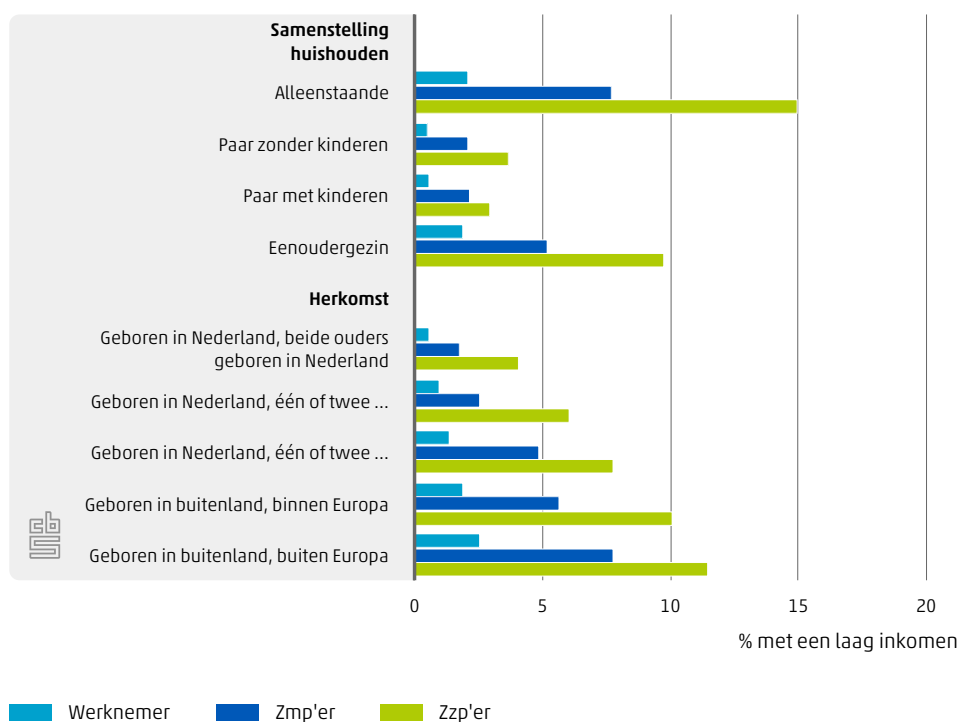
Huishoudentype, herkomst, leeftijd en opleiding maken wel onderscheid

Bij de verbijzondering van het armoederisico naar de samenstelling van het huishouden komen de hoogste risico's op armoede voor bij werkenden die alleen staan of deel uitmaken van een eenoudergezin. Dat geldt voor zowel werknemers, zmp'ers als zzp'ers. Wel is ook hier het armoederisico het grootst voor zzp'ers en het kleinst voor werknemers. Van de alleenstaande zzp'ers liep in 2022 15 procent risico op armoede en van de zzp'ers die alleenstaande ouder zijn bijna 10 procent.

Wordt er gekeken naar herkomst dan geldt dat werkende migranten het meeste risico op armoede lopen. Daarbij was in 2022 net als in eerdere jaren aan migranten uit niet-Europese landen een hoger risico voorbehouden dan aan migranten uit Europese landen.

Bij werkenden van de tweede generatie was het armoederisico weliswaar kleiner dan bij migranten maar wel groter dan bij werkenden met Nederlandse herkomst. Ook in de tweede generatie was er meer risico bij niet-Europese herkomst dan bij een Europese. Binnen alle herkomstgroepen was het armoederisico bij werknemers steeds het kleinst en bij zzp'ers het grootst. Het geschetste risicopatroom bij de herkomstgroepen is ook van toepassing als er rekening wordt gehouden met verschillen in leeftijd en onderwijsniveau. Wel pakken de risico's dan doorgaans lager uit en zijn ook de verschillen tussen de herkomstgroepen kleiner.

4.2.1 Armoederisico naar huishoudenstype en herkomst, 2022*

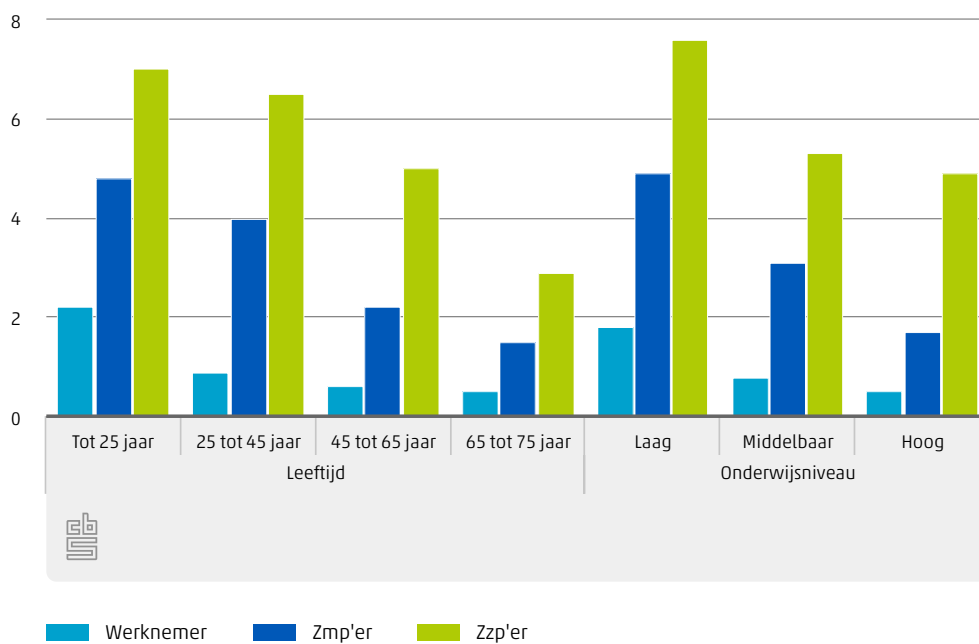

De uitsplitsing naar leeftijd laat zien dat in 2022 voor zowel werknemers, zmp'ers als zzp'ers het hoogste armoederisico was voorbehouden aan personen in de jongste leeftijdsgroep (15 tot 25 jaar). Wel zij hierbij opgemerkt dat het aantal jongeren dat als zzp'er of zmp'er werkte naar verhouding klein is. In de oudste leeftijdsgroep (65 tot 75 jaar) was het risico op armoede voor de onderscheiden groepen werkenden het laagst. De meesten van hen ontvangen volledige AOW en komen daardoor per definitie boven de lage-inkomensgrens uit. Ook voor de ouderen gold dat het aantal nog werkenden naar verhouding klein is.

Een hoger onderwijsniveau gaat gepaard met een lager armoederisico. Bij werknemers waren de verschillen het grootst: laag opgeleide werknemers liepen ruim 3 keer zo veel risico als hoog opgeleide werknemers (1,8 tegen 0,5 procent). Bij zmp'ers was deze verhouding iets minder groot (4,9 tegen 1,7 procent) en bij zzp'ers het kleinst (7,6 tegen 4,9 procent).

4.2.2 Armoederisico naar leeftijd en onderwijsniveau, 2022*

% met een laag inkomen

Vergelijkbare risicopatronen bij langdurig laag inkomen

De verbijzondering naar geslacht, huishoudensamenstelling, herkomst en onderwijsniveau laat voor werkenden met een langdurig laag inkomen grotendeels dezelfde risicogroepen zien als voor werkenden met een minstens een jaar een laag inkomen. Dat geldt voor zowel werknemers, zmp'ers als zzp'ers. Wel liggen de percentages op een lager niveau. Alleenstaanden en eenoudergezinnen waren ook in 2022 het meest kwetsbaar voor langdurige armoede, net als werkenden met een niet-Europese herkomst, waarbij ook hier de migranten ongunstiger uit de bus kwamen dan de tweede generatie. Het langdurige armoederisico van de niet-Europese tweede generatie verschilde overigens maar weinig van dat van de Europese tweede generatie werkenden. Ook het onderwijsniveau was bij zzp'ers en zmp'ers omgekeerd gerelateerd aan het risico op langdurige armoede. De uitsplitsing naar leeftijd daarentegen toont voor de jongste leeftijdsgroep een afwijkend patroon. Anders dan bij minimaal een jaar armoederisico had de jongste leeftijdsgroep niet het hoogste risico op langdurige armoede. Werkende jongeren met een armoederisico zijn voor een belangrijk deel starters op de arbeidsmarkt, die gaandeweg het jaar vanuit de studie of een korte periode zonder betaald werk in het arbeidsproces stromen. Veelal bestendigen zij daarna hun positie op de arbeidsmarkt. Mede hierdoor komt het inkomen van het bijbehorende huishouden dan boven de kritische grens en ontlopen jongeren risico op langdurige armoede.

4.2.3 Werkenden in huishoudens met langdurig een laag inkomen, 2022*

	Werknemers	Zmp'ers	Zzp'ers
	%		
Geslacht			
Man	0,2	0,3	0,9
Vrouw	0,2	0,3	1,1
Leeftijd			
Tot 25 jaar	0,1	0,2	0,4
25 tot 45 jaar	0,2	0,4	0,9
45 tot 65 jaar	0,2	0,2	1,1
65 tot 75 jaar	0,1	0,1	0,7
Samenstelling huishouden			
Alleenstaand	0,3	0,7	3,3
Paar zonder kinderen	0,1	0,2	0,6
Paar met kinderen	0,2	0,3	0,5
Eenoudergezin	0,4	0,4	1,9
Herkomst			
Geboren in Nederland, beide ouders geboren in Nederland	0,1	0,1	0,7
Geboren in Nederland, één of twee ouders geboren in ander Europees land	0,2	0,3	1,1
Geboren in Nederland, één of twee ouders geboren in ander niet-Europees land	0,3	0,4	1,2
Geboren in buitenland, binnen Europa	0,3	0,4	1,7
Geboren in buitenland, buiten Europa	0,9	1,3	2,6
Onderwijsniveau			
Laag	0,5	0,7	1,5
Middelbaar	0,1	0,4	0,9
Hoog	0,1	0,1	0,8

Hoger armoederisico bij deeltijdwerknemers

Werknemers die in deeltijd werken (zie kader) hebben een hoger (langdurig) armoederisico dan werknemers die voltijds werken. Volgens de recentst beschikbare deeltijdfactor, die betrekking heeft op de voorlopige cijfers uit 2021, liep van de werknemers in deeltijd 2,1 procent risico op armoede, onder voltijdswerknemers was dat 0,3 procent. Het risico op langdurige armoede was bij de deeltijdwerknemers 0,5 procent en bij de voltijdswerknemers vrijwel verwaarloosbaar.

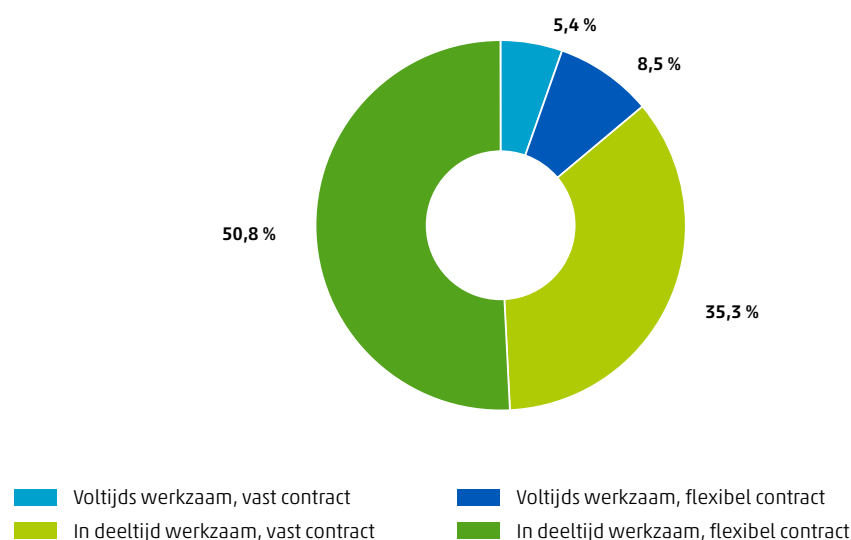
Mannelijke werknemers die in deeltijd werken hebben een groter armoederisico dan vrouwelijke werknemers in deeltijd. Het armoederisico van mannelijke deeltijdwerknemers kwam in 2021 uit op 3,2 procent en bij vrouwelijke deeltijdwerknemers was dat bijna de helft kleiner (1,7 procent). Vrouwelijke werknemers die in deeltijd werken hebben naar verhouding vaker dan hun mannelijke evenknieën een partner met substantieel inkomen waardoor hun huishoudensinkomen vaker boven de kritische grens uitkomt. Bij voltijds werkende werknemers was er geen verschil: bij zowel mannen als vrouwen liep 0,3 procent risico in 2021.

Omvang werkweek

De wekelijkse arbeidsduur van werknemers is afgeleid uit gegevens van de Polisadministratie over het aantal contracturen van werknemers en vastgelegd in een deeltijdfactor. Met de deeltijdfactor wordt onderscheid gemaakt in deeltijd en voltijds werknemers. Deze indeling komt ruwweg overeen met een gebruikelijke werkweek van minder dan 36 uur (deeltijd) of ten minste 36 uur (voltijd). De meest recent beschikbare deeltijdfactor heeft betrekking op de voorlopige inkomensgegevens 2021.

Van alle werknemers met een armoederisico werkte de helft in deeltijd onder een flexibel arbeidscontract. 35 procent van de werknemers met een armoederisico werkte in deeltijd onder een vast contract, 8 procent werkte voltijds onder een flexcontract en 5 procent werkte voltijds onder een vast contract.

4.2.4 Werknemers met laag inkomen, 2021*

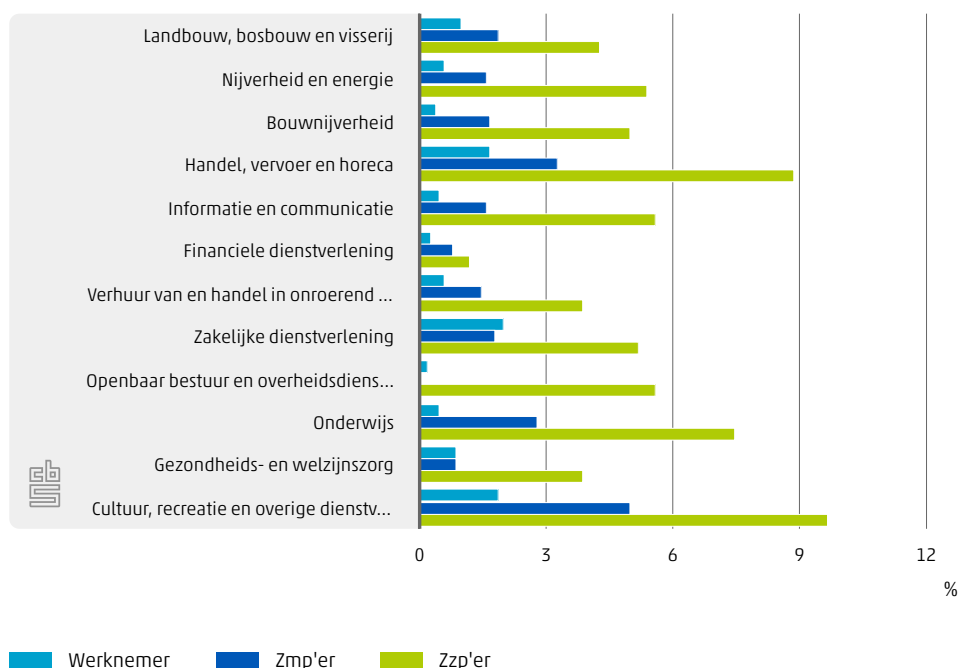

Armoederisico van werknemers in overheidsdienst marginaal

Het type bedrijfstak waarin mensen werkzaam zijn is eveneens onderscheidend in de hoogte van het armoederisico. Op werknemers is dit nog het minst van toepassing. De cijfers uit 2021 laten zien dat bij werknemers de bandbreedte van het aandeel met armoederisico smal is. Van de werknemers in het openbaar bestuur en overheidsdiensten liep 0,2 procent kans op armoede. Lage armoederisico's waren ook voorbehouden aan werknemers in de financiële dienstverlening (0,3 procent) en de bouw (0,4 procent). In de zakelijke dienstverlening was het aandeel werknemers met een laag inkomen het grootst (2,0 procent).

Zelfstandigen kennen een aanmerkelijk grotere spreiding in armoederisico, zzp'ers het meest. De armoederisico's van zmp'ers varieerden van 0,8 procent in de financiële dienstverlening en 0,9 procent in de gezondheids- en welzijnszorg tot 5,0 procent in de cultuur, recreatie en overige dienstverlening. Ook in de handel, vervoer en horeca kwam het aandeel zmp'ers met een laag inkomen verhoudingsgewijs hoog uit (3,3 procent). Het lage armoederisico van zmp'ers in de gezondheids- en welzijnszorg houdt verband met de vele medische maatschappen in deze bedrijfstak. Deze behoren doorgaans tot de hogere inkomenssegmenten. Bij de zzp'ers hadden de werkenden in de financiële dienstverlening het laagste armoederisico (1,2 procent), in de cultuur, recreatie en overige dienstverlening en in de handel, vervoer en horeca en liepen zzp'ers naar verhouding de hoogste risico's met respectievelijk 9,7 en 8,9 procent.

4.2.5 Armoederisico naar bedrijfstak, 2021*

4.3 Vermogensbuffers

Minste vermogen bij werknemers met laag inkomen

Het maakt verschil of werkenden met een armoederisico kunnen terugvallen op een beschikbare vermogensbuffer binnen het huishouden of zich juist geconfronteerd zien met schulden. Vermogensbuffers bieden ruimte om de precaire inkomenssituatie in elk geval op de wat kortere termijn te kunnen overbruggen. Daarentegen verkeren werkenden van wie het huishouden naast een laag inkomen ook nog eens met schulden is opgezadeld in een aanmerkelijk benardere financiële positie.

Uit de combinatie van voorlopige inkomensgegevens over 2022 met bijbehorende vermogensgegevens per 1 januari 2022 resulteerde voor alle werkenden met een laag inkomen een mediaan huishoudensvermogen van 3 400 euro. Werknemers kwamen uit op

een mediaan vermogen van bijna 900 euro, zmp'ers op 33 duizend euro en zzp'ers op ruim 11 duizend euro.

Ruim 1 op de 5 bezit eigen woning

Bepaalde bestanddelen van het vermogen zijn niet vrij opneembaar en kunnen derhalve ook niet worden ingezet om tijdelijke inkomenskrachte te compenseren. Dat geldt voor de eigen woning, en bij zelfstandigen voor het ondernemingsvermogen en het aanmerkelijk belang (zie ook paragraaf 3.1). 22,0 procent van alle werkenden met een laag inkomen maakte in 2022 deel uit van een huishouden met een eigen woning, werknemers met een armoederisico het minst vaak (14,3 procent) en zmp'ers het vaakst (40,1 procent), zzp'ers zaten daar tussenin (27,4 procent).

Van de zmp'ers met een laag inkomen beschikten ruim 7 op de 10 over ondernemingsvermogen, bij de zzp'ers waren dat er krap 7 op de 10. Verder maakte krap 1 op de 10 werknemers deel uit van een huishouden waar ook ondernemingsvermogen beschikbaar was. Het aanmerkelijk belang speelde vooral bij zmp'ers (12,7 procent) en zzp'ers (8,4 procent) en veel minder bij werknemers (3,8 procent). Opmerkelijk genoeg kwam bij de kleine groep werknemers die deel uitmaakten van een huishouden met aanmerkelijk belang de mediane waarde van het aanmerkelijk belang met 39,0 duizend hoger uit dan bij zzp'ers en zmp'ers (respectievelijk 34,9 duizend en 27,1 duizend euro). De werknemer was in de meeste gevallen zelf niet verantwoordelijk voor het aanmerkelijk belang. Deze vermogenspost was afkomstig van een ander huishoudenslid met inkomen als zelfstandige als voornaamste inkomensbron. Dat gold trouwens ook voor werknemers deel uitmakend van huishoudens met ondernemingsvermogen.

4.3.1 Vermogenssaldi in huishoudens van werkenden met armoederisico, 2022*

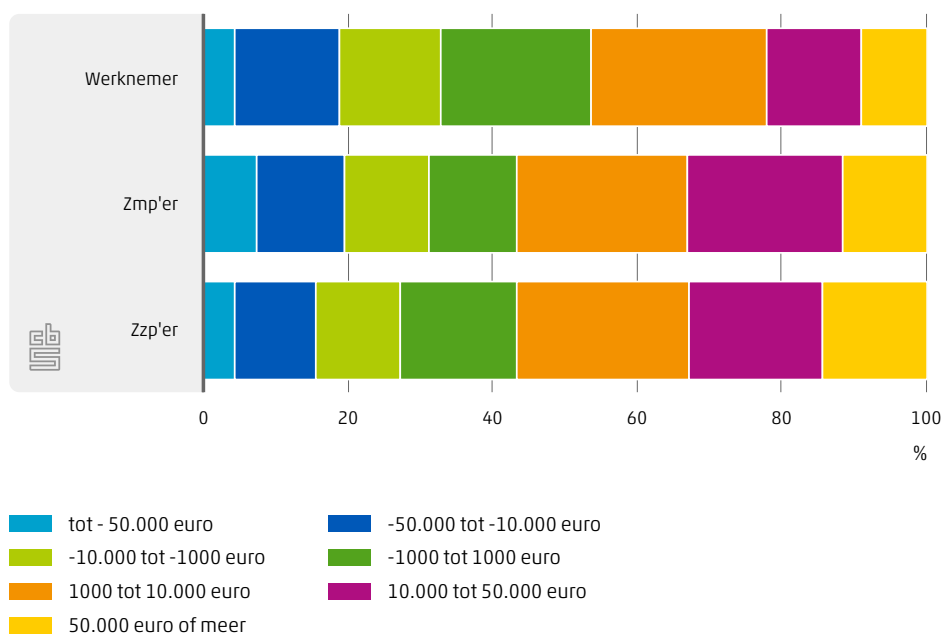
	Werknemer		Zmp'er		Zzp'er	
	mediaan	aandeel	mediaan	aandeel	mediaan	aandeel
	x 1 000 euro	%	x 1 000 euro	%	x 1 000 euro	%
Saldo vermogen	0,9	100,0	33,2	100,0	11,2	100,0
Saldo eigen woning	234,7	14,3	214,9	40,1	250,5	27,4
Ondernemingsvermogen	3,8	8,6	6,4	73,1	3,8	67,9
Aanmerkelijk belang	39,0	3,8	27,1	12,7	34,9	8,4
Saldo liquide vermogensmiddelen	0,6	100,0	2,2	100,0	2,2	100,0

Minder liquide vermogen voor risicowerknemers

Ook de mediane waarde van het liquide vermogen was bij werknemers met een laag inkomen lager dan bij zmp'ers en zzp'ers met een armoederisico (600 euro tegen 2 200 euro). Bovendien is het liquide vermogen bij werknemers en zelfstandigen met een armoederisico anders verdeeld. Met name aan de bovenkant van de vermogensverdeling waren zmp'ers en zzp'ers substantieel sterker vertegenwoordigd dan werknemers. Omgekeerd waren aan de onderkant van de (liquide) vermogensverdeling (tot 1 000 euro) werknemers iets sterker vertegenwoordigd dan zmp'ers en zzp'ers, maar de verschillen waren hier verhoudingsgewijs minder groot dan aan de bovenkant van de verdeling. Ruim

een kwart van de zzp'ers had geen of een negatief liquide vermogen. Bij de zmp'ers en werknemers ging het om respectievelijk 31 en 33 procent.

4.3.2 Werkenden met armoederisico naar klassen van liquide vermogen, 2022*

4.4 Literatuur

CBS (2021). [Koopkracht groeit met 2,2 procent in coronajaar 2020](#). CBS-nieuwsbericht, 15 september.

CBS (2023). [Energietoeslag dempt koopkrachtverlies in 2022](#). CBS-nieuwsbericht, 14 september.

5 De sociale context van armoede

In dit hoofdstuk staat de samenhang tussen risico op armoede en leefsituatie centraal. Hoe maatschappelijk actief zijn mensen met een laag inkomen? Hoe is het gesteld met hun sociale contacten? In welke mate is er verband tussen de inkomenspositie en het plegen of ondervinden van criminaliteit? Hoe staat het met de gezondheid en met roken, drinken en overgewicht in de lage-inkomensgroep? En in welke type woning huizen zij vooral?

5.1 Maatschappelijke participatie en sociale contacten

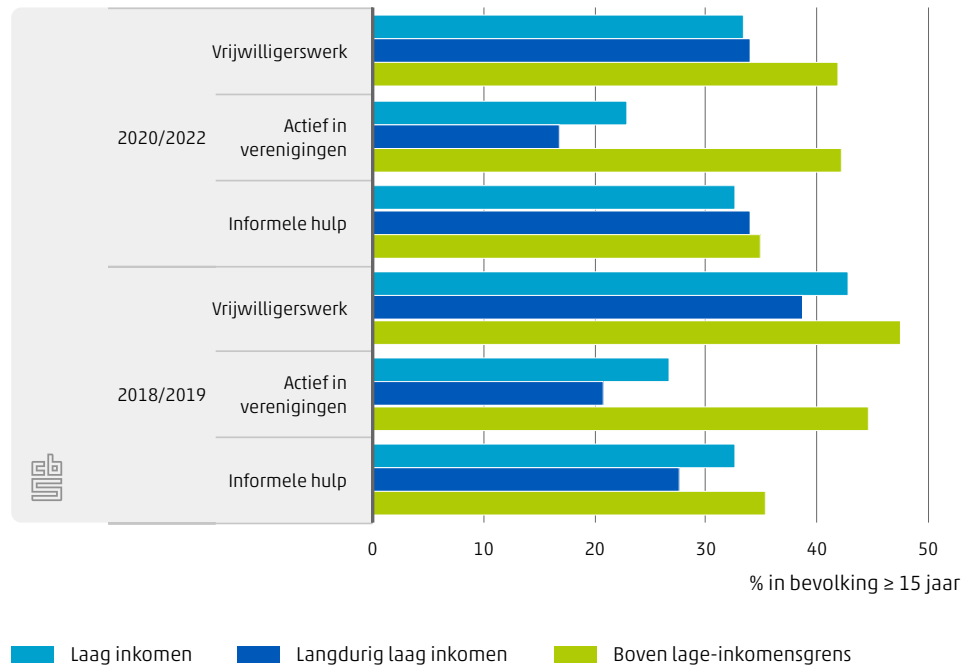
Minder vrijwilligerswerk door mensen met armoederisico

Het meedoen in de samenleving wordt onder meer gekenmerkt door de vrijwillige inzet voor een organisatie zoals de school of sportclub, het actief zijn in een vereniging (bijvoorbeeld een muziekvereniging, een voetbalclub, een politieke partij of een vakbond) en het verlenen van informele hulp of mantelzorg (bijvoorbeeld boodschappen doen voor oudere buren of het verzorgen van een zieke ouder). Mensen van 15 jaar of ouder in huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens zijn minder vaak vrijwilliger dan mensen in huishoudens met een hoger inkomen. Van zowel de groep met een laag inkomen als de groep met een langdurig laag inkomen verrichtte in de jaren 2020–2022 rond de 34 procent ten minste een keer per jaar vrijwilligerswerk. Bij degenen met een hoger inkomen lag dat percentage 8 procentpunt hoger. In de jaren 2018–2019 lag het percentage vrijwilligers in de drie inkomensgroepen substantieel hoger. De beperkende coronamaatregelen in 2020 en 2021 gingen gepaard met een sterke terugval. Het verschil in vrijwilligerswerk tussen de inkomensgroepen komt vooral door verschillen in leeftijd en onderwijsniveau.

De lage-inkomensgrens maakt ook verschil in het (minstens een keer per maand) actief zijn in verenigingen. Zowel de groep met een laag inkomen als de groep met een langdurig laag inkomen was in 2020–2022 minder actief in verenigingen dan de groep met een hoger inkomen. De percentages bedroegen respectievelijk 24 en 17 procent, tegen 42 procent bij de groep met een inkomen boven de lage-inkomensgrens. In de jaren 2018–2019 lagen de percentages bij de lage inkomens en de hogere inkomens op een vergelijkbaar niveau. Alleen de groep met een langdurig laag inkomen was in deze jaren voor corona vaker actief in verenigingen dan in 2020–2022.

Het ten minste een keer per maand verlenen van informele hulp verschilde niet tussen de onderscheiden inkomensgroepen in 2020–2022. Het percentage lag in deze jaren rond de 33 procent.

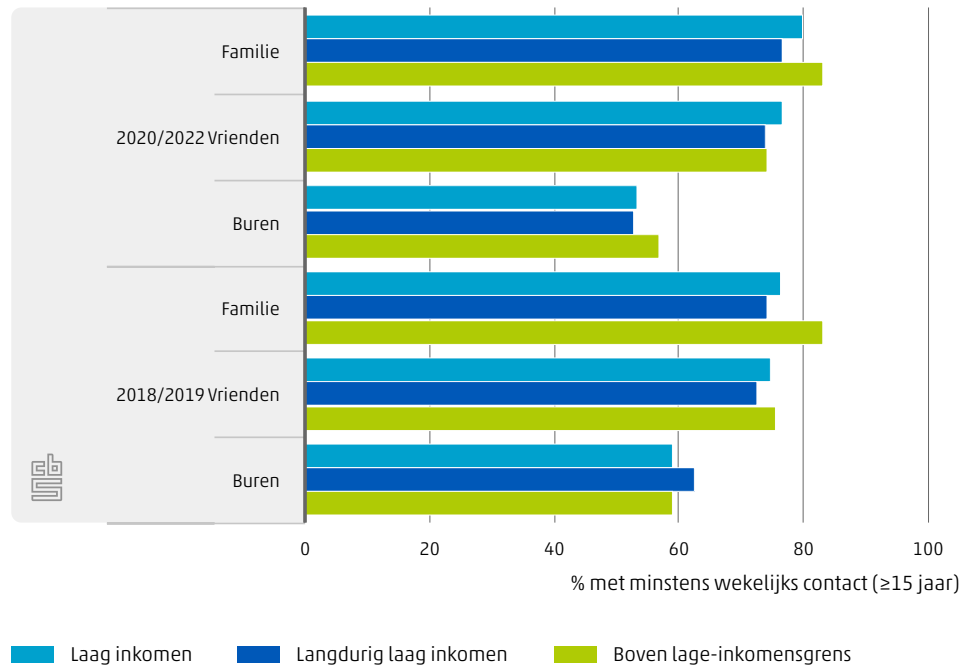
5.1.1 Maatschappelijke activiteiten

Verschillen in sociale contacten verhoudingsgewijs klein

Mensen met een (langdurig) laag inkomen verschilden in de jaren 2020–2022 relatief beperkt van mensen met een hoger inkomen in sociale contacten. Minstens een keer per week contact met burens kwam bij (langdurig) lage inkomens vrijwel even vaak voor dan bij hogere inkomens (53 tegen 57 procent). In de wekelijkse contacten met de familie kwamen mensen met een laag en een langdurig laag inkomen iets lager uit dan mensen met een hoger inkomen (respectievelijk 77 en 80 procent tegen 83 procent). Er waren nauwelijks verschillen in contacten met vrienden en kennissen tussen de inkomensgroepen. In de jaren 2018–2019, dus de jaren voorafgaand aan corona, kwamen in alle drie inkomensgroepen de percentages van wekelijks contact met de burens iets hoger uit, het hoogst bij personen met een langdurig laag inkomen (63 procent).

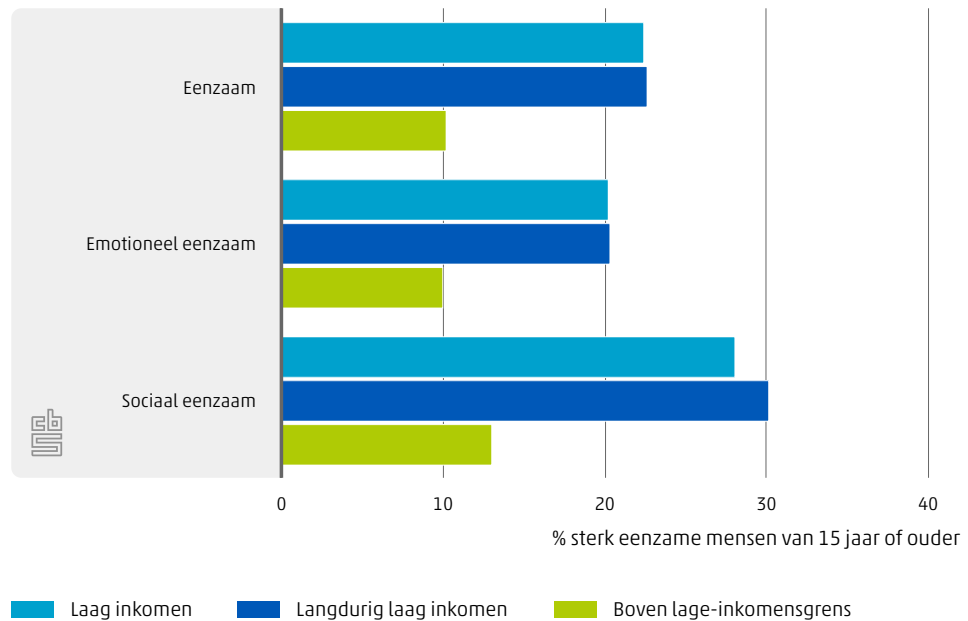
5.1.2 Sociale contacten

Eenzaamheid

Mensen met een (langdurig) laag inkomen voelen zich ruim 2 keer zo vaak sterk eenzaam als mensen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens (23 procent tegen 10 procent). Gevoelens van leegte, het missen van mensen en het zich in de steek gelaten voelen (samengevat als emotionele eenzaamheid) zijn daarbij minder prevalent dan het ontbreken van gevoelens van verbondenheid met mensen om zich heen en het vertrouwen in die mensen (samengevat als sociale eenzaamheid).

Eenzaamheid, 2021/2022¹⁾

¹⁾ In 2020 heeft het CBS eenzaamheid niet bevroegd.

5.2 Verdachten en slachtoffers van criminaliteit

Wie een misdrijf pleegt, schendt de gangbare normen en waarden van de Nederlandse samenleving. Het door de politie verdacht worden van het plegen van een misdrijf kan daarom een directe aanwijzing zijn voor vervagend normbesef of verminderde normatieve integratie, beiden kenmerken van sociale uitsluiting oftewel het niet mee kunnen doen in de samenleving. Hoewel de relatie tussen sociale uitsluiting en slachtofferschap van een misdrijf minder voor de hand ligt, komen verdachten en slachtoffers van misdrijven vaak uit dezelfde maatschappelijke risicogroepen en zijn dader- en slachtofferschap tot op zekere hoogte aan elkaar gerelateerd. Sociale uitsluiting hangt sterk samen met een risico op armoede (CBS, 2021). Centraal in deze paragraaf staat daarom de vraag in welke mate dader- en slachtofferschap samengaat met een risico op armoede.

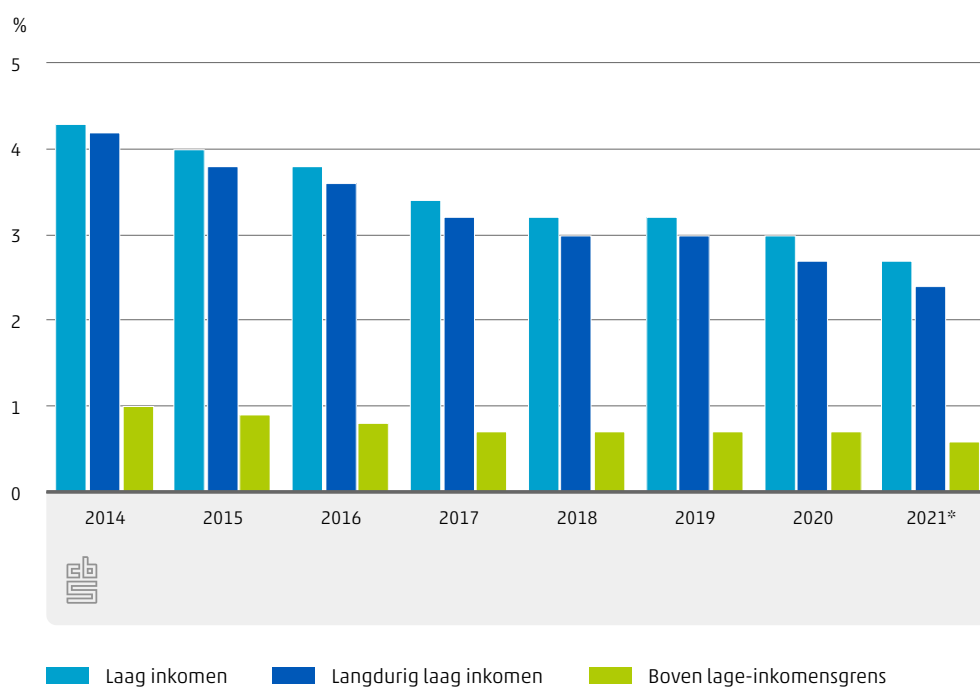
Verdachte

Een persoon wordt door de politie als verdachte van een misdrijf geregistreerd wanneer een redelijk vermoeden van schuld aan dat misdrijf bestaat. Niet alle verdachten die door de politie worden geregistreerd, worden ook daadwerkelijk aangehouden. Tegen een deel van de geregistreerde verdachten wordt geen proces-verbaal opgemaakt, bijvoorbeeld vanwege een gebrek aan bewijs of omdat de verdachte later onschuldig blijkt.

Meer verdachten bij lage dan hogere inkomens

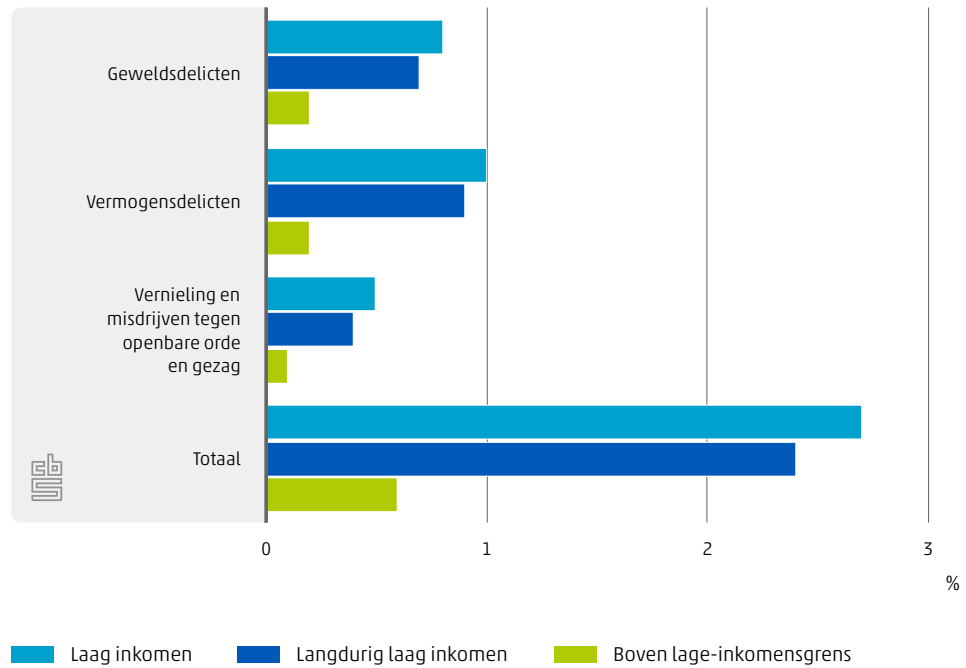
In 2021 kwam het aantal verdachten (12 jaar of ouder) van een misdrijf uit op 146 duizend, dat is 6 procent minder dan in 2020 en 12 procent minder dan in 2019 (CBS StatLine, 2023a). De daling in 2020 en 2021 deed zich voor in alle drie inkomensgroepen. Wel is, net als in eerdere jaren, het percentage verdachten onder personen met een (langdurig) risico op armoede aanzienlijk groter dan onder personen zonder armoederisico. Van alle personen die deel uitmaken van een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens werd in 2021 2,7 procent verdacht van een misdrijf, tegenover 0,6 procent van de personen behorende tot een huishouden met een hoger inkomen. Het percentage verdachten onder personen die met een langdurig armoederisico leven was met 2,4 procent iets lager dan bij alle personen met een armoederisico.

5.2.1 Verdachten van misdrijven

De politie onderscheidt verschillende typen misdrijven. De meest voorkomende misdrijven zijn vermogensmisdrijven (diefstal en inbraak), geweldsmisdrijven, en vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag. Ook onder personen met een (langdurig) laag inkomen komen deze typen misdrijven het vaakst voor. Vermogensmisdrijven – zoals inbraak en diefstal – staan hierbij bovenaan: 1,0 procent van de personen met armoederisico en 0,9 procent van de personen met langdurig armoederisico werden verdacht van een of meerdere vermogensmisdrijven. Het aandeel verdachten van geweldsmisdrijven bedroeg respectievelijk 0,8 en 0,7 procent. Vernielingen en misdrijven tegen de openbare orde en gezag kwamen bij beide armoederisicogroepen met respectievelijk 0,5 en 0,4 procent het minst vaak voor. Personen in huishoudens met een inkomen boven de lage-inkomensgrens werden voor alle drie typen misdrijven substantieel minder vaak verdacht.

5.2.2 Verdachten per type delict, 2021*

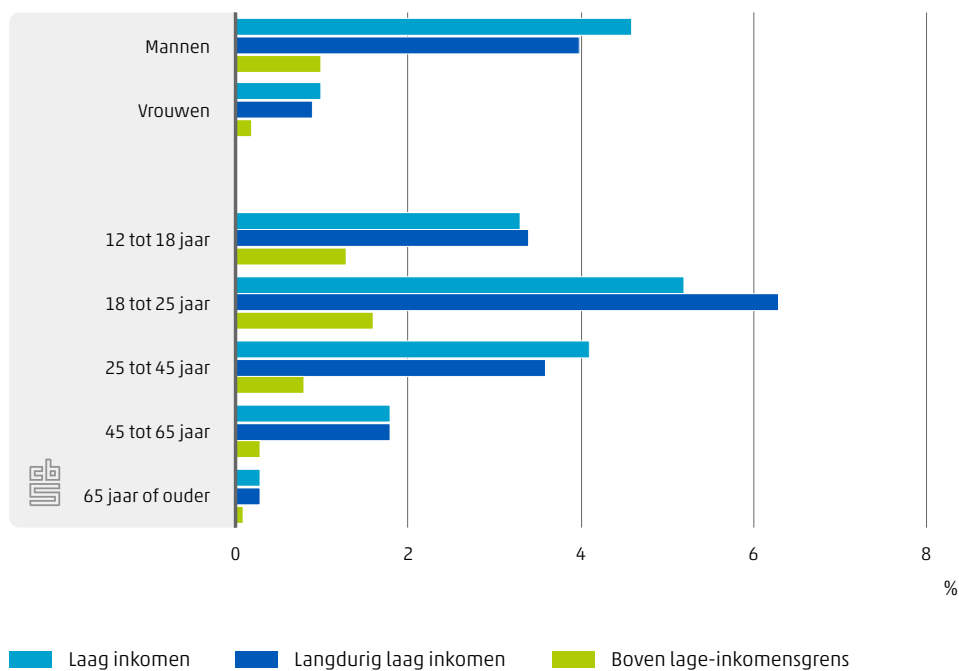

Jongvolwassenen met een langdurig laag inkomen het vaakst verdacht

Als verdachtenpercentages per leeftijdsgroep en geslacht worden bekeken, valt op dat in elke inkomensgroep mannen vaker verdacht worden van een misdrijf dan vrouwen (zie ook CBS StatLine, 2023a). Onder personen met een laag inkomen werd in 2021 4,6 procent van de mannen verdacht van één of meerdere misdrijven, tegenover 1,0 procent van de vrouwen. Deze percentages zijn onder mannen en vrouwen met een langdurig armoederisico respectievelijk 4,0 en 0,9.

De verdachtenpercentages onder jongeren zijn hoger dan onder ouderen. Vooral jongvolwassenen van 18 tot 25 jaar uit een huishouden met een (langdurig) laag inkomen worden vaak verdacht van een misdrijf. In deze leeftijdsgroep werd in 2021 5,2 procent van de personen uit een huishouden met een laag inkomen door de politie als verdachte geregistreerd. Dat was 6,3 procent als er al ten minste vier jaar een laag inkomen was. Bij jongvolwassenen uit huishoudens met een hoger inkomen was dat met 1,6 procent fors minder. In elke inkomensgroep zijn de verdachtenpercentages het laagst onder 65-plussers: in de groep met (langdurig) risico op armoede ging het om 0,3 procent.

5.2.3 Verdachten naar geslacht en leeftijd, 2021*

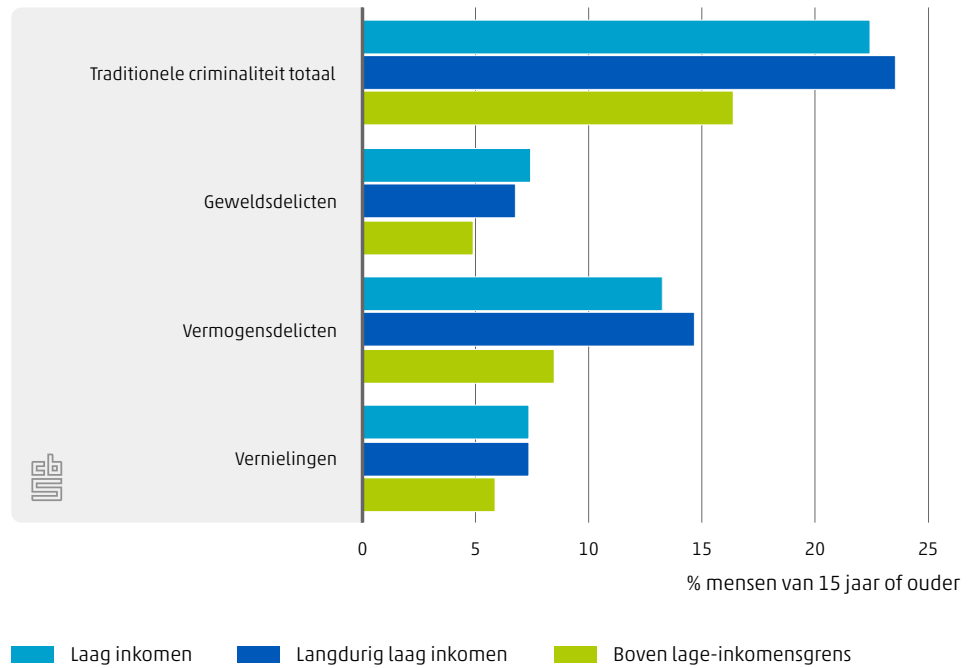
In lage-inkomensgroep is bijna kwart slachtoffer van traditionele criminaliteit

In 2021 was 23 procent van de mensen uit een huishouden met een laag inkomen naar eigen zeggen slachtoffer van een of meer delicten op het gebied van geweld, vermogen (diefstal en inbraak) en vernielingen, samen ook wel 'traditionele' criminaliteit genoemd. Van de mensen met een huishoudensinkomen boven de lage-inkomensgrens was 16 procent hiervan slachtoffer, en van de mensen die langdurig een laag inkomen hadden gaf 24 procent dit aan.

Bij uitsplitsing naar type delict blijkt dat slachtofferschap van vermogensdelicten het meest voorkomt. Respectievelijk 13 en 15 procent van de lage en langdurig lage inkomens versus 9 procent van de inkomens boven de lage-inkomensgrens werden hiermee geconfronteerd. Vooral van fietsdiefstal zijn personen met een (langdurig) armoederisico vaker slachtoffer. Ook slachtofferschap van woninginbraak en zakkenrollerij of beroving komt meer voor onder de lage dan onder de hogere inkomens. Het slachtofferschap van andere soorten vermogensdelicten zoals autodiefstal en diefstal van andere motorvoertuigen verschilt niet tussen (langdurig) lage en hogere inkomens.

Van geweldsdelicten – mishandeling, bedreiging en seksuele delicten – werden respectievelijk 8 en 7 procent van de mensen met een laag en een langdurig laag inkomen slachtoffer, tegen 5 procent van de mensen met een hoger inkomen. Het percentage dat aangeeft in het afgelopen jaar slachtoffer te zijn geweest van vernielingen verschilde nauwelijks tussen de inkomensgroepen (rond 7 procent).

5.2.4 Slachtoffers traditionele criminaliteit, 2021

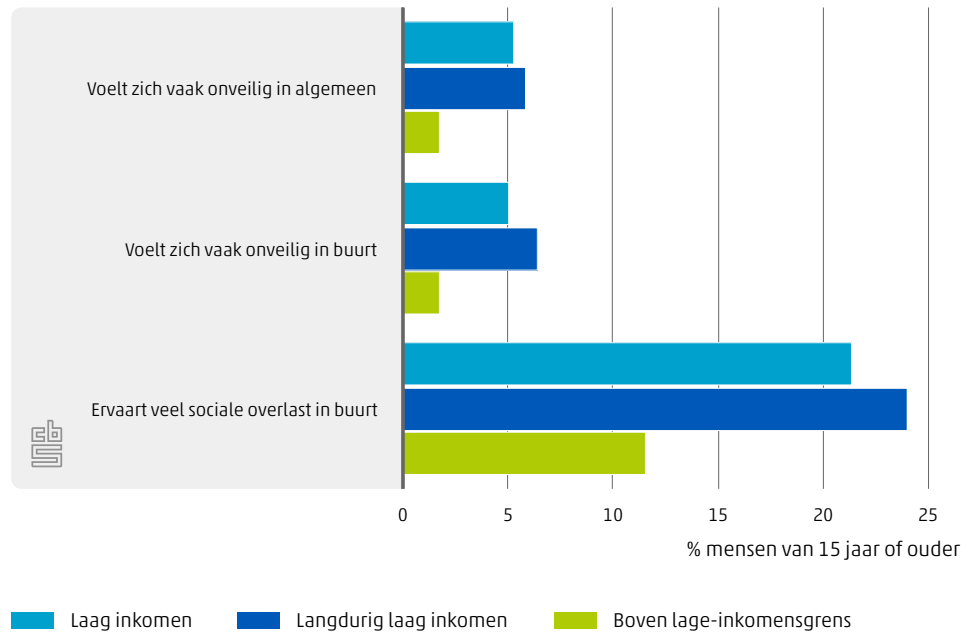

Meer onveiligheidsgevoelens en ervaren buurtoverlast bij armoederisico

Het aandeel personen met een laag of langdurig laag inkomen dat zich vaak onveilig voelt in de eigen buurt was in 2021 met respectievelijk 5 en 6 procent ongeveer 3 keer zo groot als het aandeel onder personen boven de lage-inkomensgrens (2 procent). Bij de algemene onveiligheidsgevoelens – het zich vaak onveilig voelen, los van de locatie – is het beeld vergelijkbaar.

De (langdurig) lage inkomens ervaren dubbel zo vaak als de hogere inkomens veel sociale overlast in de buurt. Het gaat dan om overlast van rondhangende jongeren, overlast door buurtbewoners, dronken mensen op straat, verwarde personen, drugsgebruik, drugshandel, of lastiggevallen worden op straat.

5.2.5 Veiligheidsbeleving en ervaren sociale overlast, 2021

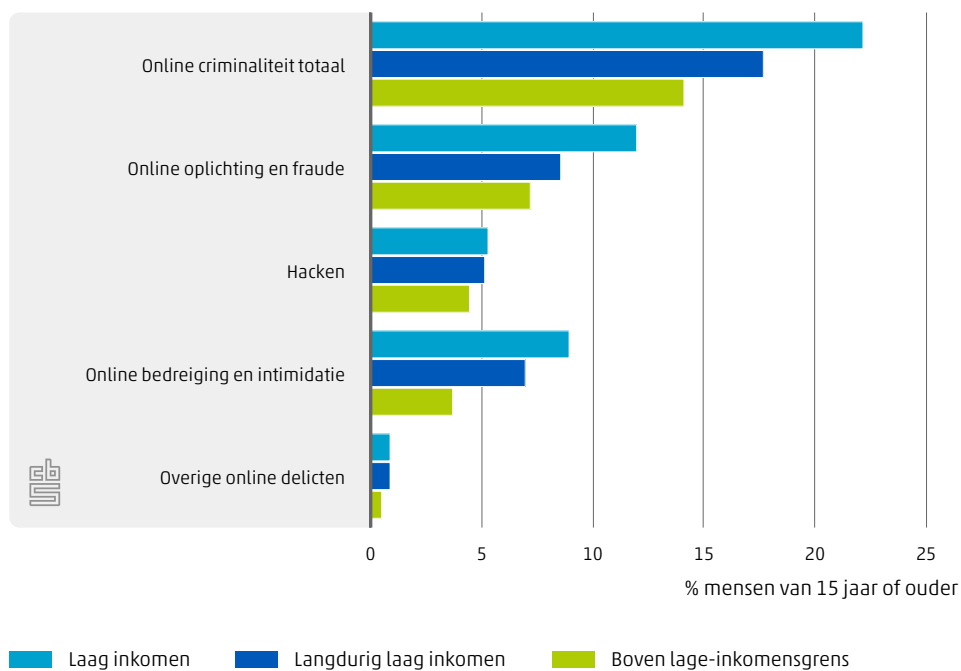

Met armoederisico meer slachtofferschap van online criminaliteit

Niet alleen in de 'offline' maar ook van sommige delicten in de 'online' wereld werden personen met een laag inkomen vaker slachtoffer dan personen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens. Zo was het percentage mensen dat aangaf in het afgelopen jaar slachtoffer te zijn geweest van online oplichting en fraude hoger onder personen met een laag inkomen dan onder personen met een hoger inkomen. Onder online oplichting en fraude vallen aan- en verkoopfraude, identiteitsfraude, fraude in het betalingsverkeer en phishing. Ook het percentage dat slachtoffer werd van online bedreiging en intimidatie (hieronder worden verstaan online bedreiging, pesten, stalken en shamesexting) was onder de lage inkomens hoger dan onder de hogere inkomens. Bij het slachtofferschap van hacken en bij overige online delicten was er geen verschil tussen de inkomensgroepen.

In totaal werden 22 procent van de mensen met een laag inkomen en 18 procent van de mensen met een langdurig laag inkomen slachtoffer van online criminaliteit, tegen 14 procent van de mensen met een hoger inkomen. Het slachtofferschap onder personen met een langdurig armoederisico verschilt bij de meeste delicten niet significant van dat van personen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens. Personen met een langdurig laag inkomen waren wel vaker slachtoffer van online bedreiging en intimidatie dan personen met een hoger inkomen.

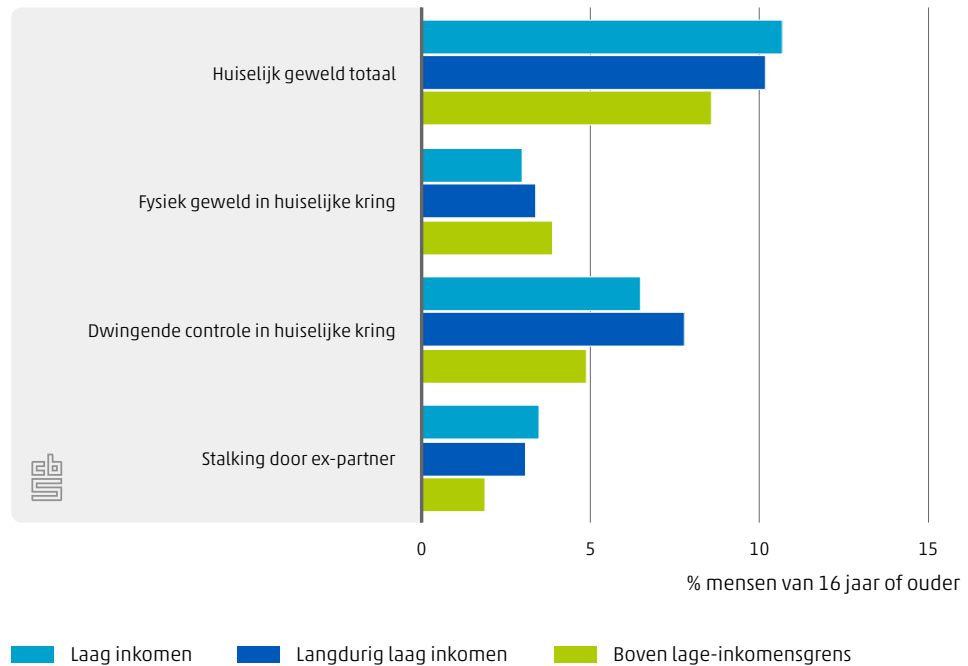
5.2.6 Slachtoffers online criminaliteit, 2022

Slachtofferschap huiselijk geweld verschilt nauwelijks tussen inkomensgroepen

Huiselijk geweld is geweld dat plaatsvindt in de huiselijke kring. Hiertoe worden alle gezins- en familieleden en ook eventuele (ex-)partners gerekend. Met 'huiselijke kring' wordt niet de locatie bedoeld: voorvallen hoeven niet per se thuis te hebben plaatsgevonden. Bijna 1 op de 10 mensen werd in 2021 slachtoffer van huiselijk geweld. Bij personen met een (langdurig) laag inkomen kwamen de percentages iets hoger uit, maar bleken de verschillen met de groep boven de lage-inkomensgrens niet significant. Ook bij de deelvorm fysiek geweld in huiselijke kring (het gaat dan om het dreigen met geweld, het verwonden van het slachtoffer of een poging daartoe doen) verschilden de percentages niet significant van elkaar, de waarden schommelden rond de 4 procent. Bij de deelvormen dwingende controle in huiselijke kring (fysieke en psychische vormen van geweld waarbij iemand bij herhaling gedomineerd of gecontroleerd wordt) en stalking door een ex-partner verschilden de percentages slachtofferschap eveneens niet significant tussen de drie inkomensgroepen.

5.2.7 Slachtoffers huiselijk geweld, 2022

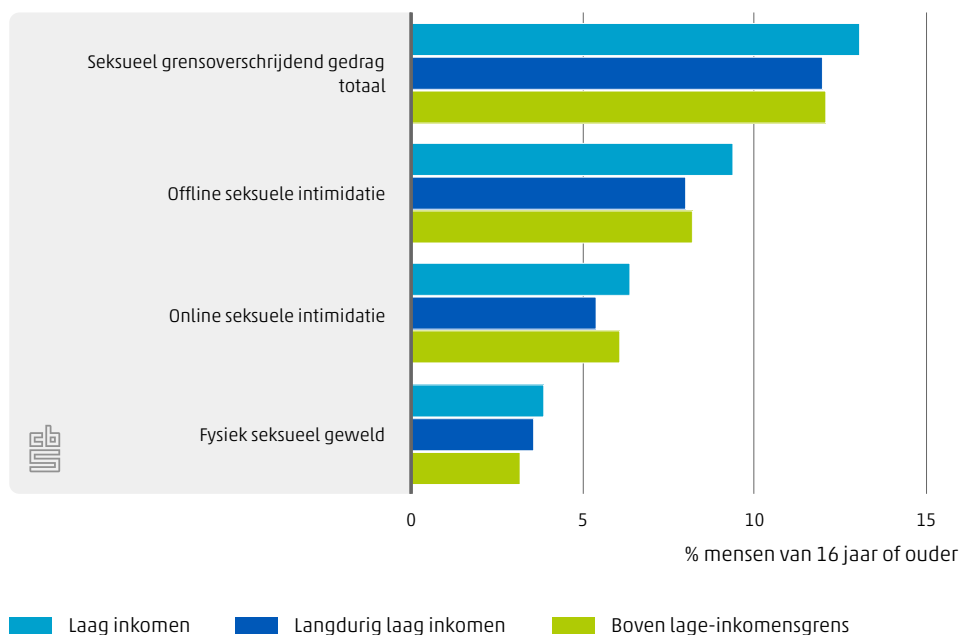

Ook bijna geen verschil bij slachtofferschap seksueel grensoverschrijdend gedrag

Bij seksueel grensoverschrijdend gedrag gaat het om offline seksuele intimidatie en online seksuele intimidatie (vormen van ongewenst seksueel gedrag waarbij er geen lichamelijk contact was, die respectievelijk offline/in de 'echte wereld' dan wel online/via internet plaatsvonden), en om fysiek seksueel geweld waarbij sprake was van lichamelijk contact, variërend van ongewenste aanrakingen tot verkrachting.

Met percentages van rond 12 procent was er nauwelijks verschil in algeheel slachtofferschap van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen de drie inkomensgroepen. Ook bij de onderscheiden deelvormen offline seksuele intimidatie, online seksuele intimidatie en fysiek seksueel geweld waren er geen significante verschillen tussen de personen met een (langdurig) laag inkomen en personen met een hoger inkomen. Voor de drie deelvormen schommelden de percentage respectievelijk rond de 8, 6 en 4 procent.

5.2.8 Slachtoffers seksueel grensoverschrijdend gedrag, 2022

5.3 Gezondheid, welzijn en leefstijl

Ongelijkheid in gezondheid

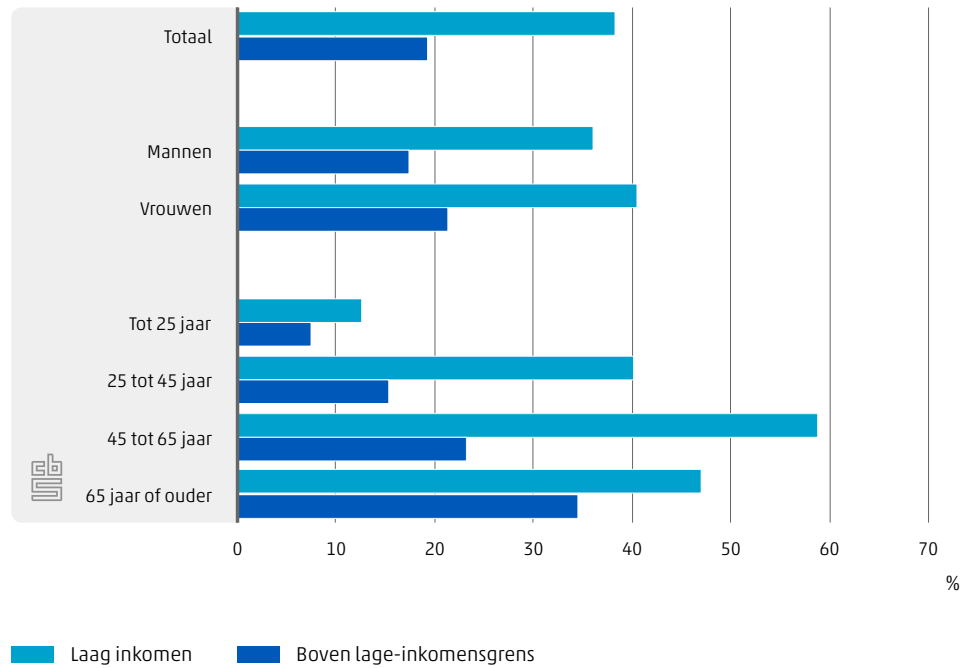
Zoals in hoofdstuk 1 al is geschetst houden verschillen in gezondheid, welzijn en leefstijl verband met elkaar en kunnen achterstanden hierin ook richtinggevend zijn voor de mate van sociale uitsluiting. In deze paragraaf wordt beschreven in hoeverre personen met een (langdurig) laag inkomen verschillen van personen met een hoger inkomen in gezondheid, welzijn en leefstijl.

Minder goede gezondheid bij armoederisico

De beoordeling van de eigen gezondheid (zie kader Gezondheid en beperkingen) springt er bij mensen uit een huishouden met een laag inkomen ongunstig uit: bijna 4 op de 10 meldden een minder dan goede gezondheid in 2020/2022. Boven de lage-inkomensgrens waren dat er 2 op de 10. Ook bij mannen en vrouwen kwam onder degenen met een laag inkomen een minder goede gezondheid 2 keer zo vaak voor als onder degenen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens.

In iedere leeftijdsgroep zijn er duidelijke verschillen in gezondheid tussen lage en hogere inkomens. Zo gaven in de leeftijdsgroepen van 25 tot 45 jaar en van 45 tot 65 jaar ruim 2,5 keer zo veel mensen met een laag inkomen aan een minder goede gezondheid te hebben als mensen met een hoger inkomen.

5.3.1 Minder goede gezondheid, 2020/2022

Gezondheid en beperkingen

Ervaren gezondheid

Ervaren gezondheid, ook wel subjectieve gezondheid of gezondheidsbeleving genoemd, weerspiegelt het oordeel over de eigen gezondheid. In de CBS-Gezondheidsenquête wordt aan alle respondenten de vraag gesteld: 'Hoe is over het algemeen uw gezondheid/de gezondheid van uw kind?' De respondent heeft de keuze uit de antwoordcategorieën: zeer goed, goed, gaat wel, slecht, zeer slecht. Van respondenten die 'gaat wel', 'slecht' of 'zeer slecht' antwoorden, wordt gezegd dat zij een minder dan goed ervaren (kortweg: een minder goede) gezondheid hebben. Voor kinderen tot 12 jaar wordt de vraag beantwoord door een van de ouders of verzorgers.

Beperkingen

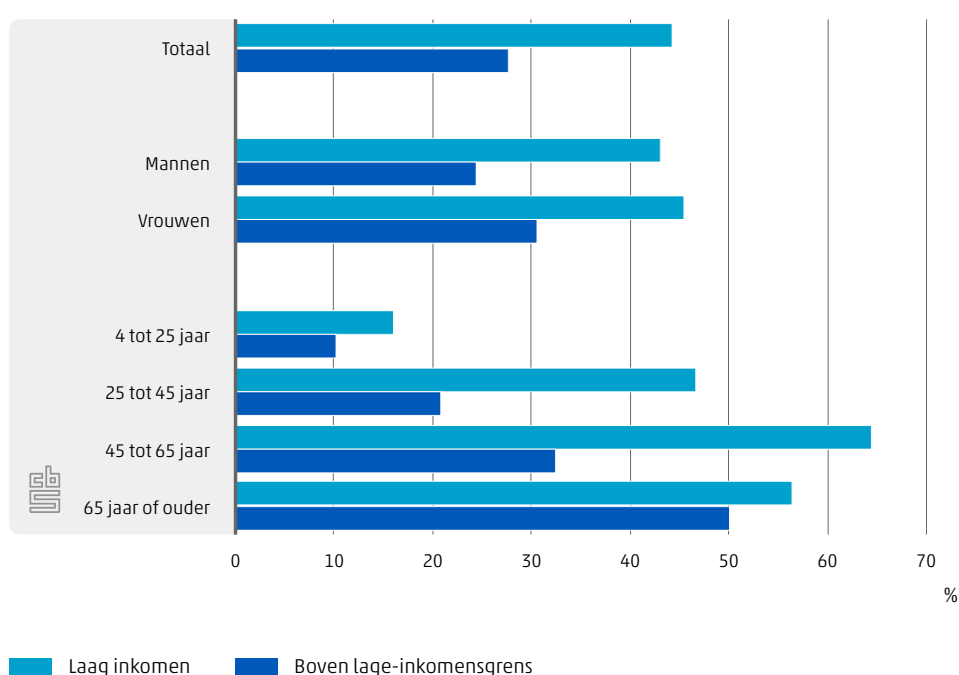
De GALI-indicator (Global Activity Limitation Indicator) is gebruikt om te bepalen of een persoon van 4 jaar of ouder een beperking heeft. Daartoe krijgen respondenten in de Gezondheidsenquête de vraag: 'In welke mate bent u/is uw kind vanwege problemen met uw/zijn of haar gezondheid beperkt in activiteiten die mensen gewoonlijk doen.' Als zij aangeven dat ze 'ernstig beperkt' of 'wel beperkt, maar niet ernstig' zijn en bevestigend antwoorden op de vraag 'Duurt deze beperking al een half jaar of langer?', dan wordt gezegd dat ze een beperking hebben. Voor kinderen tot 12 jaar beantwoordt een van de ouders of verzorgers de vragen.

Meer beperkingen bij armoederisico

Verschil is er ook bij beperkingen in activiteiten die mensen gewoonlijk doen (zie kader). Van de mensen met een armoederisico gaf 44 procent aan dat ze een beperking hebben, tegen 28 procent van de mensen in een huishouden met een inkomen boven de lage-inkomensgrens. Ook bij mannen en vrouwen was er een verschil tussen beide inkomensgroepen.

Beperkingen komen in elke leeftijdsgroep tot 65 jaar meer voor bij de lage inkomens. Vooral tussen 25 en 65 jaar is het verschil tussen lage en hogere inkomens groot. Zo gaf in de leeftijdsgroep van 45 tot 65 jaar 65 procent van de mensen met een laag inkomen aan een beperking te hebben, tegen 33 procent van de mensen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens. Boven de 65 jaar was er geen statistisch significant verschil in beperkingen tussen de twee inkomensgroepen.

5.3.2 Beperkingen, 2020/2022

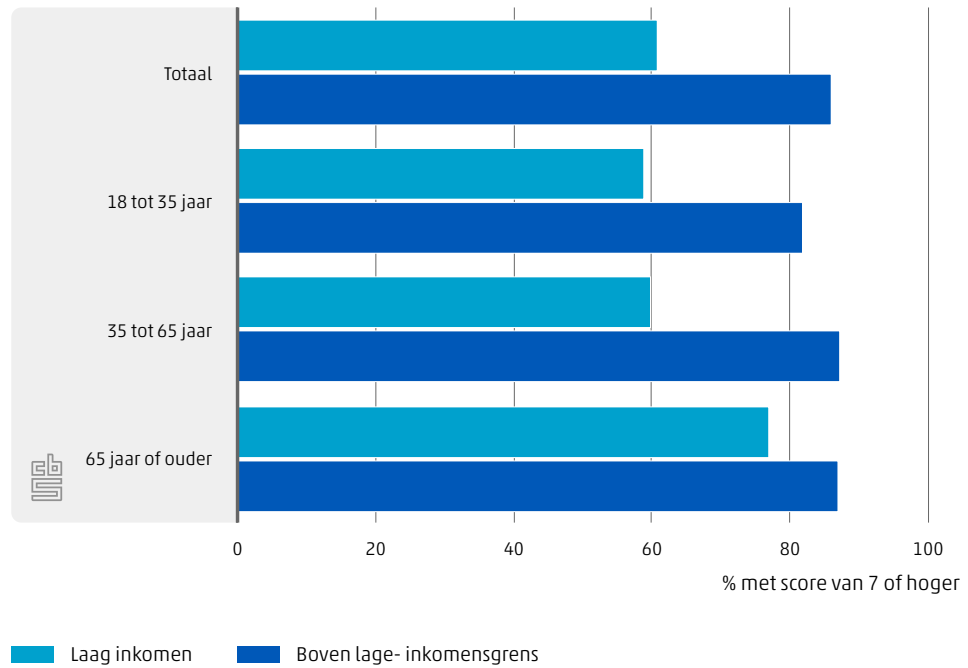

Bij armoederisico minder vaak tevreden met het leven

Mensen behorende tot een huishouden met een laag inkomen geven minder vaak een rapportcijfer van 7 of hoger aan de tevredenheid met hun leven dan mensen met een hoger inkomen (zie kader). In 2020/2022 was 61 procent van de mensen met een laag inkomen tevreden met het leven, bij de mensen met een hoger inkomen was dat 86 procent.

In de leeftijdsgroepen 18 tot 35 jaar en 35 tot 65 jaar waren de verschillen groter dan bij 65 plussers. Eerder werd al geconstateerd dat dit onder meer te maken heeft met de relatief hoge vermogenspositie van ouderen, ook als ze een laag inkomen hebben (CBS, 2021). Hoe groter het vermogen is, hoe tevredener mensen zijn (CBS StatLine, 2022). Vooral bij mensen met een inkomen onder de lage-inkomensgrens gingen de coronajaren gepaard met een vermindering van de tevredenheid met het leven. In de jaren voorafgaand aan corona (2017/2019) was nog 68 procent van hen tevreden met het leven.

5.3.3 Tevreden met het leven, 2020/2022

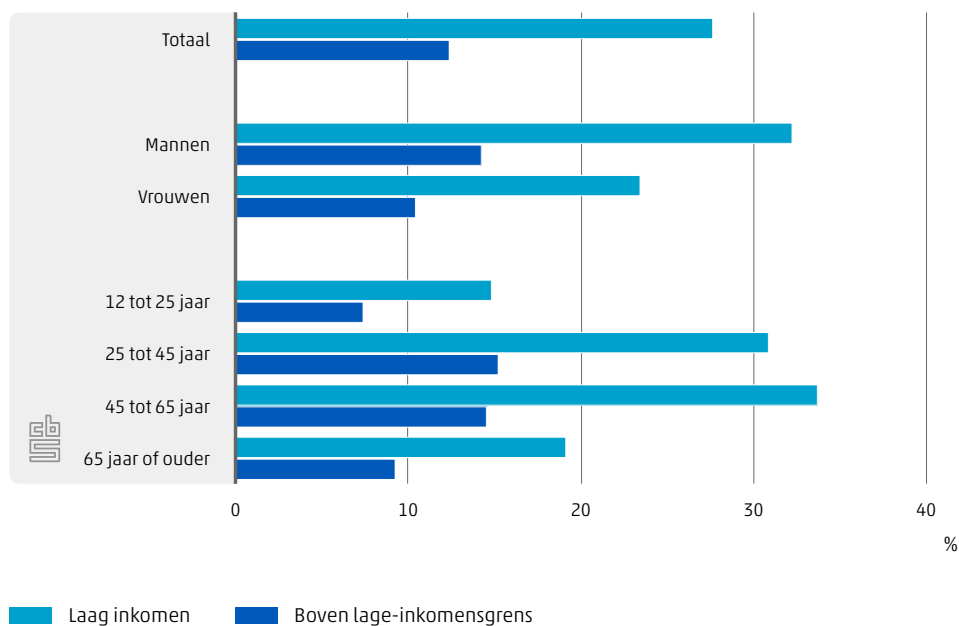
Tevredenheid met het leven

Bij tevredenheid gaat het om de score die mensen hebben gegeven als antwoord op de vraag 'Kunt u op een schaal van 1 tot en met 10 aangeven in welke mate u tevreden bent met het leven dat u nu leidt. Een 1 staat voor volledig ontevreden en 10 voor volledig tevreden?'. Deze vraag wordt in de enquête Sociale Samenhang & Welzijn gesteld aan respondenten van 18 jaar of ouder. Een score van 1 tot en met 4 wordt geclassificeerd als ontevreden, een score van 5 of 6 als niet tevreden, niet ontevreden en een score van 7 of hoger als tevreden.

Roken komt meer voor onder lage inkomens

In de jaren 2020/2022 rookte van de bevolking van 12 jaar of ouder 13 procent dagelijks. Van de mensen met een laag inkomen rookten er ruim 2 keer zoveel dagelijks als van de mensen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens: 28 procent tegen 12 procent. Ook bij mannen en vrouwen en in elke leeftijdsgroep was het percentage dagelijkse rokers ongeveer 2 keer zo hoog onder de lage inkomens als onder de hogere inkomens.

5.3.4 Dagelijks roken, 2020/2022

Bron: CBS, RIVM en Trimbos-instituut (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor)

Samenvoegen enquêtegegevens uit 2020, 2021 en 2022

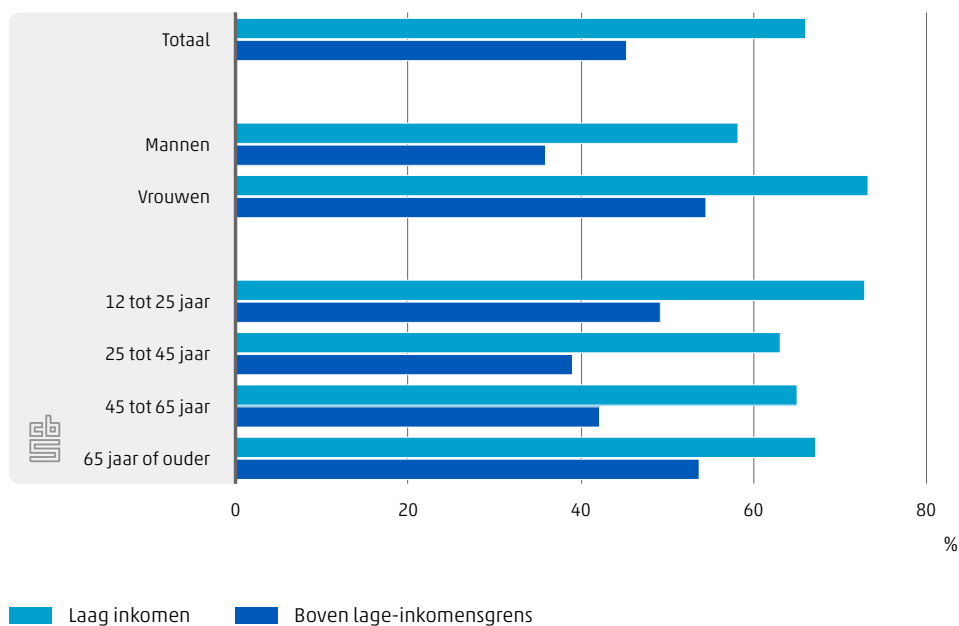
Om voldoende steekproefmassa te hebben, zijn de data van de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor van 2020, 2021 en 2022 samengevoegd. Dit is geoorloofd omdat de relatie tussen inkomen en de indicatoren die hier aan bod komen in elk jaar eenzelfde beeld laat zien (zie ook CBS Statline, 2023b; 2023c). Hetzelfde geldt voor de gegevens verzameld in de enquête Sociale Samenhang en Welzijn in de jaren 2020, 2021 en 2022, waaruit de indicator van tevredenheid met het leven komt.

Lage inkomens voldoen vaker aan alcoholrichtlijn

Het percentage mensen van 12 jaar en ouder dat zich aan de alcoholrichtlijn houdt (zie kader Leefstijlindicatoren), was groter onder de personen met een laag inkomen dan onder personen met een hoger inkomen (66 tegen 45 procent). Bij zowel mannen als vrouwen is dat zo. Van de mannen met een laag inkomen voldeed 58 procent aan de richtlijn, tegen 36 procent van de mannen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens. Bij vrouwen was dit respectievelijk 73 procent en 55 procent. Ook in alle onderscheiden leeftijdsgroepen voldoen personen met een armoederisico vaker aan de alcoholrichtlijn.

Opleiding speelt mede een rol in het verschil tussen de inkomensgroepen. Een laag inkomen gaat veelal samen met een laag onderwijsniveau en het percentage mensen dat nooit alcohol drinkt is hoger onder de laagopgeleiden dan onder de hoogopgeleiden (CBS Statline, 2023c).

5.3.5 Voldoen aan alcoholrichtlijn, 2020/2022

Bron: CBS, RIVM en Trimbos-instituut (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor)

Leefstijlindicatoren

Alcoholrichtlijn

De richtlijn voor alcoholgebruik door de volwassen Nederlandse bevolking is afkomstig uit de Richtlijnen Goede Voeding van de Gezondheidsraad en houdt in dat mensen van 18 jaar of ouder geen of maximaal één glas alcohol per dag drinken. Voor jongeren tot 18 jaar geldt de NIX18-norm. Dit wil zeggen geen alcohol.

Body Mass Index (BMI)

De Body Mass Index (BMI) wordt berekend als het quotiënt van het gewicht in kilogrammen en het kwadraat van de lengte in meters (kg/m²). Bij een BMI van 25 of hoger is er sprake van overgewicht. Tot 18 jaar gelden andere (geslacht- en leeftijdsspecifieke) grenswaarden dan voor volwassenen. Overgewicht wordt vastgesteld bij de bevolking vanaf 4 jaar.

Beweegrichtlijnen

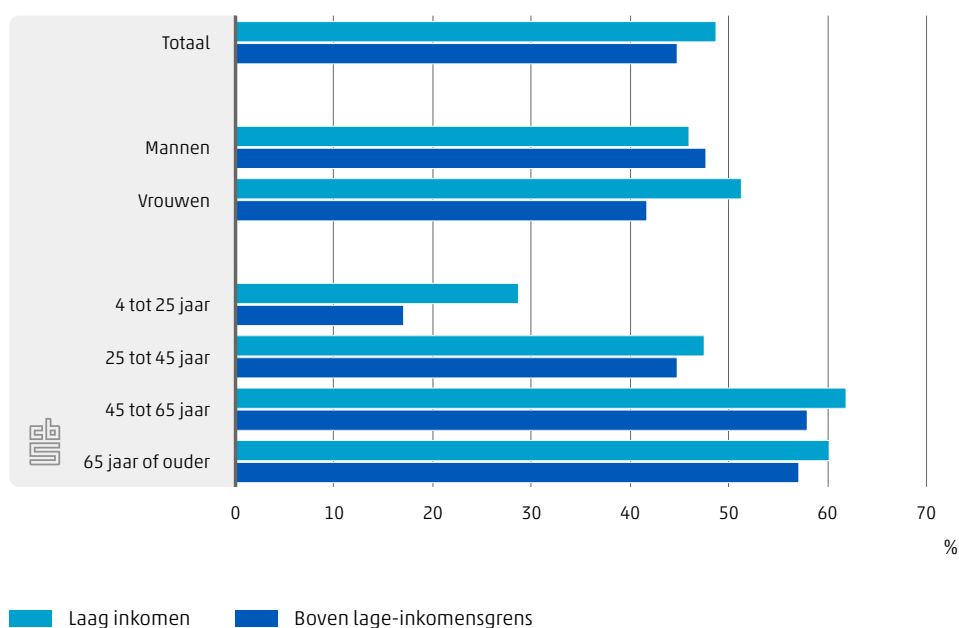
Om te voldoen aan de Beweegrichtlijnen dienen mensen vanaf 18 jaar minstens 2,5 uur per week matig intensieve inspanning te verrichten verspreid over diverse dagen, zoals wandelen en fietsen, en minstens tweemaal per week spier- en botversterkende activiteiten te verrichten. Jongeren van 4 tot 18 jaar dienen minstens elke dag een uur matig intensieve inspanning te verrichten en minstens driemaal per week spier- en botversterkende activiteiten te verrichten.

Cijfers over leefstijl naar persoonskenmerken zijn te vinden op CBS StatLine (2023c).

Vaker overgewicht bij een laag inkomen

Van de Nederlanders van 4 jaar of ouder had 44 procent overgewicht (periode 2020/2022). Onder de mensen met een laag inkomen was het aandeel met overgewicht groter dan onder de mensen met een hoger inkomen: 49 tegen 45 procent.¹⁾ Bij de vrouwen kwam overgewicht vaker voor onder de lage inkomens (51 procent) dan onder de hogere (42 procent). Bij de mannen is dat niet zo; gemiddeld had 48 procent van hen overgewicht. In de leeftijdsgroep tot 25 jaar had 29 procent van de mensen met een laag inkomen overgewicht, tegen 17 procent van de mensen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens. In de andere leeftijdsgroepen waren geen verschillen in overgewicht tussen beide inkomensgroepen.

5.3.6 Overgewicht, 2020/2022

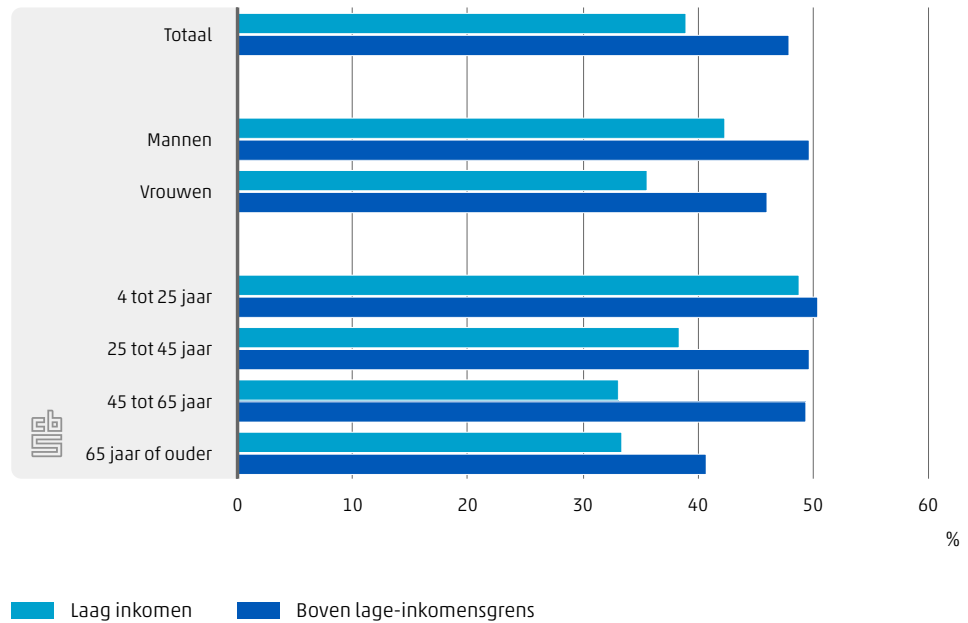
Bron: CBS, RIVM en Trimbos-instituut (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor)

Lage inkomens voldoen minder vaak aan de Bewegrichtlijnen

Bijna de helft (48 procent) van de bevolking van 4 jaar of ouder met een inkomen boven de lage-inkomensgrens voldeed aan de Bewegrichtlijnen. Onder de mensen met een laag inkomen was dit 39 procent. Een vergelijkbaar beeld is er bij mannen en vrouwen. Van de mannen met een hoger inkomen voldeed 50 procent aan de Bewegrichtlijnen, tegen 42 procent van de mannen met een laag inkomen. Bij vrouwen was dit respectievelijk 46 procent en 36 procent. In de leeftijdsgroepen vanaf 25 tot 65 jaar voldoen verhoudingsgewijs meer mensen met een hoger inkomen aan de Bewegrichtlijnen dan mensen met een laag inkomen. Bij 4- tot 25-jarigen en onder de 65 plussers is er echter geen significant verschil.

¹⁾ Deze percentages zijn groter dan het percentage mensen met overgewicht in de totale bevolking (44 procent). Dat komt doordat niet iedereen tot de onderzoekspopulatie van armoederisico behoort (zie hoofdstuk 1).

5.3.7 Voldoen aan beweegrichtlijn, 2020/2022

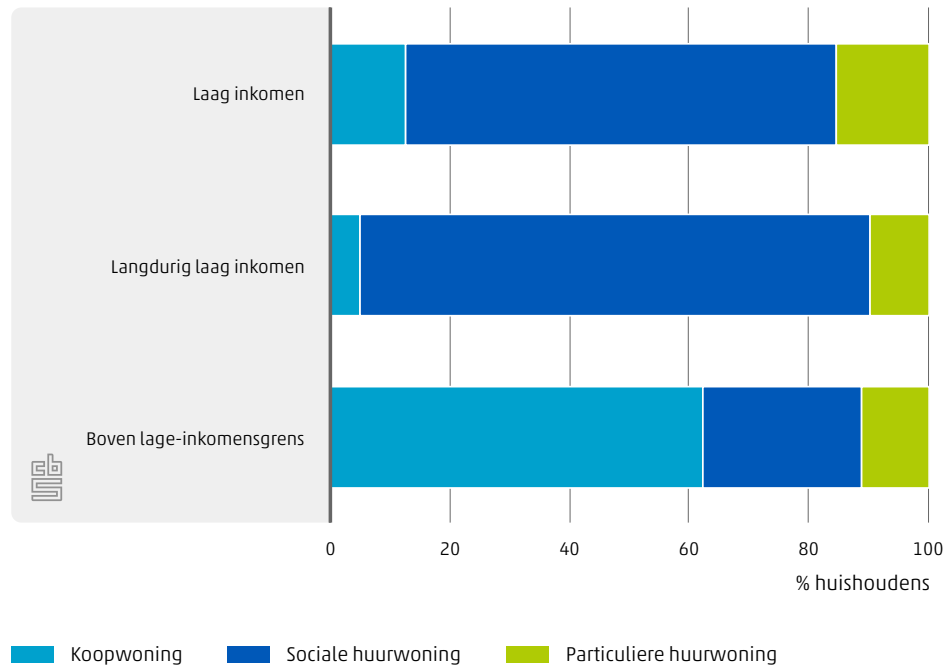
Bron: CBS, RIVM en Trimbos-Instituut (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor)

5.4 Woonsituatie

Meerderheid risicohuishoudens woont in een sociale huurwoning

In 2021 woonde 72 procent van de huishoudens met een laag inkomen in een sociale huurwoning. Van de huishoudens die al minstens vier jaar van een laag inkomen moesten rondkomen was dat met 85 procent nog meer. Huishoudens met een inkomen boven de lage-inkomensgrens wonen merendeels in een koopwoning: 62 procent in 2021. Ruim een kwart woonde toen in een sociale huurwoning.

5.4.1 Wonen in een huur- of koopwoning, 2021

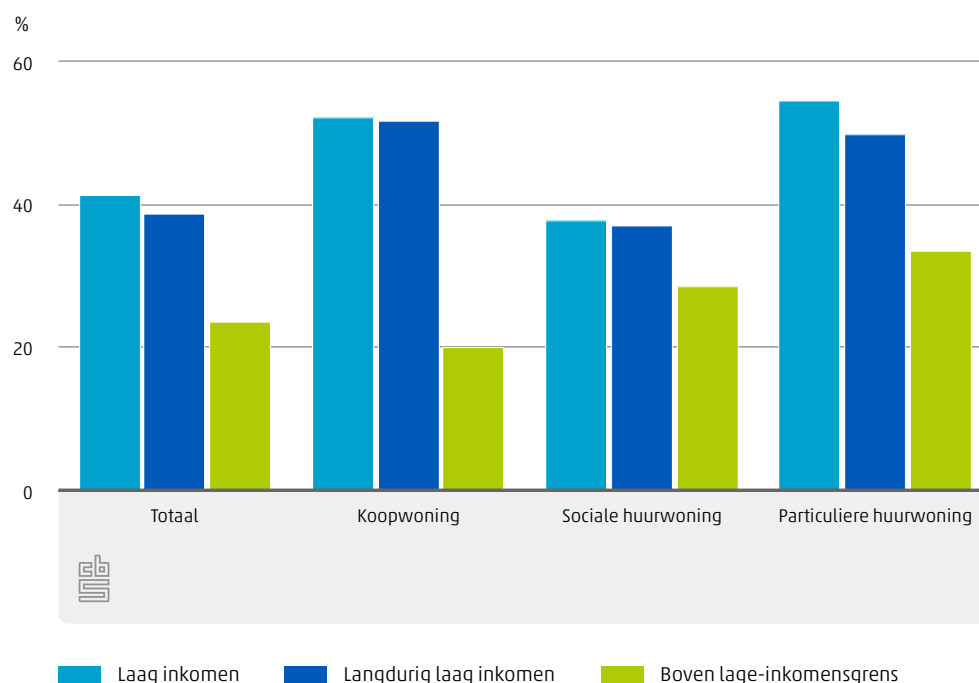

Met armoederisico in verhouding hoge woonlasten

Voor huishoudens met een laag inkomen slokken de woonlasten een groter deel van hun inkomen op dan voor huishoudens boven de lage-inkomensgrens. De woonquote, de totale woonlasten als percentage van het besteedbaar inkomen zonder woonposten zoals hypotheekrente (aftrek) of huurtoeslag, was voor huishoudens met een laag inkomen gemiddeld 41 procent in 2021. Bij huishoudens boven de lage-inkomensgrens was dat met 24 procent beduidend minder. Bij huishoudens in een sociale huurwoning was het verschil tussen lage en hogere inkomens iets kleiner: 38 tegen 29 procent. De relatief kleine groep huishoudens met een koopwoning en een laag inkomen (zie figuur 5.4.1) waren ruim de helft van hun inkomen kwijt aan woonlasten, tegen 20 procent van de woningeigenaren met een hoger inkomen. Lage inkomens met een koopwoning zijn relatief vaak zelfstandigen die weinig winst of verlies hadden.

De woonlasten bestaan uit netto huur- of hypotheeklasten (dus verrekend met hypotheekrenteaftrek dan wel huurtoeslag) inclusief de bijkomende woonuitgaven zoals onroerendzaakbelasting, premies voor woonverzekeringen, rioolrechten, gas, water, elektra.

5.4.2 Woonquote huishoudens, 2021

Lage inkomens wonen doorgaans kleiner

Van de huishoudens met een laag inkomen woonde een meerderheid van ruim 56 procent in 2021 in een appartement. Met langdurig een laag inkomen was dat 59 procent. Dat is bijna 2 keer zo veel als bij de huishoudens boven de lage-inkomensgrens. Ruim 8 procent van de lage-inkomenshuishoudens woonde in een twee-onder-een-kap of vrijstaande woning, tegenover bijna een kwart van de huishoudens met een hoger inkomen.

Huishoudens met (langdurig) een laag inkomen zijn doorgaans kleiner behuisd dan de hogere inkomens. Een woonoppervlak van maximaal 75 vierkante meter kwam bij huishoudens met een (langdurig) laag inkomen in 2021 ruim 2 keer zo vaak voor als bij de groep boven de lage-inkomensgrens. Een vijfde van de huishoudens boven de grens had minstens 150 vierkante meter aan woonoppervlak. Bij de (langdurig) lage inkomens waren de percentages respectievelijk 3 en 6 keer kleiner.

5.4.3 Woonsituatie van huishoudens, 2021

	Laag inkomen	Langdurig laag inkomen	Boven lage-inkomensgrens
	%		
Type woning			
Vrijstaand	4,8	2,6	13,7
Twee-onder-een-kap	3,6	3,0	9,5
Hoekwoning	10,2	10,3	13,5
Tussenwoning	25	25,3	31,2
Appartement	56,3	58,9	32,1
Woonoppervlak			
Tot 75 m ²	37,1	39,5	17,4
75 tot 150 m ²	56,2	57,1	61,8
150 m ² of meer	6,6	3,4	20,7

Ruim 1 op de 3 lage inkomens ontevreden met woning

Van de huishoudens met een (langdurig) laag inkomen was in 2021 meer dan een derde (34 en 36 procent) niet tevreden over hun woning. Dat is bijna 3 keer zoveel als bij de huishoudens met een inkomen boven de lage-inkomensgrens (13 procent). Ook over het onderhoud van de woning zijn huishoudens met (langdurig) armoederisico minder te spreken. Ongeveer een kwart vond hun woning slecht onderhouden, tegen een tiende van de huishoudens met een hoger inkomen.

5.5 Literatuur

CBS (2021). Armoede en Sociale uitsluiting 2021. [Armoede en sociale uitsluiting 2021 \(cbs.nl\)](#)

CBS StatLine (2022). [Welzijn in relatie met financiën; kenmerken financiën.](#)

CBS Statline (2023a). [Verdachten; delictgroep, geslacht, leeftijd en migratieachtergrond.](#)

CBS StatLine (2023b). [Gezondheid en zorggebruik; persoonskenmerken.](#)

CBS StatLine (2023c). [Leefstijl; persoonskenmerken.](#)

6 Armoede en sociale uitsluiting bij kinderen

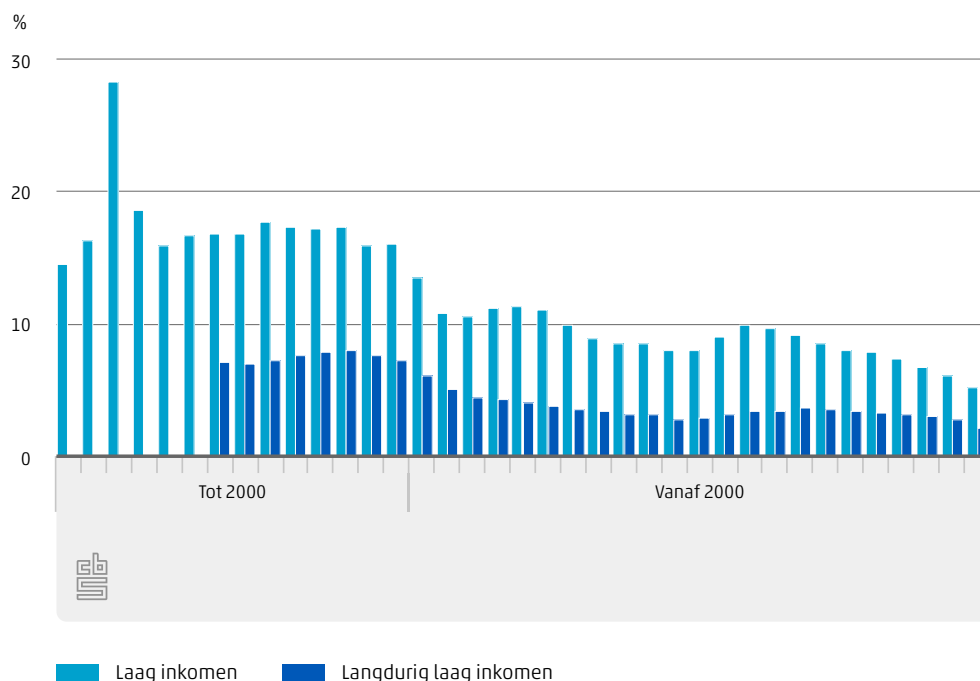
In dit hoofdstuk staan minderjarige kinderen uit gezinnen met een laag inkomen centraal. Hoeveel kinderen maken deel uit van zo'n gezin? Zijn dat er meer of minder geworden? Wat is de samenstelling van deze gezinnen, zijn hier in de loop der jaren veranderingen in opgetreden? Waar in Nederland wonen kinderen met armoederisico vooral? Wat missen ze in materieel en sociaal opzicht? En zijn er tussen kinderen met en zonder armoederisico verschillen in gezondheid, leefstijl of crimineel gedrag?

6.1 Trends en risicogroepen

Armoedekans kinderen sinds 2014 voortdurend gedaald

In 2022 maakten 165 duizend minderjarige kinderen deel uit van een huishouden met een laag inkomen. Dat zijn er 27 duizend minder dan in het jaar ervoor. Voor een eenoudergezin met twee kinderen betekende een laag inkomen in 2022 dat er minder dan 1 830 euro per maand te besteden was. Bij een paar met twee kinderen was dat minder dan 2 300 euro. Vanaf 2014, dus in de jaren na de in 2008 begonnen economische crisis, daalde het aandeel kinderen met risico voortdurend en kwam in 2022 uit op 5,2 procent, zie [Statline](#). Ook het percentage kinderen dat al ten minste vier jaar deel uitmaakt van een huishouden met een laag inkomen vertoonde een dalende trend. Wel zette de daling van dit risico op langdurige armoede pas twee jaar later in. Het langdurig armoederisico van minderjarige kinderen daalde van 3,7 procent in 2015 naar 2,2 procent in 2022.

6.1.1 Minderjarige kinderen met (langdurig) armoederisico

Armoederisico minderjarigen in 45 jaar sterk verminderd

In de vorige eeuw fluctueerde het percentage minderjarige kinderen dat deel uitmaakte van een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens rond de 17 procent. Uitzondering hierop was het crisisjaar 1985 toen bijna 3 op de 10 kinderen, oftewel bijna 1 miljoen kinderen, een armoederisico hadden. Ook in 1989, toen de economie weer aan de beterende hand was, lag het percentage met bijna 19 procent nog bovengemiddeld hoog. In de jaren negentig stabiliseerde het risico en begon aan het einde van dit decennium mede door de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen duidelijk te dalen. Deze daling zette, weliswaar kort onderbroken door de economisch mindere jaren 2003–2005, ook in het nieuwe millennium verder door. In de beginjaren van de vorige economische crisis stagneerde het armoederisico om vervolgens in 2012 en 2013 te stijgen naar bijna 10 procent, de tot nog toe hoogste piek in het nieuwe millennium. Met de daaropvolgende aantrekkende economie daalde het risicopercentage voortdurend en kwam met 5,2 procent in 2022 ruim 12 procentpunt lager uit dan in de meeste jaren van de vorige eeuw. Het percentage minderjarige kinderen dat is blootgesteld aan een langdurig armoederisico lag in de jaren negentig van de vorige eeuw merendeels rond de 7,5 procent en was daarmee ruim 3 keer zo groot als in 2022.

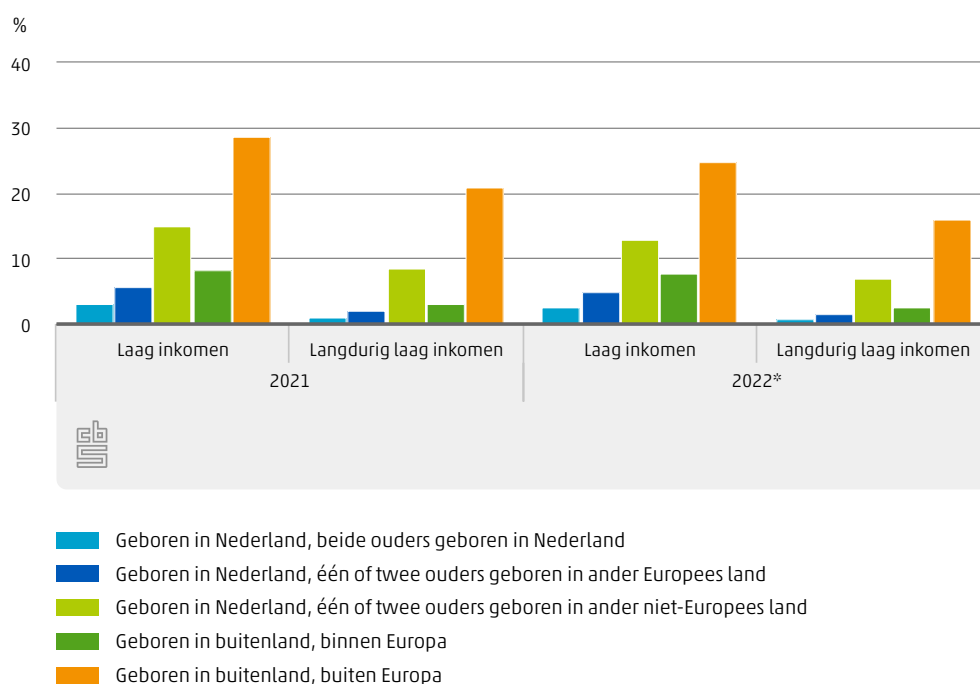
Herkomst sterk onderscheidend in armoederisico

Het geboorteland van de kinderen en het geboorteland van de ouders spelen een rol in de hoogte van het armoederisico. Van de kinderen die in Nederland zijn geboren en van wie de ouders ook in Nederland zijn geboren liep 2,5 procent in 2022 risico op armoede. In Nederland geboren kinderen met één of beide ouders geboren in het buitenland, oftewel de tweede generatie kinderen, liepen aanmerkelijk meer risico (10,8 procent). Onder kinderen die zelf in het buitenland zijn geboren, was het armoederisico verreweg het grootst

(18,9 procent). Daarnaast maakt het verschil of de wieg van kind of ouders binnen of buiten Europa heeft gestaan. Een Europese herkomst betekent doorgaans een lager armoederisico dan een herkomst van buiten Europa. Kinderen van de tweede generatie met een Europese herkomst liepen daarbij dan weer minder risico dan kinderen geïmmigreerd uit een Europees land (5,0 tegen 7,8 procent). Met een buiten-Europese herkomst liep de tweede generatie kinderen de helft minder risico dan de groep geïmmigreerde kinderen.

Wordt er gekeken naar minderjarige kinderen uit een gezin met ten minste vier jaar een inkomen onder de lage-inkomensgrens, dan is bij de onderscheiden herkomstgroepen een vrijwel vergelijkbaar patroon zichtbaar als bij risico's van ten minste één jaar. Wel liggen de niveaus van het langdurige armoederisico lager. Vergeleken met het voorgaande jaar zijn in 2022 voor alle herkomstgroepen de risico's op zowel armoede als langdurige armoede gedaald.

6.1.2 Armoederisico kinderen tot 18 jaar naar herkomst

Armoederisico kinderen verschilt sterk per herkomstland

Detailering naar de afzonderlijke herkomstlanden laat een brede waaier aan armoederisico's zien waarbij hoge armoederisico's zijn voorbehouden aan geïmmigreerde en tweede generatie kinderen uit de vluchtelingenlanden Syrië, Iran, Irak, Afghanistan, Somalië en Eritrea. Bij kinderen met een Iraanse, Irakese of Afgaanse herkomst waren de risico's van de tweede generatie substantieel lager dan bij de kinderen die in deze landen geboren zijn. Bij kinderen met een Syrische of Eritrese herkomst maakt het niet zo veel uit of het kind in het vluchtelingenland zelf is geboren of in Nederland. De armoederisico's van beide groepen kinderen waren in 2022 hoog. De leeftijd en het onderwijsniveau van de hoofdkostwinner in het huishouden speelden hierbij overigens nauwelijks een rol. Het armoederisico van kinderen met een Syrische herkomst was het grootst, van hen leefde bijna de helft in een huishouden met een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Bij kinderen met een Syrische, Somalische en Eritrese herkomst had de tweede generatie

opmerkelijk genoeg een hoger armoederisico dan de in deze landen geboren kinderen. Het is gissen naar de reden hiervan. De huishoudens van de kinderen uit alle genoemde vluchtelingenlanden waren relatief vaak afhankelijk van een bijstandsuitkering en leefden daardoor vaak onder de lage-inkomensgrens (zie ook hoofdstuk 2).

Omvang groepen kinderen met een buitenlandse herkomst in de doelpopulatie

Behalve de hoogte van het risicopercentage zijn ook de onderliggende aantallen bepalend voor de bijdrage van elke herkomst aan de algehele kinderarmoedeproblematiek in Nederland. De aantallen kinderen met als herkomst een vluchtelingenland zijn mede door een sterke stijging in recente jaren substantieel. Zo kwam in 2022 het totale aantal geïmmigreerde en tweede generatie kinderen van de vluchtelingenlanden Syrië, Iran, Irak, Afghanistan, Somalië en Eritrea uit op 108 duizend. Dat komt overeen met een zesde deel van alle geïmmigreerde en tweede generatie kinderen van buiten Europa. De kinderen van Syrische herkomst vormden met 42 duizend de grootste groep. De groepen uit de andere vluchtelingenlanden waren kleiner. Zo bedroegen de totale aantallen minderjarige kinderen met een Iraanse en Eritrese herkomst respectievelijk 9 en 11 duizend.

Migranten en de tweede generatie met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, Nederlands-Caribische of Indonesische herkomst vormen in Nederland van oudsher de grootste groepen met een niet-Europese herkomst (zie ook hoofdstuk 2). Het aantal minderjarige kinderen met deze herkomst en dan met name het aantal van de tweede generatie, is dan ook relatief groot. In 2022 kwam het aantal geïmmigreerde en tweede generatie kinderen uit op 298 duizend, waarvan 110 duizend Nederlands-Marokkaanse kinderen, 76 duizend Nederlands-Turkse kinderen, 47 duizend Nederlands-Surinaamse kinderen, en 33 duizend Nederlands-Caribische kinderen en 12 duizend Nederlands-Indonesische kinderen.

Aantal minderjarige kinderen naar herkomstland, 2022*

	Geboren in Nederland, één of beide ouders geboren in buitenland	Geboren in buitenland
	x 1 000	
Europa	178	62
België	15	10
Duitsland	30	6
Verenigd Koninkrijk	13	6
Polen	33	10
Bulgarije	5	3
Roemenië	6	2
Oekraïne	4	1
Overig Europa	73	24

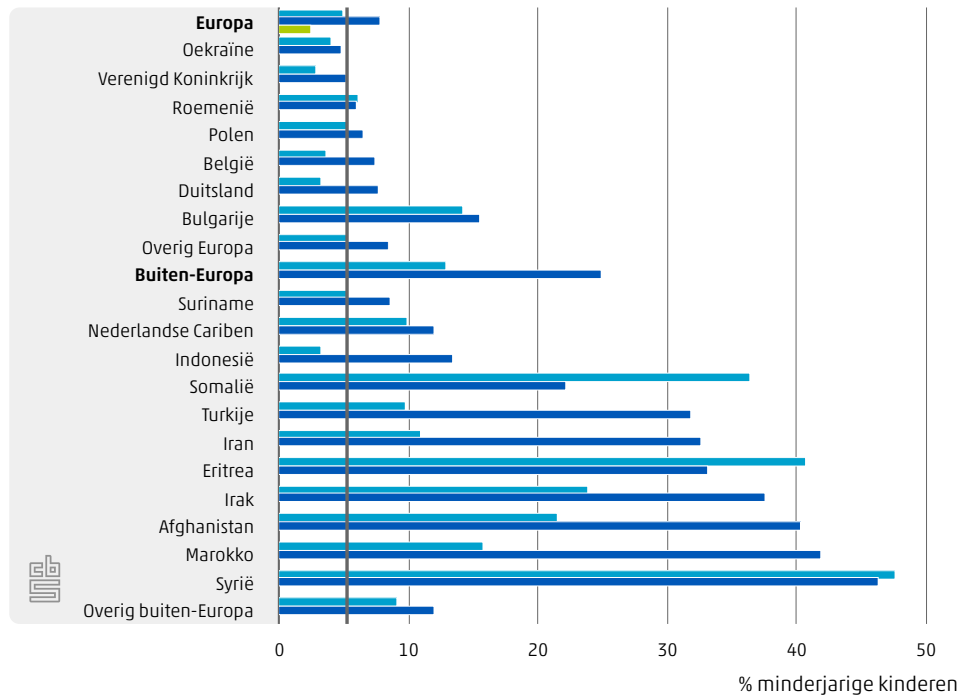
Aantal minderjarige kinderen naar herkomstland, 2022* (vervolg)

	Geboren in Nederland, één of beide ouders geboren in buitenland	Geboren in buitenland
	x 1 000	
Buiten Europa	516	114
Indonesië	12	1
Turkije	76	7
Marokko	110	3
Suriname	47	2
Nederlandse Cariben	33	6
Syrië	15	27
Irak	15	3
Iran	8	1
Afghanistan	13	2
Somalië	12	2
Eritrea	3	7
Overig buiten Europa	172	53

Van de tweede generatie kinderen maakten de Nederlands-Marokkaanse het vaakst deel uit van een gezin met een laag inkomen. Van hen liep bijna 16 procent in 2022 risico op armoede. Van de Nederlands-Turkse kinderen en van de Nederlands-Caribische kinderen liep 1 op de 10 een armoederisico, bij de Nederlands-Surinaamse kinderen was dat met 1 op de 20 aanmerkelijk minder. De uit Marokko en Turkije geïmmigreerde kinderen hadden fors hogere armoederisico's (respectievelijk 41,9 en 31,8 procent).

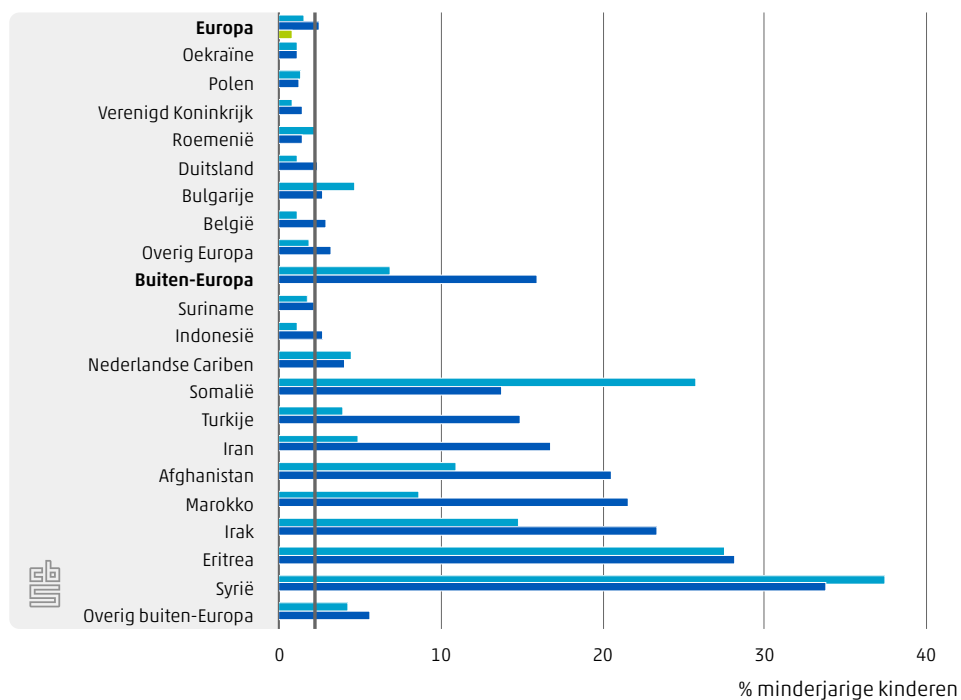
Zoals vermeld liepen kinderen met een Europese herkomst en dan zeker de kinderen van de tweede generatie in de meeste gevallen een lager armoederisico dan kinderen met een niet-Europese herkomst. De kinderen met een Bulgaarse herkomst vormden hierop een uitzondering. Het risicopercentage van de in Bulgarije geboren kinderen kwam in 2022 uit op 15,6 procent en van de Nederlands-Bulgaarse kinderen op 14,2 procent. Wel gaat het hier om relatief kleine groepen (zie kader). Onder kinderen met een Oekraïense herkomst was het armoederisico relatief laag. Het armoederisico van de in de Oekraïne geboren kinderen bedroeg 4,8 procent en van de Nederlands-Oekraïense kinderen 4,1 procent. Ook hier gaat het om relatief kleine groepen. Wel moet worden bedacht dat de kinderen van Oekraïense vluchtelingen nog niet in deze cijfers zijn opgenomen. De jaargegevens van inkomen over 2022 hebben betrekking op de bevolking op 1 januari 2022, de Russische invasie met de hierdoor ontketende vluchtelingenstroom speelde pas twee maanden later.

6.1.3 Armoederisico naar herkomstland, 2022*

- Geboren in Nederland, één of twee ouders geboren in buitenland
- Geboren in buitenland
- Geboren in Nederland, beide ouders geboren in Nederland

6.1.4 Langdurig armoederisico naar herkomstland, 2022*

- Geboren in Nederland, één of twee ouders geboren in buitenland
- Geboren in buitenland
- Geboren in Nederland, beide ouders geboren in Nederland

Onderwijsniveau en leeftijd ouder spelen rol in verhoogd armoederisico geïmmigreerde kinderen

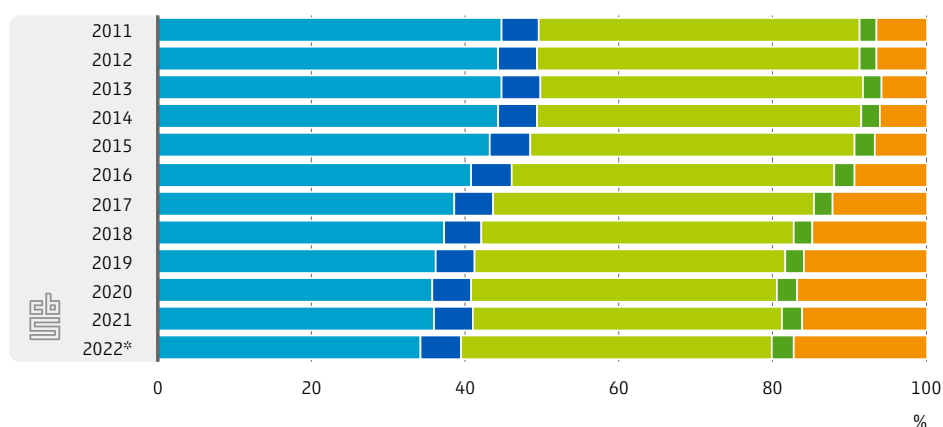
De Nederlandse samenleving wordt steeds diverser in cultuur, religie en leefgewoonten. Deze verschillen spelen een rol in de hoogte van het armoederisico, daarnaast houdt het armoederisico veelal ook verband met het onderwijsniveau en leeftijd van de betrokken personen. Bij minderjarige kinderen ligt differentiatie naar leeftijd en onderwijsniveau niet voor de hand. Leeftijd niet omdat deze een vrijwel constant gegeven is, de minderjarigen zijn immers allen per definitie jong. Onderwijsniveau ook niet omdat de jongste kinderen nog helemaal geen onderwijs volgen en de oudere kinderen merendeels nog onderwijsvolgend zijn. Informatiever is om aanvullend te onderzoeken of en in hoeverre verschillen in onderwijsniveau en in leeftijd van de hoofdkostwinner een rol spelen in de hoogte van het armoederisico van de kinderen. Deze analyses zijn uitgevoerd. De uitkomsten laten zien dat de armoederisico's, zowel ten minste eenjarig als langdurig, dan weliswaar kleiner worden maar dat volgens een vrijwel vergelijkbaar patroon als in de gepresenteerde figuren sprake is van aanzienlijk hogere risico's van de onderscheiden groepen geïmmigreerde kinderen en kinderen van de tweede generatie.

Bijna 7 op de 10 kinderen met langdurig armoederisico hebben een niet-Europese herkomst

Met de instroom van migranten in de afgelopen decennia steeg het aantal kinderen met een buitenlandse herkomst. In de populatie waarvan het armoederisico gemeten wordt (zie hoofdstuk 2) steeg het aantal minderjarige kinderen met een Europese herkomst van 180 duizend in 2011 naar 240 duizend in 2022. Het aantal kinderen met een niet-Europese herkomst steeg van 600 duizend naar 630 duizend. Tegelijkertijd daalde in deze periode het aantal kinderen met een Nederlandse herkomst met 300 duizend (van 2,59 miljoen naar 2,29 miljoen). De toenemende instroom in combinatie met het hoge armoederisico van minderjarige kinderen met een niet-Europese herkomst leidde tot een steeds groter aandeel van deze groep in de totale populatie minderjarige kinderen met een armoederisico. Van elke 100 minderjarige kinderen met armoederisico in 2011 hadden er 7 een Europese en 48 een niet-Europese herkomst. In 2022 hadden 8 een Europese en 57 een niet-Europese herkomst.

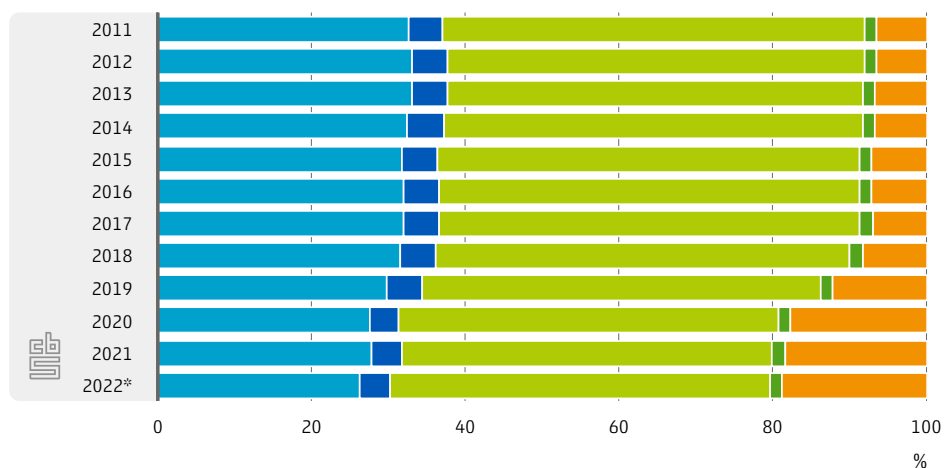
Bij de groep minderjarige kinderen met een langdurig armoederisico was de ontwikkeling vergelijkbaar. Van elke 100 minderjarige kinderen met een langdurig armoederisico in 2011 hadden er 6 een Europese en 61 een niet-Europese herkomst, in 2022 waren dat er 6 en 68.

6.1.5 Herkomst van minderjarige kinderen met armoederisico

- Geboren in Nederland, beide ouders geboren in Nederland
- Geboren in Nederland, één of twee ouders geboren in ander Europees land
- Geboren in Nederland, één of twee ouders geboren in ander niet-Europees land
- Geboren in buitenland, binnen Europa
- Geboren in buitenland, buiten Europa

6.1.6 Herkomst van minderjarige kinderen met langdurig armoederisico

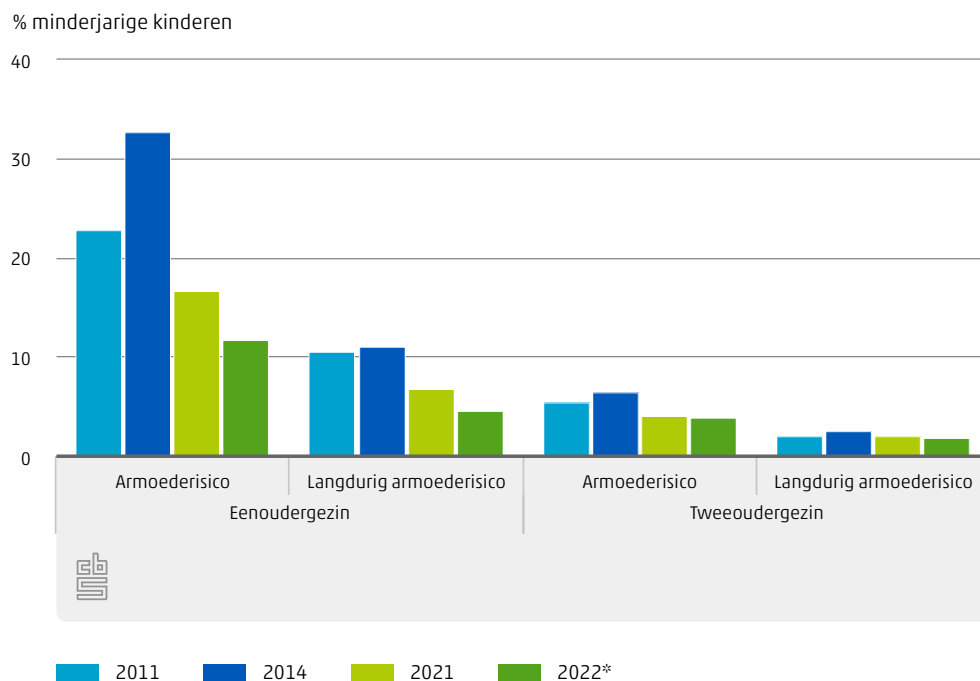

- Geboren in Nederland, beide ouders geboren in Nederland
- Geboren in Nederland, één of twee ouders geboren in ander Europees land
- Geboren in Nederland, één of twee ouders geboren in ander niet-Europees land
- Geboren in buitenland, binnen Europa
- Geboren in buitenland, buiten Europa

Kinderen uit eenoudergezinnen lopen veel risico

Ruim 57 duizend kinderen uit een eenoudergezin met alleen minderjarige kinderen en 105 duizend kinderen uit een tweoudergezin met alleen minderjarige kinderen hadden met risico op armoede te maken in 2022. Dat kwam neer op 11,9 procent van de minderjarige kinderen uit een eenoudergezin, tegen 4,0 procent van de minderjarige kinderen uit een tweoudergezin. De percentages zijn fors lager dan in 2014 toen in een eenoudergezin bijna een derde en in een tweoudergezin ruim een tiende van de minderjarige kinderen werden geconfronteerd met een armoederisico. In eenoudergezinnen heeft doorgaans alleen de ouder een inkomen. Betrekkelijk vaak moeten deze gezinnen van een bijstandsuitkering rondkomen. Het risico op armoede is voor kinderen in een eenoudergezin kleiner naarmate ze ouder zijn. De mogelijkheden om te werken zijn dan voor de alleenstaande ouder ruimer. Het aandeel minderjarige kinderen in eenoudergezinnen met een langdurig armoederisico kwam in 2022 uit op 4,6 procent, in tweoudergezinnen op 1,8 procent.

6.1.7 (Langdurig) armoederisico naar huishoudenstype

Meer risicokinderen bij gezinnen van zelfstandigen

Huishoudens en personen die hun inkomen voornamelijk uit werk betrekken zijn niet altijd gevrijwaard van een laag inkomen (zie paragraaf 2.2 en hoofdstuk 4). De kinderen die in deze huishoudens leven, delen noodzakelijkerwijs in de armoedeproblematiek van hun ouder(s) of verzorger(s). In 2022 was dat voor ruim 64 duizend minderjarige kinderen het geval. Dat komt overeen met 39 procent van alle minderjarige kinderen met een armoederisico in dat jaar. Dat is meer dan in 2021. Toen liepen 60 duizend minderjarige kinderen met werkende ouder(s) een armoederisico, oftewel 31 procent van alle kinderen met risico.

De toename van risicokinderen uit werkende gezinnen druist in tegen de algehele dalende trend van zowel het totale aantal als het percentage risicokinderen gedurende de periode 2014 tot en met 2022. Detaillering laat zien dat de stijging in 2022 alleen van toepassing was op kinderen van huishoudens met vooral inkomen uit een zelfstandige onderneming, zowel met als zonder personeel (zmp'ers en zzp'ers). In de risicohuishoudens van zmp'ers leefden in 2022 ruim 5 duizend minderjarige kinderen tegen krap 4 duizend in 2021. In de risicohuishoudens van zzp'ers waren dat er 24 duizend in 2022 tegen 17 duizend in 2021.

Bij de in omvang aanmerkelijk grotere groep huishoudens met vooral inkomen als werknemer en de huishoudens met vooral een overdrachtsinkomen – merendeels een bijstandsuitkering – was er juist sprake van een daling van het aantal minderjarige risicokinderen. Bij de werknemershuishoudens daalde het aantal risicokinderen van bijna 39 duizend in 2021 naar ruim 35 duizend in 2022. Bij de huishoudens met een overdrachtsinkomen was dat van bijna 133 duizend naar iets meer dan 100 duizend. De sterke daling bij de overdrachtsinkomens houdt verband met de energietoeslagen die in 2022 aan de beleidsmatige minima zijn uitgekeerd. In aantal daalde, maar procentueel

gezien steeg het aandeel risicokinderen uit werknemersgezinnen. Deze schijnbare tegenstrijdigheid komt voort uit de veel sterkere daling bij de overdrachtsinkomens.

6.1.8 Minderjarige kinderen in huishoudens met een laag inkomen

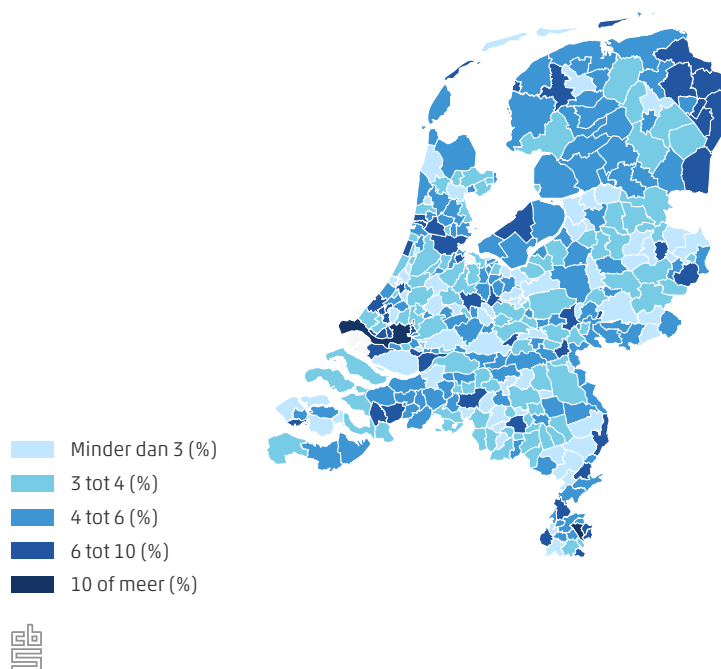

Op de minderjarige kinderen met een langdurig laag inkomen is voor de naar inkomensbron onderscheiden groepen een vergelijkbare omslag van 2021 naar 2022 van toepassing. Van de 67 duizend minderjarige kinderen met een langdurig laag inkomen in 2022 leefde 16,5 procent in een werknemershuishouden, 1,1 procent in een zmp-huishouden, 6,8 procent in een zzp-huishouden en 75,5 procent in een huishouden met een overdrachtsinkomen.

Relatief veel Rotterdamse en Heerlense kinderen in armoede

In Rotterdam leefden in 2022 naar verhouding de meeste minderjarige kinderen in een gezin met een laag inkomen: 10,5 procent. Dat is 2 keer zoveel als gemiddeld in Nederland (5,2 procent). Heerlen (10,3 procent), Amsterdam (9,5 procent), Den Haag (9,4 procent) en Kerkrade (8,9 procent) completeerden de top vijf van steden met relatief de meeste kinderen met armoederisico. In de gemeente Rozendaal in Gelderland was het aandeel kinderen dat deel uitmaakt van een laag-inkomensgezin met 0,7 procent verreweg het kleinst. Rotterdam sprong er met 7,9 procent ook bovenuit bij het risico op langdurige armoede van minderjarige kinderen. Dat is ruim boven het landelijk gemiddelde (2,2 procent). Den Haag, Heerlen, Amsterdam en Kerkrade volgden met respectievelijk 7,5, 6,5, 6,4 en 5,6 procent.

6.1.9 Minderjarige kinderen met armoederisico, 2022*

6.2 Materiële en sociale situatie

Risicogezinnen wonen vooral in sociale huurwoning...

Het merendeel van de huishoudens met kinderen tot 18 jaar en een laag inkomen woont in een sociale huurwoning. In 2021 gold dit voor 76 procent gezinnen met een inkomen onder de lage-inkomensgrens, en voor 90 procent gezinnen die al ten minste vier jaar van een laag inkomen moeten rondkomen. Bij gezinnen met kinderen tot 18 jaar en een inkomen boven de lage-inkomensgrens was het percentage in een sociale huurwoning met 18 procent een stuk lager. Zij hebben meestal een eigen woning: 75 procent in 2021. Bij de gezinnen met armoederisico was dat 12 procent. Was er een langdurig armoederisico, dan had 4 procent van de gezinnen een koopwoning.

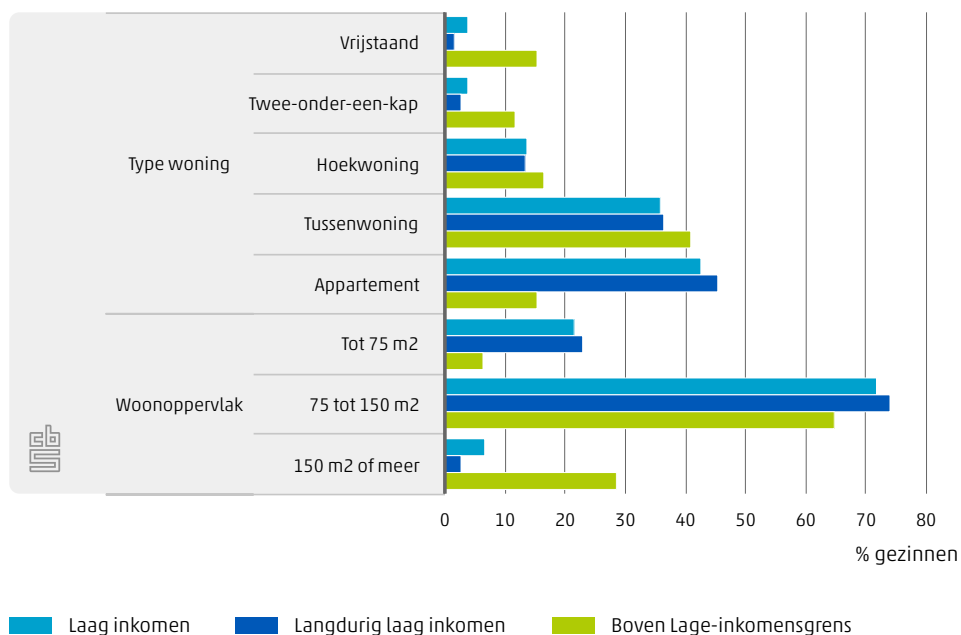
...vaak in een appartement

Gezinnen met kinderen tot 18 jaar en een (langdurig) armoederisico wonen substantieel vaker in een appartement dan gezinnen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens. In 2021 leefde 43 procent van de risicogezinnen in een appartement. Als het lage inkomen al minstens vier jaar aanhield, was dat 46 procent. Bij de gezinnen met een hoger inkomen woonde 15 procent in een appartement. Ruim een kwart van de hogere inkomens woonde in een vrijstaande of twee-onder-een-kap woning. Bij gezinnen met (langdurig) armoederisico was dat percentage beduidend kleiner.

...en op minder dan 75 m² woonoppervlak

De woningen van gezinnen met kinderen tot 18 jaar en een (langdurig) armoederisico zijn veelal kleiner dan de woningen van gezinnen met een hoger inkomen. Ruim een vijfde van de gezinnen met een (langdurig) armoederisico was in 2021 gehuisvest in een woning van minder dan 75 vierkante meter. Onder kinderen zonder armoederisico bleef een dergelijk krappe behuizing beperkt tot 7 procent. Een woning van meer dan 150 vierkante kwam het meeste voor bij gezinnen zonder armoederisico: 29 procent. Dat percentage was ruim 4 keer zo klein bij gezinnen met armoederisico, en bijna 11 keer zo klein bij gezinnen met langdurig armoederisico.

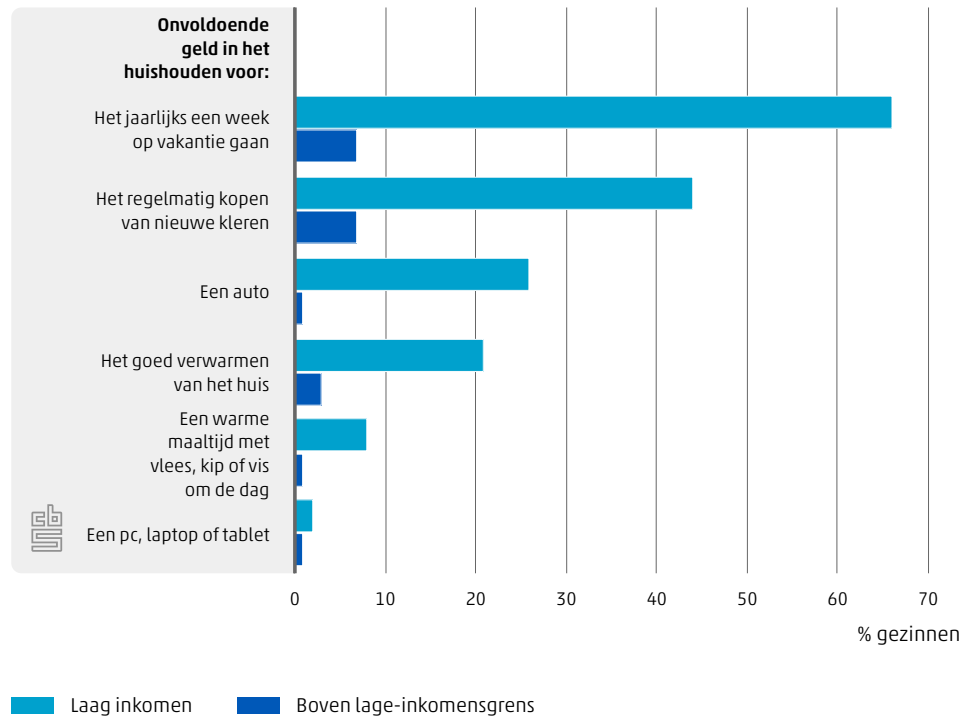
6.2.1 Woonsituatie gezinnen met minderjarige kinderen, 2021

Meeste risicogezinnen met minderjarige kinderen niet op vakantie

Gezinnen met een laag inkomen hebben dikwijls te maken met financiële beperkingen. Zo zei 66 procent van de risicogezinnen met minderjarige kinderen niet jaarlijks een week op vakantie te kunnen met het hele gezin. Onder gezinnen met een hoger inkomen was dat 7 procent. Van de lage-inkomensgezinnen gaf 8 procent aan onvoldoende geld te hebben voor een warme maaltijd met vlees, kip of vis om de dag. Bij de gezinnen met een hoger inkomen was dit 1 procent. Van de lage-inkomensgezinnen maakte ruim 20 procent gewag van onvoldoende geld om het huis deugdelijk te verwarmen. Bijna 45 procent had onvoldoende financiële middelen om regelmatig nieuwe kleren te kopen. Verder had een kwart van de lage-inkomensgezinnen vanwege onvoldoende financiële middelen geen auto en moest 2 procent het om deze reden zonder een pc, laptop of tablet doen. Bij gezinnen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens was hiervan nauwelijks sprake.

6.2.2 Financiële beperkingen in gezinnen met minderjarige kinderen, 2022

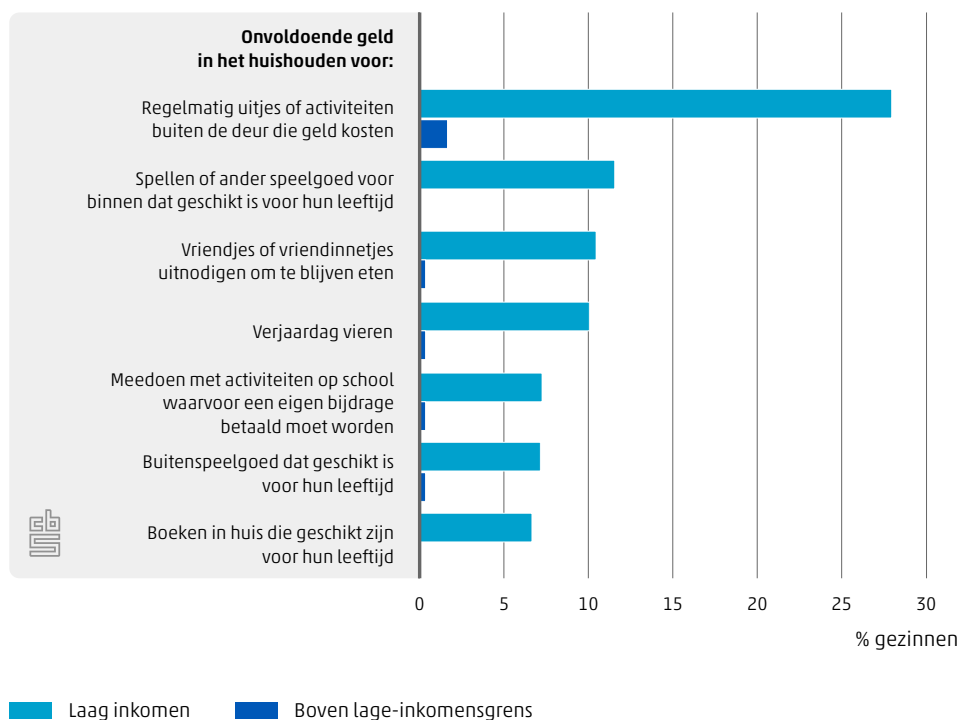

In 1 op de 10 lage-inkomensgezinnen vieren kinderen hun verjaardag niet

Weinig financiële middelen werkt sociale uitsluiting in de hand, doordat er bijvoorbeeld te weinig of geen geld is voor uitjes of andere activiteiten buiten de deur. In 2021 gaf 28 procent van de lage-inkomensgezinnen met kinderen tot 16 jaar aan dat dit om financiële redenen niet mogelijk is voor al deze kinderen in het gezin. Ruim 10 procent gaf aan dat hun kinderen geen vriendjes of vriendinnetjes uit konden nodigen om te komen spelen en te blijven eten, omdat er te weinig geld voor was. Een even grote groep zei dat de verjaardag vieren van de kinderen daarom niet mogelijk was. Voor ruim 7 procent was het financieel niet mogelijk om de kinderen mee te laten doen met activiteiten op school waarvoor een eigen bijdrage betaald moest worden, zoals schoolreisjes.

Financiële krapte kan er ook toe leiden dat kinderen in lage-inkomensgezinnen het zonder speelgoed of leesboeken moeten doen. In bijna 12 procent van deze gezinnen beschikte niet ieder kind, om financiële redenen, over binnenspeelgoed dat geschikt was voor zijn of haar leeftijd. Bij ongeveer 7 procent van deze gezinnen was er te weinig geld voor buitenspeelgoed voor ieder kind. En evenveel gezinnen zeiden dat er te weinig geld was voor geschikte leesboeken. Gezinnen met een inkomen boven de lage-inkomensgrens kenden dergelijke financiële beperkingen nauwelijks.

6.2.3 Sociale beperkingen in gezinnen met kinderen tot 16 jaar, 2021

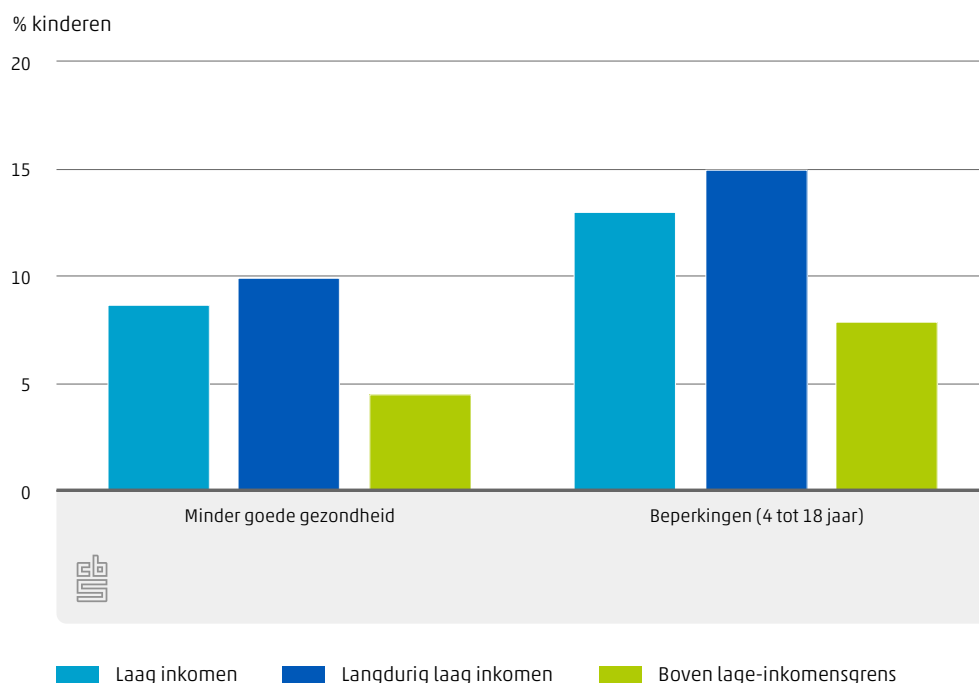
6.3 Gezondheid en crimineel gedrag

Kinderen uit laag-inkomensgezin relatief vaak ongezond

Kinderen tot 18 jaar uit gezinnen met een (langdurig) laag inkomen hebben een minder goede gezondheid dan kinderen uit huishoudens met een inkomen boven de lage-inkomensgrens. Zo had 9 procent van de kinderen met armoederisico een minder goede gezondheid, en 10 procent van de kinderen met langdurig armoederisico. Bij kinderen zonder armoederisico was dat 5 procent. Daarnaast komt onder kinderen van 4 tot 18 jaar met een risico op armoede een beperking (zie paragraaf 5.3) meer voor: 13 procent tegen 8 procent onder kinderen zonder armoederisico. Onder kinderen uit een gezin met een langdurig armoederisico had 15 procent een beperking.¹⁾

1) Voor kinderen tot 12 jaar beantwoordt een van de ouders/verzorgers de vragen over ervaren gezondheid en beperkingen in de CBS-Gezondheidsenquête (zie paragraaf 5.2).

6.3.1 Gezondheid van kinderen tot 18 jaar, 2020/2022

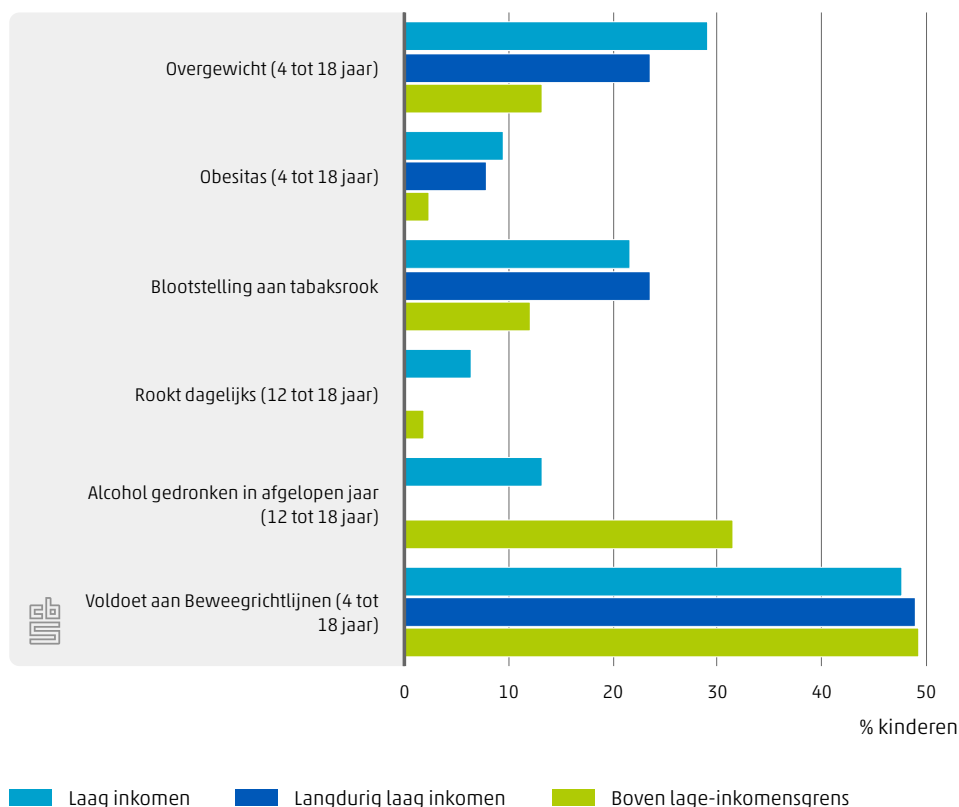
Meestal ongezondere leefstijl bij kinderen met armoederisico

Niet alleen de gezondheid van kinderen uit een laag-inkomensgezin is minder goed. Ook komen ongezondere leefgewoonten²⁾ onder hen meer voor dan onder kinderen zonder armoederisico. Dat geldt bijvoorbeeld voor overgewicht en obesitas. Het percentage kinderen van 4 tot 18 jaar met overgewicht (zie paragraaf 5.3) was ongeveer 2 keer zo hoog in de (langdurig) lage-inkomensgroep als in de groep kinderen met een hoger inkomen. Voor obesitas (de geslacht- en leeftijdsspecifieke waarden voor kinderen corresponderen met een BMI-waarde van 30,0 kg/m² voor volwassenen) was het verschil nog groter. Vergeleken met kinderen zonder armoederisico kwam obesitas bij kinderen met armoederisico 4 keer zo vaak voor. Met een langdurig armoederisico was dat 3 keer zo vaak.

Kinderen met (langdurig) armoederisico worden meer blootgesteld aan tabaksrook binnenshuis (zie kader). Zij hebben er 2 keer zo vaak mee te maken als kinderen zonder armoederisico. Ook is het percentage jongeren van 12 tot 18 jaar dat dagelijks rookt onder de lage-inkomensgrens ruim 3 keer hoger als erboven. Alcoholgebruik in deze leeftijd komt juist in de groep met een hoger inkomen (32 procent) verhoudingsgewijs meer voor dan in de lage-inkomensgroep (13 procent). Het percentage 4- tot 18-jarigen dat aan de Beweegrichtlijnen voldoet (zie paragraaf 5.3), verschilt niet tussen kinderen zonder en met armoederisico.

²⁾ In deze publicatie wordt de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor gebruikt om indicatoren over leefstijl van kinderen tot 18 jaar te kunnen geven. De leefstijl van scholieren van 12 tot 17 jaar wordt onderzocht met het HBSC-onderzoek en het Peilstationsonderzoek Scholieren.

6.3.2 Leefstijl van kinderen tot 18 jaar, 2020/2022¹⁾

Bron: CBS, RIVM en Trimbos-Instituut (Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor)

¹⁾ De steekproefomvang is te klein om roken en alcoholgebruik van kinderen met langdurig armoederisico te tonen.

Blootstelling aan tabaksrook

Blootstelling aan tabaksrook wordt in de CBS-Gezondheidsenquête vastgesteld met de vraag: Hoe vaak wordt u/uw kind binnen blootgesteld aan tabaksrook van anderen? Voor kinderen tot 12 jaar antwoordt een van de ouders/verzorger(s). De antwoordopties zijn: 1) nooit of bijna nooit, 2) minder dan één keer per week, 3) minstens één keer per week, maar niet iedere dag, 4) elke dag, minder dan één uur per dag, 5) elke dag, één uur of meer per dag. Is het antwoord 3, 4 of 5 dan is er sprake van blootstelling aan tabaksrook.

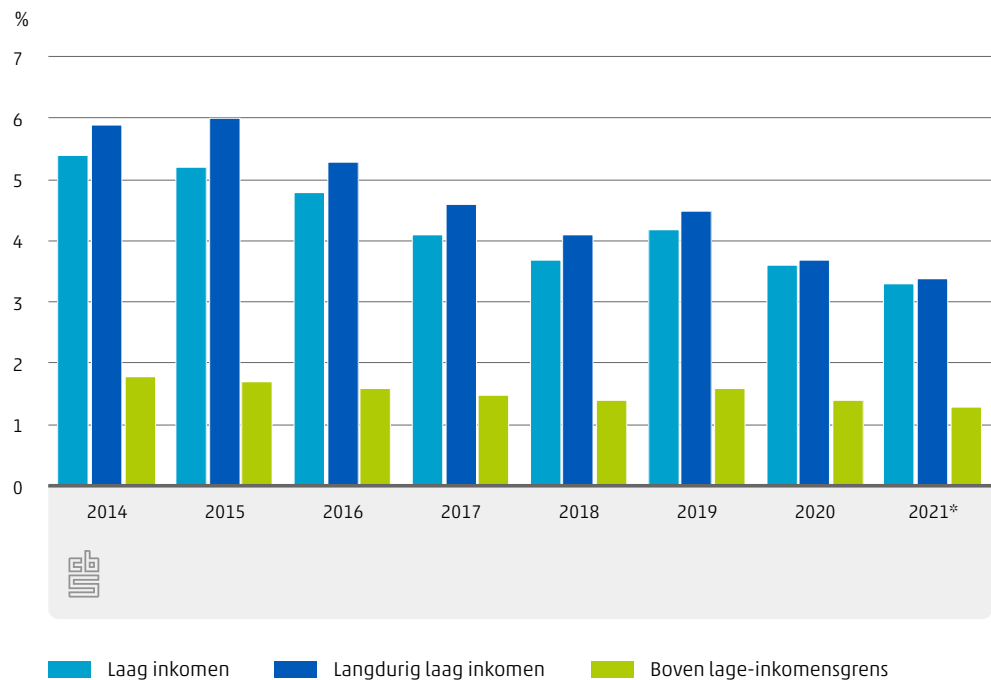
Daling van jonge verdachten in 2020 en 2021

Het percentage verdachten (zie paragraaf 5.2) onder jongeren van 12 tot 18 jaar nam tot en met 2018 af. In 2019 nam dit percentage echter voor het eerst sinds jaren licht toe ten opzichte van het jaar daarvoor, om in 2020 en 2021 opnieuw te dalen (zie CBS StatLine, 2022a). Deze trend geldt voor jongeren zonder en jongeren met (langdurig) armoederisico.

Bij 12- tot 18-jarigen is het verdachtenpercentage het hoogst onder de jongeren wonend in een huishouden met een langdurig laag inkomen. In 2021 daalde dit percentage naar 3,4 procent, waar dit in 2019 nog 4,5 procent was. Onder 12- tot 18-jarigen die onder de

lage-inkomensgrens leven, nam het aandeel verdachten van 2019 op 2021 af van 4,2 naar 3,3 procent. In de groep uit een huishouden zonder risico op armoede lag het verdachtenpercentage in 2021 op 1,3 procent, ten opzichte van 1,6 procent in 2019.

6.3.3 Verdachten onder jongeren van 12 tot 18 jaar

Jongeren tot 18 jaar die voor het eerst met de politie in aanraking komen voor een relatief licht vergrijp – vernieling, winkeldiefstal of vuurwerkoverlast – kunnen naar Halt verwezen worden voor een passende straf. Als zij deze straf met goed gevolg afronden, krijgen zij geen strafblad. Op deze manier worden jongeren geconfronteerd met de gevolgen van hun daden zonder direct met Justitie in aanraking te komen. Het aantal personen dat een Halt-straf afrondt, is na een stijging in de periode 2011–2019 in 2020 en 2021 gedaald. In 2021 rondde 10 030 jongeren een Halt-straf af (CBS StatLine, 2022b). Onder de jongeren uit een huishouden met een langdurig laag inkomen lag het percentage dat naar Halt werd verwezen op 1,5 procent in 2021. Onder jongeren met een laag inkomen was dit percentage vergelijkbaar, namelijk 1,4 procent. Van de jongeren uit een huishouden met een hoger inkomen kwam 0,7 procent bij Halt terecht. Deze percentages zijn sinds 2019 gedaald.

6.4 Literatuur

CBS StatLine (2022a). [Verdachten; delictgroep, geslacht, leeftijd en migratieachtergrond.](#)

CBS StatLine (2022b). [Halt-jongeren; delictgroep, geslacht, leeftijd en herkomstgroepering.](#)

7 Risico op armoede of sociale uitsluiting in Europa

Het terugdringen van armoede en sociale uitsluiting staat hoog op de agenda van de Europese Unie. Centraal in dit hoofdstuk staat het risico op armoede of sociale uitsluiting in de landen van de Europese Unie, evenals de trends hierin. Hoe doet Nederland het vergeleken met de andere EU-landen? In hoeverre is de positie van Nederland ten opzichte van de andere lidstaten veranderd?

7.1 Ontwikkeling van het risico op armoede of sociale uitsluiting

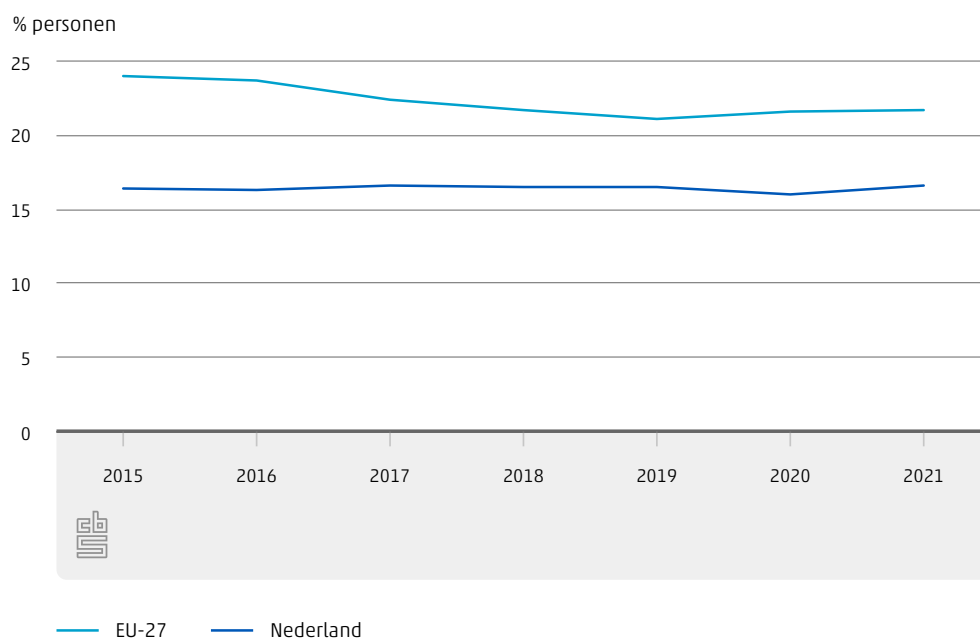
In de Europa 2030-strategie hebben de regeringen van de landen van de Europese Unie het doel gesteld om het aantal inwoners met een risico op armoede of sociale uitsluiting met 25 miljoen te verminderen ten opzichte van het referentiejaar 2019. Het risico op armoede of sociale uitsluiting wordt in Europees verband op drie indicatoren gebaseerd: het inkomen is lager dan de Europese armoedegrens, er zijn ernstige financiële of sociale beperkingen, of de economische activiteit is gering (zie kader).

Risico op armoede of sociale uitsluiting boven het niveau van 2019

In 2021 liepen 95,6 miljoen inwoners van de 27 lidstaten van de Europese Unie een risico op armoede of sociale uitsluiting. Dit komt neer op 21,7 procent van de bevolking in de EU-27. Dat is meer dan in het referentiejaar 2019, toen 21,1 procent van de EU-inwoners een risico liep (92,2 miljoen). De stijging vanaf 2019 volgt op een periode van daling.

In Nederland was, na een kleine terugval in 2020, het aandeel huishoudens met een risico op armoede of sociale uitsluiting vergelijkbaar met dat in 2019. De daling in de periode 2015–2019 in de EU als geheel speelde niet in Nederland. In de EU was de daling met name toe te schrijven aan een teruglopend aandeel EU-inwoners met ernstige financiële of sociale beperkingen. In Nederland was dit aandeel in de periode 2015–2019 relatief laag en constant.

7.1.1. Risico op armoede of sociale uitsluiting

Armoede of sociale uitsluiting

Volgens het EU-criterium loopt iemand een risico als het inkomen lager is dan de Europese armoedegrens, te maken heeft met ernstige financiële of sociale beperkingen, of behoort tot een huishouden waarvan de werkintensiteit laag is.

1) Europees inkomenscriterium

De zogeheten *at-risk-of-poverty rate* is van oudsher een belangrijke indicator om inkomensarmoede in Europees verband in kaart te brengen. Bij de vaststelling van de Europese armoedegrens, die gedefinieerd is als 60 procent van het mediane gestandaardiseerd besteedbaar inkomen, wordt rekening gehouden met het algemeen welvaartspeil van het desbetreffende land. Het mediane inkomen is het middelste inkomen in de rangschikking van inkomens van laag naar hoog. De keuze van het percentage is echter arbitrair. De grens hangt niet per se samen met minimale behoeften van personen of huishoudens. Bij een algemene toename van de welvaart, waarbij de inkomens van alle huishoudens met hetzelfde percentage stijgen, zal het risico op armoede gelijk blijven.

2) Ernstige financiële of sociale beperkingen

Een te laag inkomen kan ertoe leiden dat huishoudens niet kunnen beschikken over een auto, internet, nieuwe meubels, kleren of twee paar goede schoenen voor iedereen. Een warme maaltijd om de dag, een jaarlijkse vakantie week of het verwarmen van de woning zit er financieel niet voor iedereen in. Financiële krapte kan er tevens toe leiden dat het huishouden geen onverwachte noodzakelijke uitgaven kan doen of achterstanden heeft bij de betaling van de maandelijkse woonlasten. Naast deze financiële beperkingen zijn er ook sociale beperkingen. Zo kan niet iedereen zich veroorloven maandelijks bij elkaar te komen voor een etentje met vrienden of familie, regelmatig iets buiten de deur te ondernemen of wekelijks een klein bedrag uit te geven aan ontspanning/plezier. In de

Europa 2030-strategie zijn ernstige financiële of sociale beperkingen gedefinieerd als het ervaren van minimaal zeven van de dertien bovengenoemde beperkingen.

3) Lage werkintensiteit

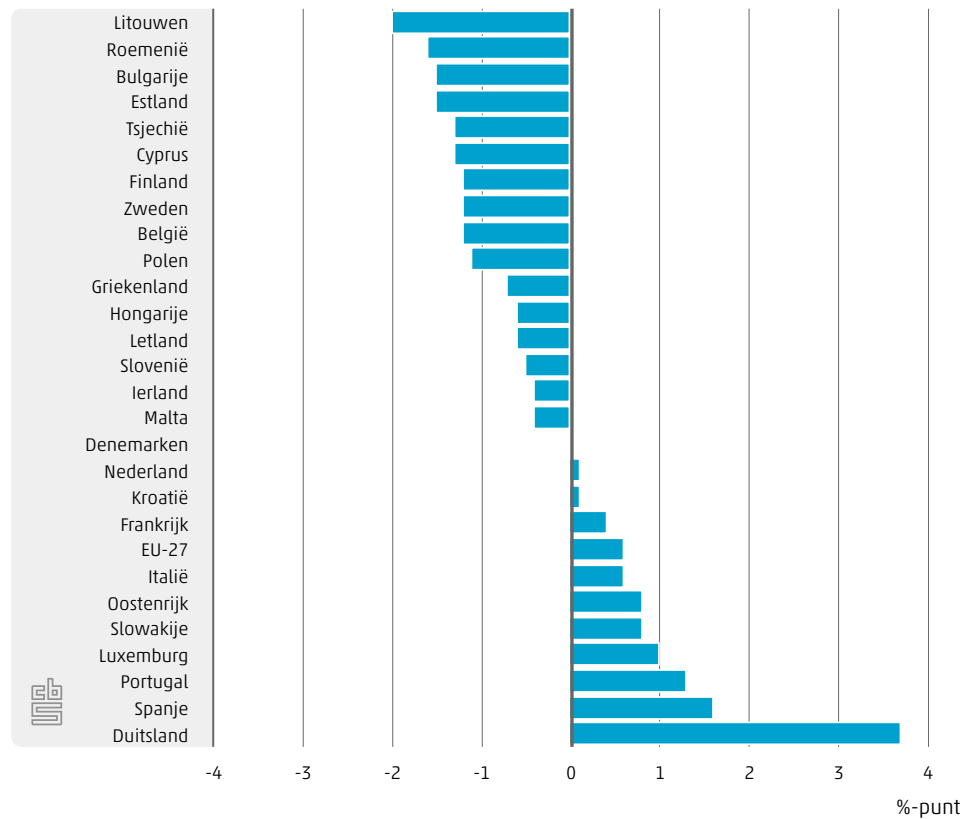
Vanwege de verhoogde kans op armoede of uitsluiting bij werkloosheid beschrijft de derde indicator het aandeel personen dat deel uitmaakt van een huishouden met een lage werkintensiteit. De werkintensiteit van een huishouden geeft de mate weer waarin de 18–64 jarigen in het huishouden werkzaam zijn. Studenten (18–24 jaar) en personen die reeds met pensioen zijn blijven hierbij buiten beschouwing. Een gezin met twee volwassenen van wie één van beiden fulltime werkt, heeft bijvoorbeeld een werkintensiteit van 0,5. Wanneer de intensiteit lager is dan 0,2, is sprake van een huishouden met een lage werkintensiteit. De werkintensiteit wordt toegekend aan alle huishoudensleden in de leeftijd van 0–64 jaar en heeft net als het inkomen betrekking op het voorgaande kalenderjaar. Personen van 65 jaar of ouder behoren per definitie niet tot een huishouden met een lage werkintensiteit. Hun risico op armoede of sociale uitsluiting wordt enkel vastgesteld op basis van inkomensarmoede en ernstige financiële of sociale beperkingen.

Sociale beperkingen maakten eerder geen deel uit van de EU-indicator voor armoede of sociale uitsluiting. Ook werd voorheen bij de lage werkintensiteit uitgegaan van 0- tot 60-jarigen (Eurostat 2021). Eurostat heeft de indicator met de aanpassingen (voor elke lidstaat) opnieuw berekend met als startjaar 2015. De cijfers in dit hoofdstuk zijn daarom anders dan in vorige edities (zie bijvoorbeeld CBS, 2021).

Risico meest gestegen in Duitsland en meest gedaald in Litouwen

Sinds 2019, het referentiejaar van de Europa 2030-strategie, nam het aandeel inwoners met een risico op armoede of sociale uitsluiting in negen lidstaten toe. In Duitsland was de toename met bijna 4 procentpunt het grootst, gevolgd door Spanje (1,6 procentpunt), Portugal (1,3 procentpunt) en Luxemburg (1 procentpunt). In drie lidstaten (Denemarken, Nederland en Kroatië) is het aandeel met risico even groot als in 2019. Van een afname van 1,5 procentpunt of meer was sprake in Litouwen, Roemenië, Bulgarije en Estland.

7.1.2 Ontwikkeling risico op armoede of sociale uitsluiting, 2019-2021

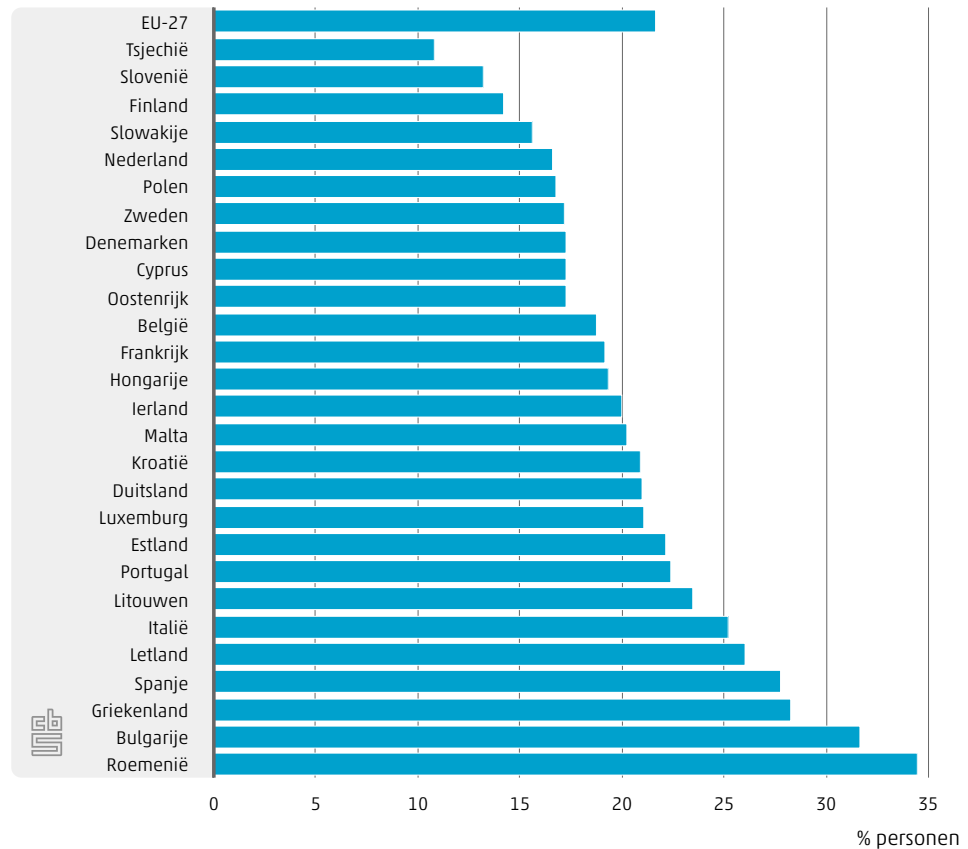

Bron: Eurostat

Minste risico in Tsjechië, meeste in Roemenië

In Nederland is het risico op armoede of sociale uitsluiting met bijna 17 procent in 2021 relatief laag. Alleen in Tsjechië, Slovenië, Finland en Slowakije was het risico op armoede of sociale uitsluiting kleiner. Met bijna 35 procent van de inwoners had Roemenië het grootste aandeel, gevolgd door Bulgarije met bijna 32 procent en Griekenland en Spanje (beide rond 28 procent). Ook in Letland en Italië was het aandeel inwoners met een risico op armoede of sociale uitsluiting met meer dan een kwart relatief groot.

7.1.3 Risico op armoede of sociale uitsluiting, 2021

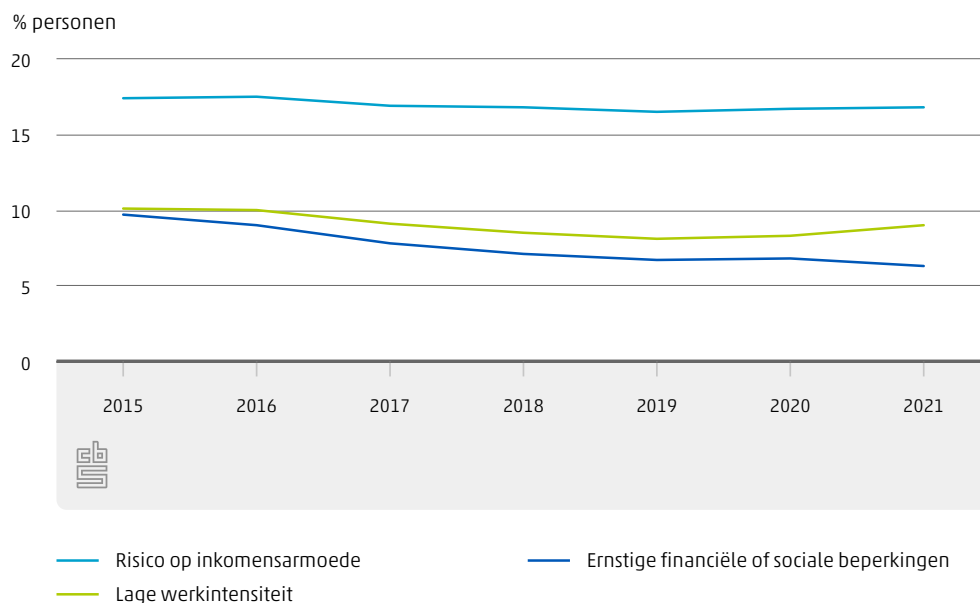
Bron: Eurostat

7.2 Componenten van risico op armoede of sociale uitsluiting

Steeds minder EU'ers met ernstige financiële of sociale beperkingen

De stijging van het risico op armoede of sociale uitsluiting in de EU-27 vanaf 2019 komt vooral door de toename van het aandeel personen met lage werkintensiteit. Dit percentage nam toe van 8,1 procent in 2019 tot 9,0 procent in 2021. Het risico op inkomensarmoede was met 16,8 procent in 2021 iets hoger dan in 2019. Het aandeel EU-inwoners met ernstige financiële of sociale beperkingen daalde licht in deze periode.

7.2.1 Componenten van het risico op armoede of sociale uitsluiting in de EU-27

Bron: Eurostat

Bijna 74 miljoen EU-inwoners met risico op inkomensarmoede

In de EU-27 liep 16,8 procent van de bevolking (73,8 miljoen mensen) een risico op inkomensarmoede in 2021. Nederland lag met 14,4 procent (2,5 miljoen personen) onder dit gemiddelde. Nog lager waren de percentages in Tsjechië, Finland, Denemarken, Slovenië, Slowakije, Hongarije, België, Ierland en Cyprus. Van de oude lidstaten (EU-15)¹⁾ kenden Spanje en Italië het grootste aandeel inwoners met een risico op armoede. Binnen de gehele Unie hadden Letland, Roemenië en Bulgarije, met bijna een kwart, de hoogste percentages.

7.2.2 Componenten van het risico op armoede¹⁾ of sociale uitsluiting in de EU-27, 2021

	Risico op armoede	Ernstige financiële of sociale beperkingen	Lage werkintensiteit
	%		
EU-27	16,8	6,3	9,0
Letland (7 185)	23,4	5,3	6,6
Roemenië (5 204)	22,5	23,1	3,5
Bulgarije (5 625)	22,1	19,1	8,4
Spanje (9 778)	21,7	8,3	11,6
Estland (8 886)	20,6	1,9	5,1
Italië (10 383)	20,1	5,9	10,8
Litouwen (8 245)	20,0	6,4	8,1
Griekenland (5 950)	19,6	13,9	12,1
Kroatië (6 831)	19,2	3,5	7,5
Portugal (7 442)	18,4	6,0	5,3

¹⁾ België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Zweden.

7.2.2 Componenten van het risico op armoede¹⁾ of sociale uitsluiting in de EU-27, 2021 (vervolg)

	Risico op armoede	Ernstige financiële of sociale beperkingen	Lage werkintensiteit
	%		
Luxemburg (19 279)	18,1	2,4	5,5
Malta (11 407)	16,9	5,4	5,3
Duitsland (14 002)	16,0	4,3	9,5
Zweden (12 404)	15,7	1,4	8,8
Polen (8 322)	14,8	2,9	4,2
Oostenrijk (14 670)	14,7	1,8	7,4
Nederland (14 736)	14,4	2,1	8,6
Frankrijk (12 060)	14,3	5,9	10,7
Cyprus (11 001)	13,8	2,6	5,8
Ierland (12 059)	12,9	5,1	13,0
België (13 617)	12,7	6,3	11,9
Hongarije (5 989)	12,6	10,2	5,4
Denemarken (13 740)	12,3	3,1	9,7
Slowakije (5 655)	12,3	5,7	4,9
Slovenië (10 548)	11,7	1,8	3,6
Finland (12 047)	10,8	1,1	8,6
Tsjechië (8 205)	8,7	1,8	5,4

Bron: Eurostat

¹⁾ Tussen haakjes is de hoogte van de armoedegrens (koopkrachtpariteit) van ieder land vermeld.

Welvaartsniveaus EU-lidstaten

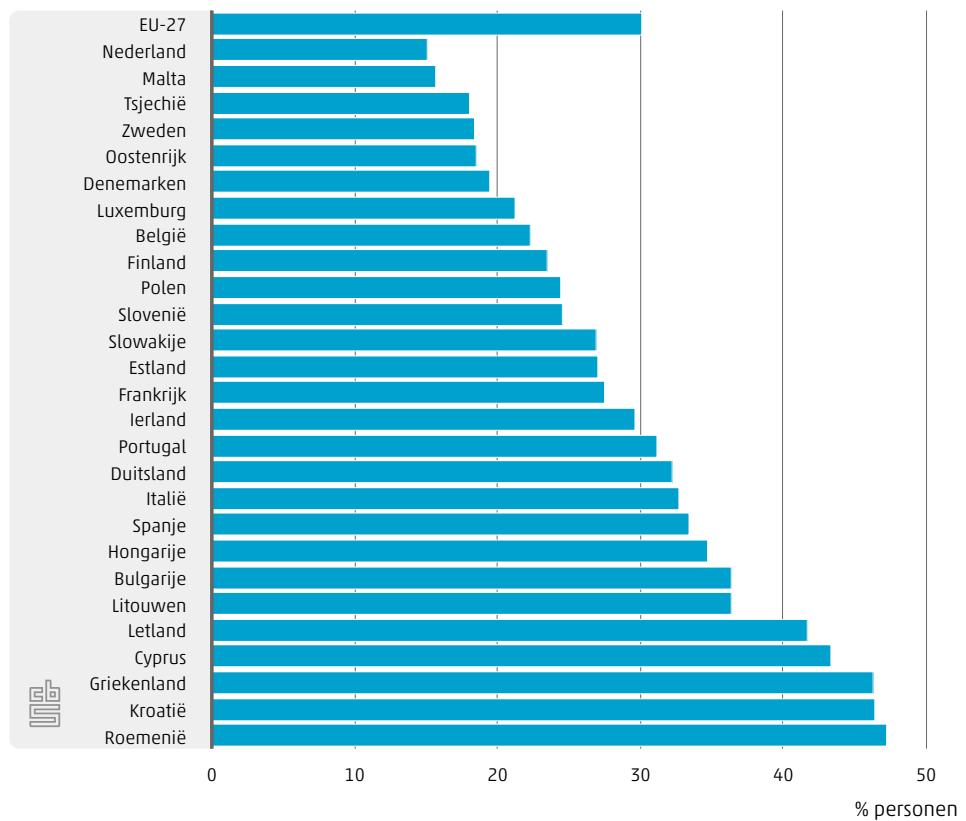
De welvaartsverschillen in de Europese Unie zijn groot. Gecorrigeerd voor verschillen in prijspeil (koopkrachtpariteit) ligt de armoedegrens in Nederland bijvoorbeeld 1,8 keer zo hoog als in Tsjechië. In Luxemburg is de koopkracht het grootst. De armoedegrens van die lidstaat is bijna 4 keer zo hoog als in Roemenië, het land met het laagste welvaartsniveau van de Europese Unie. Naarmate de welvaart in een land groter is, zal de armoedegrens steeds verder boven het bedrag uitkomen dat minimaal noodzakelijk is om te voorzien in de basisbehoeften. Als de welvaart echter laag is, zou de grens onder het kritische bedrag kunnen vallen. Dit zou betekenen dat ook mensen met een inkomen net boven de grens te weinig financiële middelen hebben om in de basisbehoeften te kunnen voorzien.

3 op de 10 Europeanen kunnen geen onverwachte noodzakelijke uitgaven doen

Het aandeel EU-inwoners dat te maken had met ernstige financiële of sociale beperkingen kwam in 2021 uit op 6,3 procent. In Nederland had 2,1 procent van de bevolking hiermee te maken. In Finland, Zweden, Oostenrijk, Slovenië, Tsjechië en Estland was het aandeel nog lager (tussen 1,1 en 1,9 procent). Gezien het relatief lage welvaartsniveau is het niet verwonderlijk dat huishoudens in de nieuwe lidstaten vaker geconfronteerd werden met ernstige financiële of sociale beperkingen. In Roemenië en Bulgarije had respectievelijk 23 en 19 procent van de inwoners hiermee te maken (tabel 7.2.2).

Vooral het kunnen doen van onverwachte, noodzakelijke uitgaven vormt voor veel EU-inwoners een probleem. De waarde van het bedrag waaraan gerefereerd werd bij een dergelijke uitgave is gelijk aan een twaalfde van de armoedegrens in het betreffende land. Van de totale EU-bevolking behoorde 30 procent in 2021 tot een huishouden dat financieel niet in staat was met eigen middelen een dergelijke onverwachte uitgave te doen. Het aandeel varieerde van 15 procent in Nederland (met onvoldoende geld voor een uitgave van 1 200 euro) tot 47 procent in Roemenië en Kroatië.

7.2.3 Onvoldoende geld voor onverwachte, noodzakelijke uitgaven, 2021

Bron: Eurostat

9 procent behoort tot huishouden met lage werkintensiteit

In 2021 maakte 9 procent van de EU-bevolking tot 65 jaar deel uit van een huishouden met een lage werkintensiteit. Nederland scoort met een percentage van 8,6 gemiddeld op deze indicator. Ierland, Griekenland en België lieten in 2021 de grootste percentages zien (rond 12 procent). Roemenië, Slovenië en Polen hadden met 4 procent de kleinste aandelen inwoners in huishoudens met een lage werkintensiteit.

7.3 Literatuur

CBS (2021). [Armoede en sociale uitsluiting 2021](#).

Eurostat (2021). [Glossary: At risk of poverty or social exclusion \(AROPE\)](#).

Bijlage

A Beleidsmatig minimum als armoedegrens

De beleidsmatige grens is gebaseerd op het wettelijk bestaansminimum dat jaarlijks in de politieke besluitvorming wordt vastgesteld. In deze bijlage wordt uitgelegd hoe het CBS het beleidsmatig oftewel sociaal minimum en de bijbehorende armoedegrens berekent. Ook komen enkele resultaten van de beleidsmatige inkomensgrens aan bod. Lopen deze grens en de lage-inkomensgrens ver uiteen? En hoe groot zijn de verschillen in de omvang en de ontwikkeling van armoede volgens deze grenzen

A1 Beleidsmatig (sociaal) minimum

In de visie van het CBS bestaat het sociaal minimum uit een bijstandsuitkering of (voor ouderen) een AOW-uitkering, aangevuld met eventuele kinderbijslag, kindgebonden budget, zorgtoeslag, huurtoeslag, en (voor sommige jaren) incidentele koopkrachttegemoetkomingen. De nominale zorgpremie voor het basispakket en het bijbehorend verplicht eigen risico worden daarbij in mindering gebracht. Bijzondere bijstand en kinderopvangtoeslag blijven buiten de door het CBS gebruikte afbakening. Kinderopvangtoeslag wordt (vooralsnog) beschouwd als tegemoetkoming van buiten het inkomen vallende verwervingskosten.

Om te komen tot het besteedbaar inkomen van de tien meest voorkomende huishoudenstypes op het niveau van het sociaal minimum, worden van de bruto bijstandsuitkering (voor ouderen de bruto AOW-uitkering) de inkomstenbelasting (waaronder premies volksverzekeringen) en het inkomensafhankelijke deel van de zorgverzekeringswet in mindering gebracht. Ook worden daarbij eventuele heffingskortingen in mindering gebracht. Bij deze nettobedragen van 'kale bijstand' of 'kale AOW' worden de normbedragen voor kinderbijslag, kindgebonden budget, en het saldo van zorgtoeslag en nominale premie zorgverzekering opgeteld. De normbedragen zijn vastgesteld voor modale huishoudenstypen. Voor huishoudens met kinderen zijn bijvoorbeeld de kinderbijslagbedragen genomen die horen bij de situatie dat de kinderen tussen 6 en 12 jaar oud zijn. Hiervoor is gekozen omdat de hoogte van de kinderbijslag oploopt met de leeftijd van een kind. De nominale premie zorgverzekering – jaarlijks berekend als het gemiddelde van basispremies van verschillende zorgverzekeraars – omvat ook het verplicht eigen risico. Daarbij is dus impliciet verondersteld dat iedere volwassen burger het risicobedrag volledig opsoupeert. De specificaties van het besteedbaar sociaal minimum die het CBS presenteert, zijn exclusief de huurtoeslag. Dat is noodgedwongen omdat de huurtoeslag geen vast normbedrag betreft op bijstands- of AOW-niveau. Er is variatie in huurhoogte en daarmee in ontvangen huurtoeslag. Ook is geen rekening gehouden met ontvangen specifieke sociale voorzieningen in natura die door de gemeenten worden verstrekt. Het CBS heeft geen zicht hierop. Deze voorzieningen wisselen sterk tussen gemeenten, zowel in omvang als in inhoud.

In tabel A1.1 staan de nettobedragen van het sociaal minimum weergegeven voor een selectie van de tien meest voorkomende huishoudens. Duidelijk is dat AOW-gerechtigde huishoudens een hoger bedrag ontvangen dan niet-AOW-gerechtigden. Een alleenstaande tussen 23 jaar en de AOW-leeftijd kwam in 2022 netto op maandbasis op 1 200 euro uit, terwijl een alleenstaande met AOW 1 420 euro ontving.

A1.1 Besteedbaar inkomen (excl. huurtoeslag) van huishoudens op het beleidsmatig minimum

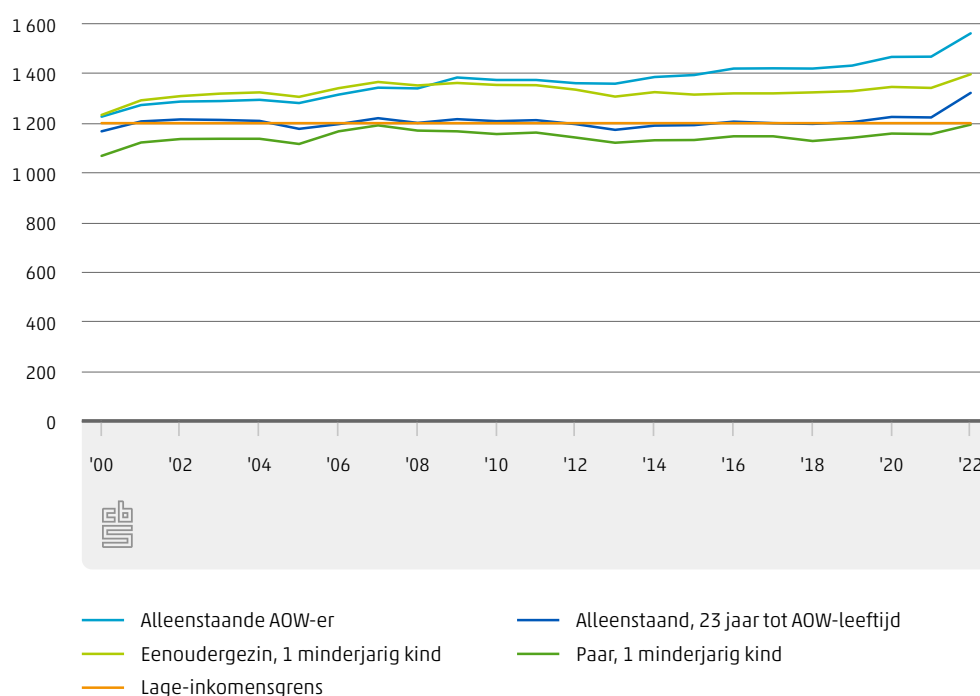
	Alleen- staande (tot AOW- leeftijd)	Paar			Eenoudergezin			Alleen- staande AOW'er	Paar, beide partners AOW'er	
		zonder kind	1 kind	2 kinderen	3 kinderen	1 kind	2 kinderen			3 kinderen
Netto maandbedrag in euro (lopende prijzen)										
2000	680	960	1 020	1 100	1 190	940	1 020	1 100	710	1 000
2005	770	1 090	1 230	1 300	1 380	1 140	1 220	1 300	840	1 170
2010	860	1 200	1 370	1 480	1 570	1 280	1 380	1 480	980	1 340
2015	920	1 290	1 470	1 610	1 700	1 360	1 500	1 590	1 080	1 460
2020	1 020	1 430	1 630	1 800	1 920	1 480	1 650	1 770	1 220	1 650
2021	1 040	1 460	1 660	1 840	2 010	1 510	1 680	1 850	1 250	1 680
2022	1 200	1 620	1 830	2 020	2 200	1 680	1 860	2 040	1 420	1 860

De beleidsmatige armoedegrens is gebaseerd op het sociaal minimum. Van de grens worden in deze bijlage drie varianten besproken, waarbij het grensbedrag is vastgesteld op respectievelijk 101%, 110% en 120% van het sociaal minimum. Voor het bepalen van bijvoorbeeld de 110%-variant van de beleidsmatige inkomensgrens moeten de bedragen uit de tabel A1.1 vermenigvuldigd worden met de factor 1,10. In figuur A1.2 zijn de grenswaarden van de 110%-variant opgenomen voor vier verschillende huishoudentypen. Voor de andere varianten hebben deze grenswaarden uiteraard eenzelfde verloop, maar liggen daarbij respectievelijk op een lager (101%) en hoger (120%) niveau. Voor de vergelijking met de lage-inkomensgrens (die voor alle huishoudentypen geldt, en een vast koopkrachtbedrag vertegenwoordigt) zijn de grenswaarden met behulp van de CBS-equivalentieschaal (zie paragraaf 1.1) omgerekend naar een inkomensniveau zoals dat voor alleenstaanden geldt.

Voor alleenstaanden tussen 23 jaar en de pensioengerechtigde leeftijd ligt de 110%-variant vanaf 2000 steeds dicht in de buurt van de lage-inkomensgrens. Alleen in 2022 komt het normbedrag door de energiemaatregelen (zie paragraaf 1.1) boven de lage-inkomensgrens uit. Het aantal alleenstaanden met kans op armoede in deze leeftijdsgroep zal in ieder geval tot 2022 voor beide armoedegrenzen niet ver uit elkaar lopen. Bij andere groepen vertoont de 110%-variant wel een duidelijk ander verloop dan de lage-inkomensgrens. Voor alleenstaande AOW'ers en eenoudergezinnen met één minderjarig kind lag het grensbedrag in 2000 nog dicht bij dat van de lage-inkomensgrens, maar door de verhoging van het sociaal minimum van deze groepen kwam de 110%-variant van de beleidsmatige inkomensgrens voor deze huishoudentypen een stuk boven de lage-inkomensgrens te liggen. Paren met één minderjarig kind kwamen volgens de 110%-variant van het sociaal minimum in alle beschouwde jaren lager uit dan de lage-inkomensgrens, al was het verschil in 2022 gering.

A1.2 De 110%-variant van de beleidsmatige inkomensgrens (geselecteerde groepen)

maandbedrag in euro, prijspeil 2022

A2 Armoederisico volgens beleidsmatige grens

Uiteenlopende ontwikkelingen

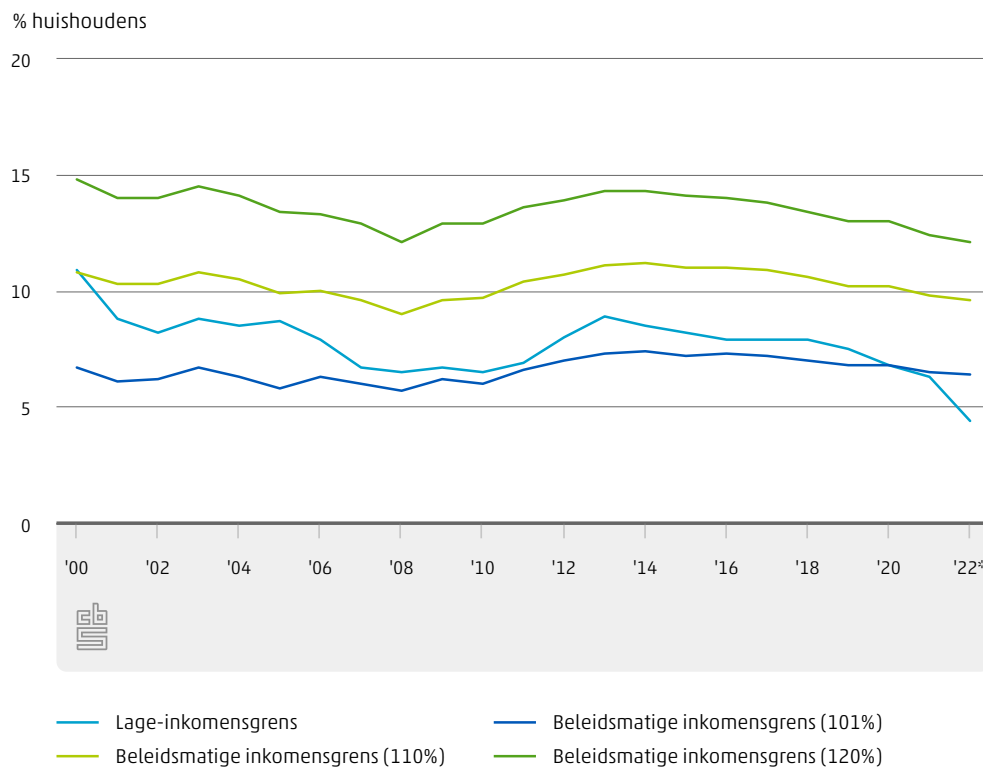
Een huishouden loopt risico op armoede volgens de beleidsmatige grens als het besteedbaar inkomen minder is dan 101 (of 110 of 120) procent van het normbedrag. Voor het meten van de omvang van armoede worden bij de lage-inkomensgrens en de beleidsmatige inkomensgrens hetzelfde inkomensbegrip¹⁾ en dezelfde onderzoekspopulatie gehanteerd (zie hoofdstuk 1). Verschillen in het aantal huishoudens met kans op armoede zijn daardoor volledig toe te schrijven aan de positie van de verschillende inkomensgrenzen ten opzichte van elkaar. Zo lag de 110%-variant van de beleidsmatige inkomensgrens in 2000 nog voor de meeste groepen dicht bij de lage-inkomensgrens, maar kwam deze in de loop der jaren voor enkele grote groepen daarboven te liggen. Terwijl het aandeel huishoudens met kans op armoede voor deze beide grenzen in 2000 dus niet ver uiteen liep, lag dit verschil vanaf 2007 rond 3 procentpunt. In 2022 was het verschil ruim 5 procentpunt.

De toename van het verschil is als volgt te verklaren. Een reële stijging van het beleidsmatig inkomen leidt (onder verder gelijkblijvende omstandigheden) tot een daling van het aantal huishoudens met kans op armoede volgens de lage-inkomensgrens: door de inkomensstijging zal immers een aantal huishoudens boven deze grens uitkomen. De uitkomst voor beleidsmatige varianten is juist mogelijk tegengesteld. Doordat de beleidsmatige inkomensgrens bij een stijging van het beleidsmatig inkomen zelf ook hoger komt te liggen, kan het aantal huishoudens met kans op armoede volgens deze grens

1) Bij de bepaling van armoederisico volgens de beleidsmatige grens, telt ontvangen huurtoeslag wel mee (zie paragraaf 1.1). In de normbedragen (tabel A1.1 en figuur A1.2) blijft de huurtoeslag buiten beschouwing.

daardoor zelfs toenemen. In 2022 nam de beleidsmatige grens relatief sterk toe (zie figuur A1.2) en daalde juist het aandeel huishoudens met een inkomen tot de lage-inkomensgrens.

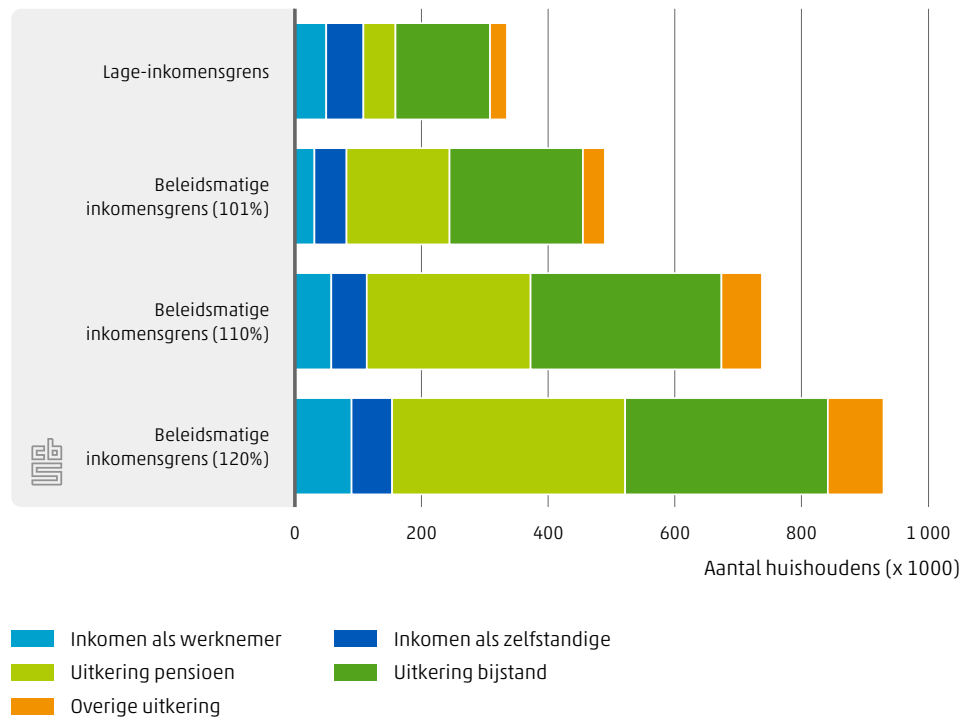
A2.1 Kans op armoede, diverse afbakeningen

Groepen met kans op armoede verschillen in inkomensbron

Niet alleen de omvang van armoede verschilt tussen de diverse armoedegrenzen, maar ook de samenstelling van de groep die onder de armoedegrens leeft. Zo stelt de beleidsmatige grens een veel hoger aantal huishoudens met kans op armoede vast dat vooral afhankelijk is van pensioen. De 110%- en 120%-varianten omvatten ook hogere aantallen huishoudens met een uitkering anders dan bijstand. Bij de verschillen in pensioen speelt de hoogte van de AOW een doorslaggevende rol. Het inkomen van huishoudens die uitsluitend afhankelijk zijn van AOW, kwam in 2022 (net als in eerdere jaren) boven de lage-inkomensgrens uit, terwijl deze huishoudens wel tot de beleidsmatige minima gerekend worden. De 110%- en 120%-variant tellen bovendien ook alle huishoudens mee tot de groep met kans op armoede die naast hun AOW geringe aanvullende inkomsten hebben.

A2.2 Voornaamste inkomensbron risicohuishoudens, 2022*

Medewerkers

Auteurs

Math Akkermans
Judith Arends
Koos Arts
Marion van den Brakel
Moniek Coumans
Mitchell Dost
Kai Gidding
Jamie Graham
Bart Huynen
Saskia Janssen-Jansen
Kim Knoops
Jeroen Nieuweboer
Ferdie Otten
Noortje Pouwels-Urlings
Wim Vissers

Redactie

Marion van den Brakel
Ferdie Otten